

Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Foglalkoztatási Stratégiája 2016 - 2021

Éves szakmai gyorsjelentés - 2021

FOGLALKOZTATÁSI ÉS GAZDASÁG-
FEJLESZTÉSI EGYÜTTMŰKÖDÉS
BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYÉBEN
TOP-5.1.1-15-B01-2016-00001

2021. július

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Éves szakmai gyorsjelentés - 2021

Borsod-Abaúj-Zemplén Megye

Foglalkoztatási Stratégiája

Jelen Gyorsjelentés a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat megrendelésére, a TOP-5.1.1-15-B01-2016-00001 kódszámú, „Megyei szintű foglalkoztatási megállapodások, foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködések” megnevezésű projekthez kapcsolódóan készült.

A dokumentumot az Expanzió Kft. készítette.

Felelős kiadó: Bánné dr. Gál Boglárka,
a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat elnöke.
© Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat, 2021.

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

1. Tartalom

1. Tartalom	2
2. Bevezetés	3
3. Vezetői összefoglaló	5
4. Szakmai politikai háttér, új ágazati célok, operatív programok	9
4.1. Az EU Regionális Politikája	9
4.2. Az Európai Unió K+F Stratégiája 2020-2024	10
4.3. Az Európai Unió Okosfalv Programja	10
4.4. Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája	11
4.5. Nemzeti Energiastratégia 2030, kitekintéssel 2040-ig	12
4.6. Az Európai Unió számára készített köznevelési stratégia 2021–2030	13
4.7. Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Területfejlesztési Konceptiója	14
5. Munkaerő-piaci helyzet	17
5.1. Társadalmi, demográfiai helyzet	17
5.2. Gazdasági helyzet	21
5.3. Jelentősebb, foglalkoztatást érintő beruházások a magánszektorban	23
5.4. A megyei vállalkozások véleménye a gazdaság újraindítása kapcsán	25
6. Foglalkoztatási statisztikák	27
6.1. Hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztatási helyzete, illetve a foglalkoztatási támogatások igénybevétele	32
6.2. A munkaerő-kereslet néhány aktuális adata	37
7. Foglalkozási és képzési igények változása B.-A.-Z. megyében	40
7.1. A 2021-es felmérés főbb megállapításai	40
7.2. A 2017-2021-es évek összehasonlításával kapcsolatos főbb megállapítások	41
8. A gazdasági helyzet összefoglalása – SWOT analízis	43
9. A főbb folyamatok összefoglalása, jó gyakorlatok a megyében	45
9.1. Kiemelkedő események, jó példák bemutatása	45
10. Ajánlások, operatív projektervek	47
11. 1. számú melléklet: Keresleti-kínálati igények a megyében (A 2021-es felmérés adatai)	49
11.1. II./I. rész: kérdőíves felmérés a B.-A.-Z. megyei foglalkoztatási és gazdaságfejlesztési stratégia elkészítéséhez állás keresők körében 2021	50
11.2. II./2. rész: kérdőíves felmérés a B.-A.-Z. megyei foglalkoztatási és gazdaságfejlesztési stratégia elkészítéséhez a vállalkozások körében	56
12. 2. számú melléklet: Foglalkozási és képzési igények felmérése B.-A.-Z. megyében – a 2017-2021-es évek adatainak összehasonlítása	64
12.1. Bevezetés	64
12.2. Állás keresők körében végzett felmérések	64
12.3. Vállalatok körében végzett felmérések	75
12.4. Toborzási formák	81
12.5. Összegzés	81
13. 3. számú melléklet: Operatív projektervek felsorolása	82
13.1. Megyei online piactér kiépítése (applikáció) a szociális szövetkezetek termékeinek piacra jutásához	82
13.2. A rugalmas foglalkoztatási formák terjesztése, vállalkozások munkaerő-megtartó képességének javítása	82
13.3. Kis létszámú munkavállalói csoportok innovatív és optimalizált szállítása	83
13.4. A lakosság digitális és transzverzális kompetenciáinak fejlesztése, illetve a gyakorlati tudás elismerése	83
13.5. Térségi modellprogramok megvalósítása	84

2. Bevezetés

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat Közgyűlése 2016. március 29-i (17/2016.(III.29.)) határozatával úgy döntött, hogy pályázatot nyújt be a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program keretében megvalósuló „Megyei szintű foglalkoztatási megállapodások, foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködés” megnevezésű pályázati felhívásra. A támogatáshoz való hozzájárulásról az 1364/2016.(VIII.13.) sz. Kormányhatározat döntött 2016. július 13-án. A projekt befejezésének időpontja: 2021. november 29.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal és a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzati Hivatal konzorciumi együttműködésében megvalósuló megyei foglalkoztatási projekt (TOP 5.1.1-15-B01-2016-00001) célja képzési és foglalkoztatási programok megvalósítása a köz- és gazdasági szféra partnerségében. Ezen belül hátrányos helyzetű, megváltozott munkaképességű munkavállalók elhelyezkedésének segítése, amely foglalkoztatás-bővüléshez vezet.

A beavatkozás keretében a foglalkoztatási paktum modellje és módszertana szerint megyei szintű foglalkoztatási együttműködések támogatása valósul meg, így készült el a megyei foglalkoztatási stratégia 2017. július 31-én¹, az első éves szakmai gyorsjelentés 2018. július 31-én², illetve a második szakmai gyorsjelentés 2019. július végén³. A 2020-as negyedik gyorsjelentés⁴ után 2021-ben, a projektzáráshoz közeledve készül el az utolsó éves gyorsjelentés. Tekintettel arra, hogy ez a záró gyorsjelentés, e dokumentumban a projekt teljes időszakát állítja a középpontba és átfogó képet kíván adni az elmúlt években zajlott társadalmi folyamatokról.

A stratégia kidolgozásában, illetve ezután minden évben (a gyorsjelentések elkészítésének alkalmával) megosztották gondolataikat a gyorsjelentések készítőivel a Paktumszervezet tagjai, a helyi paktumok munkatársai; így történt ez 2021-ben is.

A stratégia minden évben felülvizsgálatra kerül a projekt időszakában, ez pedig a - szintén évente megismételt - munkaerő-piaci felmérésre épül. Az ez évi felmérésre 2021 március-június között került sor, ám e dokumentumban a teljes 5 éves periódus mindegyik felmérésének összehasonlítható kérdéseit is bemutatjuk.

Az utolsó gyorsjelentés készítésekor az ország éppen a koronavírus-járvány 3. hullámának végét élte, ám a paktum életének utolsó másfél évét jelentősen befolyásolta a 2020 elején kirobbant pandémia, amire több ponton is hivatkozni kell e dokumentumban.

¹ A Stratégia letölthető a Paktum honlapjáról:

https://www.bazpaktum.hu/content/cont_59c107fcaaa8c6.39840727/301_baz_mfs_2017.pdf;

² https://www.bazpaktum.hu/content/cont_59c107fcaaa8c6.39840727/baz_mfs_2018_gyorsjelentés_vegleges.pdf;

³ https://www.bazpaktum.hu/content/cont_59c107fcaaa8c6.39840727/baz_foglalkoztat_kiadvány_44belivoldal_mod02.pdf;

⁴ https://www.bazpaktum.hu/content/cont_59c107fcaaa8c6.39840727/baz_foglalkoztat_kiadv_2020_beliv_01-56_mod03.pdf.

• La ENVIPE 2013 permite conocer entre los motivos que llevan a la población víctima de un delito a no denunciar, están las circunstancias atribuidas a la autoridad, como considerar la denuncia como una pérdida de tiempo y la desconfianza en la autoridad, con 61.9%.

■ Delitos denunciados
■ Delitos NO denunciados
■ No especificado

ESTADOS UNIDOS MEXICANOS

■ Por causas atribuibles a la autoridad
■ Por otras causas

Causas atribuibles a la autoridad	2010	2011
Otras Causas	61.2	63.2
Por causas atribuibles a la autoridad	36.3	35.9
Por otras causas	2.6	0.8

• Del total de las denuncias refiere que en el 53.2% en 2011, esta cifra fue...

■ Con inicio de Atención
■ Sin inicio de Atención
■ No especificado

3. Vezetői összefoglaló

A Megyei Foglalkoztatási Stratégia kapcsán készülő éves Gyorsjelentések arra szolgálnak, hogy beszámoljanak a megelőző egy évben tapasztalható megyei folyamatokról, és amennyiben szükséges, a célokat, projektterveket aktualizálják.

A korábbi évek Gyorsjelentéseihez képest a 2021-es több ok miatt is különleges: a) a Paktum időszakát lezáró utolsó Gyorsjelentés ez, b) a koronavírus-járvány továbbra is komoly kihívást jelent az egész világ gazdaságának. A koronavírus 2021-ben is velünk van, így – noha a járványügyi korlátozások jó részét már eltörölték – továbbra is kiszámíthatatlan, hogy mi várható a gazdasági folyamatokban (természetesen az egészségügyi kihívások mellett).

A vezetői összefoglalóban röviden kiemeljük a Gyorsjelentés főbb megállapításait.

A szakpolitikai, stratégiai háttér hazai és nemzetközi szinten is támogatja a megye fejlesztését, egyrészt a vidéki területek kiemelt támogatásával, másrészt a természeti környezet fejlesztésével, illetve megóvásával, károkozás nélküli felhasználásának javításával (pl. a turizmusban). Az elmúlt időszakban megjelent EU-s és hazai szakpolitikai, stratégiai dokumentumok többnyire ilyen irányokba indíthatják el a fejlesztéseket. 2021 júniusában fontos stratégiai koncepciót fogadott el a Megyei Közgyűlés (Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Területfejlesztési Koncepciója⁵), illetve erre építve Borsod-Abaúj-Zemplén Területfejlesztési Programja⁶ is elkészült. E dokumentumok komoly támogatást jelentettek a Gyorsjelentés elkészítéséhez, illetve adnak majd a jövő Paktum-projektjének tervezéséhez.

A természetes fogyás mellett az elvándorlás is jellemző az Észak-magyarországi régió egészére, ami jelentős lakosságcsökkenést eredményez. Ennek ellensúlyaként viszont állandónak tűnik a megyébe való nemzetközi bevándorlás emelkedése. 2020-ban a belföldi elvándorlás mértéke is csökkent, ez vélhetően szintén a koronavírus társadalmi hatásainak (pl. vidékies területek népsűrűségének városokhoz viszonyított alacsony szintje) egyik, a megyét pozitívan érintő elemeként értelmezhető.

Összességében tehát elmondható, hogy a megye népességcsökkenése lassul, de továbbra is évi 5000 fő körüli. A beruházások 2020-as mértéke továbbra is magas volt,

az elmúlt időszakban is ez volt a jellemző, a megye az országos beruházások egyre nagyobb arányát képviseli. Mindeközben történtek gyárbezárások is, ám az ezek által okozott negatív társadalmi hatásokat enyhítette, hogy több esetben gyakorlatilag azonnal másik vállalat tudta átvenni a felszabadult kapacitásokat (adott esetben más szektorban tevékenykedve).

Az egy főre jutó GDP tekintetében hosszabb időtávon növekedésről beszélhetünk, de a legutóbbi 3 évben megtorpanás érzékelhető az országos átlaghoz való felzárkózásban. Míg az egy főre jutó GDP országosan 2019-ben mintegy 9,7%-kal nőtt (nominálisan), addig az Észak-magyarországi régióban ez a szám 6%, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében pedig 2,1%, tehát a 2019-es évben (2018 után ismét) nőtt a megye lemaradása az országos átlagtól. Ennek megfelelően a megyék gazdasági teljesítmény szerinti rangsorában B.-A.-Z. megye a korábbi (2014-2015-ös) szintre csúszott.

A koronavírus-járványt a megyei vállalkozások többsége jól vészelte át, és a jövőt tekintve is bizakodóak a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kereskedelmi és Iparkamara (BOKIK) felmérése alapján.

A BOKIK javaslatai között szerepel a helyi termékek népszerűsítésének, a helyi kooperáció erősítésének, a periferiális területek gazdaságba ágyazásának, valamint a zöld gazdaságban való komoly jelenlét megalapozásának szükségessége is.

A megye 2017-2018-ban jellemző pozitív tendenciái után már 2019-ben is megtorpanás látszott a foglalkoztatás területén. Az elmúlt másfél évben lezajló járvány következtében ez a negatív folyamat felerősödött, így komoly kérdés, hogy ezt meg lehet-e törni (a megye néhány pontján ez úgy tűnik, hogy sikerült már 2021 közepére). A megye néhány ágazatában, illetve térségében (jellemzően ipari központokban) jelenleg is munkaerőhiány van, így nagyon fontos a munkaerő mobilitásának erősítése a jövőben, hogy a hátrányos helyzetű területekről minél egyszerűbben, hatékonyabban munkába juthassanak az eddig nem mobilizált potenciális munkavállalók.

⁵ http://www.baz.hu/content/2021junius24/2106_uj20_tf_koncepcio_program_skv.pdf;

⁶ Uo.

A Paktum célcsoportjába tartozó néhány társadalmi csoport továbbra is hátrányt szenved a munkaerő-piacon (így pl. veszélyeztetett helyzetben vannak a nők, az idősek), illetve vannak olyan inaktív rétegek, amelyeket a közmunkaprogramok sem tudtak megszólítani. Ezekre a következő időszakban kiemelt figyelmet kell fordítani.

Az elmúlt 4 évhez hasonlóan, 2021-ben is a megye nagy részére kiterjesztve készítette el a kérdőíves felmérést a Borsodi Transzít Nkft., illetve megtörtént az öt év felméréseinek összehasonlító elemzése is. Ezek néhány fontos megállapítása ismerhető meg alább:

- a megye vállalkozásaiban – különösen a KKV szektorban – a sorozatos nehézségek ellenére még mindig jelentős technikai, kreativitási tartalék rejtőzhet;
- egyre több információs igény jelentkezik konkrét, projektszerű eredmények, illetve fejlesztési lehetőségek iránt;
- gondot okoznak a szakképzett munkaerő hiánya mellett a munkavállalók megbízhatatlanságával kapcsolatos problémák;
- a munkaerő felvétele során nagy hangsúlyt fektetnek a leendő munkavállaló korábbi munkaerő-piaci státuszára, nem a potenciálisan betöltendő munkakörhöz való megfelelést veszik figyelembe.

A megye gazdasági-társadalmi helyzetére vonatkozóan megállapíthatjuk, hogy nem egységesen fejlődő képet mutat. Vannak olyan területek (akár szektorálisan, akár földrajzilag), amelyek sikeresek, és vannak komoly problémákkal küzdő szegmensei is a megyének. Vannak a megyében olyan területek, amelyek zárványként működnek, és gyakorlatilag semmilyen lehetőséget nem kínálnak a társadalmi mobilizáció fellendítéséhez.

A megye mezőgazdasági potenciálját nem használják ki megfelelő szinten. Ebben a következő időszakban sorra megnyíló vidékfejlesztési források adhatnak komoly lehetőséget.

A várhatóan 2021 második felében megjelenő újabb foglalkoztatási együttműködést támogató (Paktum) pályázat pedig az elmúlt 5 évben felhalmozott tudást, tapasztalatot felhasználva jó lehetőséget ad majd a foglalkoztatás innovatív fejlesztésének, amelyeket alább sorolunk fel, a Gyorsjelentés végén pedig bővebben is bemutatunk.

A korábbi pályázati tevékenység kapcsán a helyi termékek között főként azok találhatók, amelyek egyrészt a közfoglalkoztatási programok kapcsán készülnek a szociális szövetkezetekben; másrészt viszont a megyében egyre több helyi termelő van, akiknek piacra jutása fontos lehet. A szociális szövetkezetek támogatása okán is sok településen működik kertészet, ám ezek hozzáadott értéke alacsony szinten áll és kereskedelmi értékesítése fejletlen, sok az átfedés és a felesleges gyártási kapacitás. Ezért tartalmazza a Területfejlesztési Konceptió is a következő célt: az alacsony képzettségű munkaerőre épülő mezőgazdaság, feldolgozóipar, helyi termék előállítás fejlesztése. Emellett a hozzáadott érték növelése is célként jelenik meg a dokumentumban.

A korábbiak közül 2021-ben is relevánsak az alábbi projekttervek:

1. A helyi termékek piacra jutását támogató online „piac-tér” kialakítása.
2. Az új foglalkoztatási formák terjesztése a megyében – a megyei munkaadók érzékenyítése, tájékoztatása ezeknek a hasznosságáról.
3. Innovatív, személyre szabott mobilitási alternatívák kidolgozása a megye periferiáján lakó, hátrányos helyzetű társadalmi csoportok munkába járásának támogatására.
4. A lakosság digitális és transzverzális kompetenciáinak fejlesztése.
5. Térségi modellprogramok megvalósítása továbbra is szükséges; ezzel kapcsolatos ötletek kidolgozása a következő Paktum-pályázat tervezési folyamatában meg kell, hogy történjen. Ezzel kapcsolatban a korábban hivatkozott Megyei Területfejlesztési Programban két térség van nevesítve (Tokaj-Zemplén, Mátra-Bükk), további kisebb területi egységek fejlesztése is szükséges lehet ezeken túl.

4. Szakmai politikai háttér, új ágazati célok, operatív programok

A Gyorsjelentések elkészítésének alkalmával fontos áttekinteni azokat a nemzeti és nemzetközi szintű stratégiai jellegű dokumentumokat, amelyek befolyásolják a Paktum célkitűzéseit, illetve a megyei foglalkoztatás és fejlesztés jövőjét. Itt fontos lesz kitérni arra is, hogy a tervek szerint 2021-ben elindul egy újabb pályázati kör, amelyben foglalkoztatási együttműködések támogatása lesz a cél.

A 2020-as Gyorsjelentésben elemeztük a megye gazdasági programját, emellett pedig különböző digitalizációval kapcsolatos stratégiákat, illetve EU-szintű anyagokat is.

2021 júniusában fogadták el megyei szinten a legfontosabb dokumentumot, a megye Területfejlesztési Konceptióját⁷, ami kijelöli azokat a fejlesztési sarokpontokat, amelyeket figyelembe kell majd venni az új paktum-projekt tervezésekor.

2020 fontos eseménye volt, hogy a Kormány elfogadta az új magyar energiastratégiát⁸, illetve az ahhoz kapcsolódó egyéb cselekvési terveket. Emellett számos egyéb (releváns és kevésbé releváns) stratégiai dokumentumot fogadott el a Kormány (lásd az alábbi felsorolást).

A megye fejlődését, illetve a paktum folyamatait is befolyásoló stratégiák tehát:

- az Európai Unió számára készített köznevelési stratégia 2021–2030⁹, elfogadta a 1551/2020. (VIII. 25.) Korm. határozat;
- Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája¹⁰ (tekintettel arra, hogy a megye kiemelten kezeli a digitális átállás kérdését);
- Nemzeti Energiastratégia 2030, kitekintéssel 2040-ig;
- Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Területfejlesztési Konceptiója és Programja¹¹;
- az Európai Unió K+F Stratégiája 2020–2024¹²;
- az EU Regionális Politikája 2021–2027¹³.

4.1. Az EU Regionális Politikája¹⁴

A 2021–2027-es EU-költségvetést sok szempontból meghatározza a regionális politika, különös tekintettel a kohé-

ziós források mértékére, illetve allokációjára. Középpontjában 5 beruházási prioritás áll:

1. Intelligensebb Európa: az innováció, a digitalizáció, a gazdasági átalakuláshoz és a kisvállalkozásoknak nyújtott támogatások.
2. Zöldebb, karbonmentes Európa: az energiaügyi átállás, a megújuló energiaforrások és az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez kapcsolódó befektetések.
3. Jobban összekapcsolódó Európa: a stratégiai szállítási és digitális hálózatok.
4. Szociálisabb Európa: a minőségi foglalkoztatás, az oktatás, a készségek, a társadalmi befogadás és az egészségügyi ellátáshoz való egyenlő hozzáférés támogatása.
5. A polgáraihoz közelebb álló Európa: a helyileg irányított növekedési stratégiák, fenntartható városfejlesztés.

A fenti 5 célkitűzésből az első kettőre a források mintegy 65–85%-a jut majd országonként eltérő arányban, azok fejlettségétől függően. Az alapokra vonatkozó allokációs módszer az új költségvetési ciklusban is nagymértékben függ az egy főre jutó GDP-től, ám az új évtizedben új kritériumokat is bevezetnek: ifjúsági munkanélküliség, a tanulmányi végzettségek alacsony szintje, éghajlatváltozás, valamint a menekültek befogadása és integrálása. Az EU periféria-államai továbbra is különleges uniós támogatásban részesülnek.

A kohéziós politika városi dimenziója megerősödik: az ERFA 6%-át fenntartható városfejlesztésre fordítják majd; emellett sok olyan a demokratizálódás irányába mutató egyszerűsítési tevékenységet terveznek, amelyek hatékonyabbá tehetik ezeket a pénzeszközöket.

⁷ https://www.baz.hu/content/2021junius24/2106_uj20_tf_koncepcio_program_skv.pdf;

⁸ <https://zoldbusz.hu/files/NE2030.pdf>;

⁹ <https://2015-2019.kormany.hu/download/d/2e/d1000/K%C3%B6znevel%C3%A9si%20strat%C3%A9gia.pdf>;

¹⁰ <https://ai-hungary.com/api/v1/companies/15/files/137203/view>;

¹¹ http://www.baz.hu/content/2021junius24/2106_uj20_tf_koncepcio_program_skv.pdf;

¹² https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/rtd_sp_2020_2024_en.pdf;

¹³ https://ec.europa.eu/regional_policy/hu/2021_2027/;

¹⁴ Forrás: <https://ec.europa.eu/>.

4.2. Az Európai Unió K+F Stratégiája 2020-2024

A K+F stratégia 7 cél mentén határozza meg azt, hogy mik lesznek a vonatkozó időszak fő feladatai (kihívásai) az európai tudomány és fejlesztés területén.

- Európai Zöld Egyezmény: az éghajlatváltozás kezelése, a biodiverzitás fenntartása, ökoszisztéma és természeti erőforrások védelme magas hozzáadott értékű kutatás-fejlesztés megvalósításával, élelmiszer-biztonság, talaj-minőség.
- Digitális korszakra való felkészülés: a digitális átaláláshoz kapcsolódóan magas minőségű tudományos megoldások, kutatások, beleértve a mesterséges intelligencia területét is; a globális folyamatokba való bekapcsolódás, KKV-k támogatása.
- Emberközpontú gazdaság: munkahelyteremtő kutatás-fejlesztési befektetések ösztönzése.
- Erősebb Európa: regionális és helyi K+F-projektek és stratégiák támogatása a globális innovációs tér kialakítása érdekében.
- Európai társadalom támogatása: a kihívások és válságok kezelési lehetőségeinek, az egészséges Európa megteremtésének támogatása.
- Az európai demokrácia erősítése: a K+F támogatja az állampolgárok részvételét, társadalmi befogadását és egyenlőségét Európában.
- Fenntartható, magas teljesítményű Európai Bizottság: felhasználóbarát folyamatok, tervezés és hatékony megvalósítás.

4.3. Az Európai Unió Okos-falu Programja¹⁵

A vidéki Magyarország komoly problémája az elvándorlás – a koronavírus-járvány, illetve a karantén időszakában ez megakadt -, amely a mezőgazdasági munkák gépesítettségi szintjének emelkedésével tovább romolhat további munkahelyek megszűnése miatt.

Az Okosfalvak Program a nagyvároson kívüli települések életminőségét igyekszik javítani elsősorban a gazdaság, az oktatás, az energiagazdálkodás, a digitalizáció, a mobilitás és az egészségügy területein.

A koncepció helyi lakosok tevékeny részvételén alapszik gazdasági, társadalmi vagy környezeti feltételeik javításában, együttműködést feltételez más közösségekkel, társadalmi innovációk megalapítását és „intelligens falu stratégiák” kidolgozását is jelenti. A digitális technológiák a vidéki élet és munkavégzés számos területén használhatóak, amelynek jelentőségét tovább emelte a koronavírus járvány. Az intelligens falu koncepciója intelligens megoldások elfogadását javasolja mind az állami, mind a magánszférában számos szakpolitikai területen, például a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása, rövid élelmiszer-ellátási láncok megteremtése és megújuló energiaforrások fejlesztése terén.

2020 decemberében az Európai Bizottság közzétette ajánlásait az egyes tagállamok számára arról, hogy milyen irányt kell követniük a Közös Agrárpolitika célkitűzéseinek és az Európai Zöld Megállapodás (Green Deal) céljainak elérése érdekében. A Bizottság elemzése rávilágít arra a hiányosságra, amelyet a tagállamoknak meg kell oldaniuk, ha el akarják érni a Green Deal célkitűzését, miszerint 2025-ig 100% -os hozzáférést kell biztosítani a gyors szélessávú internethez a vidéki területeken.¹⁶

¹⁵ https://enrd.ec.europa.eu/smart-and-competitive-rural-areas/smart-villages/smart-villages-portal/eu-policy-initiatives-strategic-approaches_en;

¹⁶ [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI\(2021\)689349](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI(2021)689349);

További információk: <https://www.okosfalu.hu/#solutions>;

A vidék megtartó-képességének növelésének két lehetősége

Digitális Falu Program¹⁷

A Magyar Falu Program után 2020 végén a Digitális Jólét Programmal együttműködve elindult a kistelepülések vonzerejének és élhetőségének javítását különböző digitális, illetve okos megoldásokkal hatékonyan segítő Digitális Falu Program. A program konkrét és kézzel fogható termékekkel, szolgáltatásokkal próbálja a vidéket érintő kihívásokat kezelni, annak érdekében, hogy még tovább növelje a magyar falvak megtartó erejét és az ott élők életszínvonalát. A Digitális Falu Program részeként például elképzelhető a több Gyorsjelentésben is kiemelt megyei innovatív mobilitási projekt is (pl., ha a minden falut elérő kisbuszokat hálózat-szinten digitális alapon összehangolják a lakossági igényekkel, akkor egyszerre több család munkába járási problémáit tudják kezelni)¹⁸.

A vidék megtartó-képességének újabb lépcsője, az 5G

Az 5G alkalmazások Európa számára várható gazdasági, társadalmi és környezeti hasznát számszerűsítette nemrég az Ericsson megbízásából készült átfogó tanulmányában az Analysys Mason. A nemzetközi kutatócég elemzése szerint Magyarországon 2,3 milliárd euróra (mintegy 826 milliárd forint) rúg majd az 5G felhasználásából származó hozzáadott érték.¹⁹ A szakértők négy főbb területet azonosítottak, ahol az 5G felhasználása jelentős haszonnal járhat. Közülük Magyarországon az okos vidék a legszámottevőbb, ahol akár ötszörös megtérüléssel számolhatnak a befektetők. Ez elsősorban a hálózatba kapcsolt drónok és szenzorok nyomán létrejövő precíziós mezőgazdaságból származhat majd, illetve a kötött vezeték nélküli internet-hozzáférés (FWA) terjedéséből.

4.4. Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája

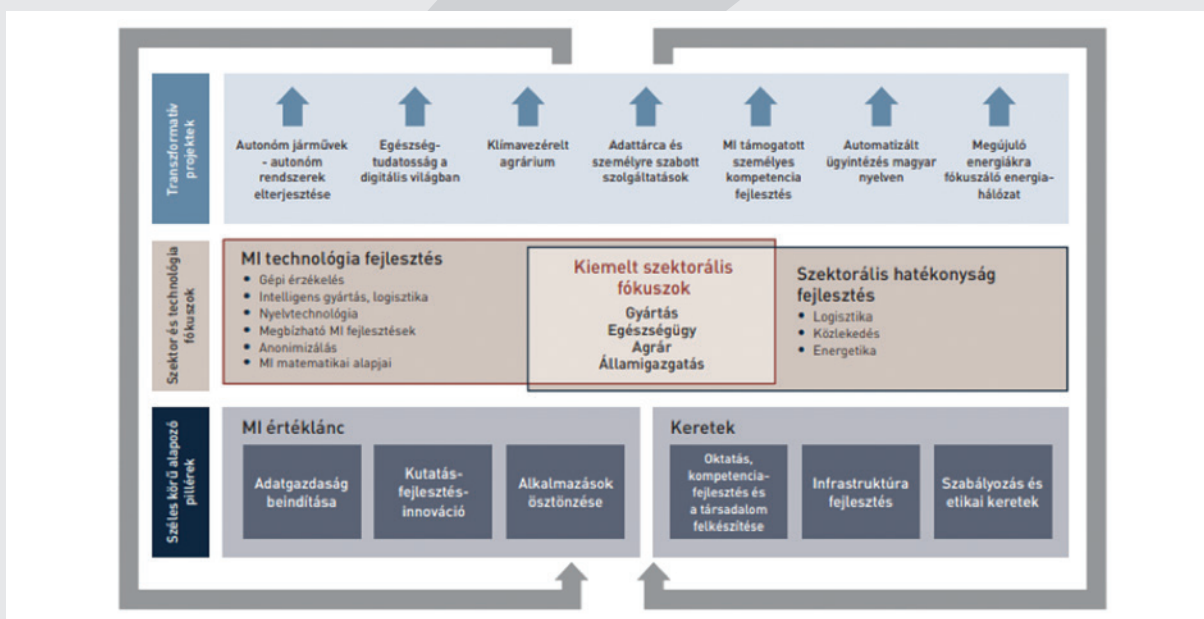
Ahogy a fenti európai szintű stratégiákból is látszik, a fejlett világban egyre fontosabb a korábbi gyorsjelentésekben is gyakran hivatkozott ipar 4.0, illetve a digitális átállás kihívásaira adott reakció. Ennek egyik része a mesterséges intelligencia által nyújtott lehetőségek tudatos és hatékony felhasználása. Ezért született meg 2020 májusában hazánk vonatkozó stratégiai dokumentuma, amely 3 főbb területen (szinten) határoz meg célokat, beavatkozásokat a mesterséges intelligenciával kapcsolatos fejlesztések területén. Ezek között vannak szektorális kitörési pontok, átfogó fejlesztési keretek, valamint kiemelten kezelhető projektek egyaránt.

¹⁷ <https://digitalisjoletprogram.hu/hu/hirek/civitas-sapiens-20-konferencia-indul-a-digitalis-falu-program>;

¹⁸ <https://magyarepitok.hu/aktualis/2021/03/nekunk-elsokent-a-magyar-videket-kell-tamogatni-es-vonzova-tenni-a-digitalizacio-altal-ez-ma-a-legfontosabb-feladatunk-felporog-a-digitalis-falu-program>;

¹⁹ <https://digitrendi.hu/en/nyit-hoz-az-5g-ebben-az-evtizedben-a-magyar-gazdasagba/>;

1. ábra: A Mesterséges Intelligencia Stratégia célrendszerének felépítése

Forrás: Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája, 22. o

4.5. Nemzeti Energiastratégia 2030, kitekintéssel 2040-ig

2020 elején dolgozta ki az Innovációs és Technológiai Minisztérium az energiastratégiát, amelynek középpontjában a „magyar fogyasztó” áll. Ahhoz, hogy alacsony szintű rezsiköltség legyen biztosítható, fontos az energiafüggőség csökkentése (nemzeti szinten). Ehhez a fogyasztói szerep is változik, a passzív fogyasztóból egyre inkább tudatos, aktív fogyasztó válik, aki szerepet vállal az energiahatékonyság céljának elérésében is. Ehhez olyan cél támogatásokat biztosít a stratégia, mint az okosmérők, az okosotthonok, illetve az alternatív energiák propagálása. Ehhez a megfelelő jogszabályi környezet létrehozása is szükséges.

A stratégia tárgyalja emellett a specifikus energia-szektorok (földgáz, kőolaj, megújuló energiák, nukleáris energia, hőenergia, elektromosság-piac) szerepével kapcsolatos vállalásokat, illetve célokat.

A megyei foglalkoztatás kapcsán fontos kiemelni a stratégia munkaerő-piacra vonatkozó megjegyzéseit:

- egyre nagyobb gondot okoz a szakember-, illetve kapacitáshiány;

- az energiaszektor magasabb fokú (felsőfokú, illetve technikai) végzettséget igényel, mint a nemzetgazdaság egésze;
- szükséges a szakirányú oktatás színvonalának emelése, a duális képzési rendszerben rejlő lehetőségek jobb kihasználása, amit pályorientációs programokkal lehet biztosítani;
- fontos megemlíteni az „igazságos átmenet kapcsán”²⁰ az alábbi stratégiai célkitűzéseket:
 - lehetőséget kell biztosítani az energiaátmenettel járó munkaerő-piaci folyamatok nyomon követésére és az esetleges kedvezőtlen tendenciák megfordítására;
 - elő kell segíteni a munkaerő elhelyezkedési esélyeinek javítását a zöldgazdasági szektorokban, javítva ezzel a terület versenyképességét;
 - támogatási lehetőséget kell biztosítani a sérülékeny munkaerő továbbképzését és átképzését illetően;
 - egyes fejlesztéspolitikai támogatási lehetőségeket a sérülékeny társadalmi csoportokra és régiókra is ki kell terjeszteni;
 - meg kell teremteni az egyenlő esélyek érvényesülését a nők és a sérülékeny társadalmi csoportok, régiók számára.

²⁰ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/just-transition-mechanism_en;

4.6. Az Európai Unió számára készített köznevelési stratégia 2021–2030

A stratégia meghatározza a vonatkozó időtávra a hazai köznevelés 10 éves fejlesztési irányait. A stratégia a 2021-2027-es EU-s költségvetési ciklushoz kapcsolódik, céljának a társadalom és ezen belül az egyén jólétének elő-

segítését, a társadalmi kohézió előmozdítását, a nemzeti összetartozás és identitás megerősítését tekinti.

A stratégia jövőképe szerint 2030-ra a hazai oktatás a) egyensúlyt teremti, b) méltányos közszolgáltatá válik, ami c) megbecsült pedagógusokkal, d) korszerű pedagógiai módszerekkel, e) modern infrastruktúrával teszi lehetővé a magyar gyermekek felkészülését a 21. század kihívásaira.

A stratégia célrendszere az alábbi ábrában foglalható össze.

2. ábra: A Köznevelési Stratégia célrendszere

Forrás: Az Európai Unió számára készített köznevelési stratégia 2021-2030. 26. o.

A fő specifikus célok mögött legtöbb esetben számos beavatkozási területet sorol fel a dokumentum. Ezekben nagy hangsúlyt kap a természetvédelem, a digitalizáció (kompetenciák fejlesztése), a nemzettudat erősítése, a kora gyermekkori nevelés fontossága, a pedagógusok fejlesztése, illetve a pálya presztízsének növelése. Emellett

megjelenik a pedagógiai munkát segítő szakemberek szerepének erősítése, a tehetségek kibontakoztatásának lehetősége, az esélyegyenlőség, infrastruktúra-fejlesztés.

4.7. Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Területfejlesztési Konceptiója²¹

2021 júniusában a Megyei Közgyűlés elfogadta a megye Területfejlesztési Konceptióját, illetve Programját, ami a területfejlesztés alapdokumentuma lesz a következő időszakban.

A Foglalkoztatási Paktum szempontjából nagyon fontos az ebben szereplő megyei jövőkép. Azt lehet mondani, hogy

az ebben megfogalmazott jövőkép nagyon szoros kapcsolatot mutat a Foglalkoztatási Stratégiában megfogalmazott főbb hangsúlyokkal: a) gazdaság újrapozicionálása, b) életkörülmények javítása, c) identitástudat erősítése által d) dinamikusan fejlődő, e) társadalmi és területi leszakadást kompenzáló, f) élhető és megtartó megyévé válik, erősségeire építve.

Tekintettel arra, hogy ez a fejlesztési koncepció a következő évek fejlesztéseinek alapját képezi, részletesen bemutatjuk az egyes stratégiai célkitűzésekhez köthető beavatkozásokat az alábbi táblázatban.

1. táblázat: A Területfejlesztési Konceptióban megfogalmazott prioritások

Átfogó cél	Stratégiai cél	Célok / beavatkozások
Humán központú minőségi szolgáltatások	Munkaerőpiaci igényeken alapuló képzés és minőségi szolgáltatások biztosítása	Minőségi alapoktatás, és a vállalati igényekre rugalmasan reagálni képes, megyei szinten összehangolt közép-, szak- és felnőtt-, valamint felsőfokú képzési rendszer fejlesztése.
		A Miskolci Egyetemnek innovációs ökoszisztéma központjaként kell működnie és a felhalmozott tudásbázis elérhetőségének növelésében komoly szerepet kell játszania
		A szakképzésben a duális képzés előnyeit kihasználva biztosítani kell a legkorszerűbb, legmodernebb technológiákon való tanulást.
		Az intézményekben a jelen kor elvárásainak megfelelő infrastrukturális feltételek.
	Alternatív, komplex felzárkóztatás és közösségfejlesztés	Az egyéni esélyek egyenlőségének biztosítása a célcsoportok igényeit, lehetőségeit és motiváltságát szem előtt tartó speciális fókuszú oktatási, képzési, kompetenciafejlesztő és közösségi foglalkoztatási programokkal.
		A lakhatás feltételeinek könnyítése.
		A települések leromlott lakóterületeinek felszámolását, megújítását célzó integrált, komplex (szociális) jellegű település-rehabilitációs programok.
		Bérlakások számának növelése.
	Helyi és térségi közszolgáltatások fejlesztése	Az egészséges életmód elterjesztéséhez kapcsolódó programok indítása.
		A közösségi tudatformáláshoz, térségi kohézió erősítéséhez a helyi, kisközösségi identitás (helyi kötődés, lokálpatriotizmus) fejlesztése.
		A helyi közösségi kulturális, sport és szabadidős terek és szolgáltatások fejlesztése.
Korszerű és fenntartható infrastruktúra	Közlekedési és környezeti infrastruktúra fejlesztése	Közúthálózat fejlesztése: túlterhelt útszakaszok szélesítése, felújítások pótlása, határon átnyúló útvonalak fejlesztése.
		Kerékpárutak fejlesztése: turisztikai célú építés, racionalizálás, összekapcsolások, biztonság növelése.
		Közösségi közlekedés fejlesztése: járműpark korszerűsítése, utazási komfort javítása, vasúti mellékvonalak infrastruktúrájának fejlesztése, bizonyos szakaszok villamosítása.
		Integrált közlekedési megoldások fejlesztése: elővárosi jellegű közlekedési kapcsolatok, integrált közlekedési programok, akadálymentesítés.
		Logisztikai bázisok, csomópontok fejlesztése: intermodális központok, illetve a transznacionális áruforgalom kiszolgálását támogató fejlesztések.

Átfogó cél	Stratégiai cél	Célok / beavatkozások
Korszerű és fenntartható infrastruktúra	Közlekedési és környezeti infrastruktúra fejlesztése	Repülőtér fejlesztése: a nagyvállalatok igényeire reflektáló összehangolt megyei fejlesztés.
		Víz- és szennyvízhálózat fejlesztése: felújítási program, rekonstrukció, természetközeli szennyvízkezelés, csatornahálózatra kötés számosságának emelése.
		Vízgazdálkodási programok: belvíz-, árvízvédelem, szabályozások átgondolása, csapadékvíz-elvezetés, tározók stb.
		Vízbázisok védelme.
	Megújuló-energia termelés és felhasználás növelése, károsanyag kibocsátás csökkentése	Megújuló energia potenciálokra épülő programok: geotermikus energia felhasználási arányának növelése.
Versenyképes gazdaság	Befektetésösztönző és a vállalkozások versenyképességét növelő üzleti környezet kialakítása	A gazdaságfejlesztést támogató megyei intézményrendszer vállalkozások igényeit jobban kiszolgáló és stabil működésének megteremtése.
		Különböző iparágak együttműködésének ösztönzése.
		A foglalkoztatási szint növelése érdekében a térség potenciális foglalkoztatottjainak munkahelyekre történő eljuttatásának biztosítása.
		A versenyképességet támogató információs technológiai fejlesztése.
		Az ipari parkok kulcsfontosságú telepítési tényezőinek fejlesztése.
		A határon átnyúló együttműködések akadályainak csökkentése.
		Beszállítói programok kiterjesztése, fejlesztése.
	Körforgásos és helyi gazdaságfejlesztés	Mezőgazdasági technológia modernizációja.
		Termékfeldolgozók, kapacitások létesítése, feldolgozóipari háttér fejlesztése.
		Integrált zöldség-, gyümölcs termesztési rendszerek, hőenergia felhasználása.
		Háztáji gazdálkodás fejlesztése, vadászati hagyományok ápolása, feldolgozási kapacitások fejlesztése.
		Állattenyésztési kapacitások bővítése.
		Szőlő és borágazat fejlesztése, értékes területek termelésbe vonása.
		Vidéki településeken a foglalkoztatás fenntartása és a helyi alapszolgáltatások biztosítása a rész-munkaidős foglalkoztatás, mikro-vállalkozások, mezőgazdasági tevékenységet kiegészítő üzletágak támogatása.
	A megye turisztikai potenciáljának átfogó fejlesztése	A turisztikai vonzerők és szolgáltatások együttes, összehangolt, térségi (desztinációs menedzsment) alapú fejlesztése és szervezése – illeszkedve az Észak-magyarországi régió és Kassa turisztikai kínálatához (világörökségi helyszínek, borturizmus, gyógy- és termálvíz, keresztény turizmus).
		A turisztikai ágazat prioritásként való kezelése.
		Zarándok-, kerékpáros turizmus fejlesztése.
		Összehangolt turisztikai marketing.

Forrás: Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Területfejlesztési Koncepciója

²¹ Elfogadta Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat Közgyűlése 2021. június 24-i ülésén.

5. Munkaerő-piaci helyzet

Tekintettel arra, hogy jelen dokumentum az utolsó gyors-jelentés a Foglalkoztatási Stratégia 5 éves időtávján, nem csak az utóbbi 1 év folyamatait tekintjük át, hanem a teljes időtávra vonatkozóan mutatjuk be az adatokat. A korábbi éveknek megfelelő felépítésben tekintjük át a foglalkoztatási szempontból fontos statisztikai mutatókat. A koronavírus-járvány alapvetően meghatározta a 2020-as évet, illetve a 2021-es év első felét is; ahol ez befolyásolhatta az adatokat, ott minden esetben kitérünk erre.

5.1. Társadalmi, demográfiai helyzet

A tavalyi járványhelyzet miatt elképzelhető, hogy bizonyos társadalmi tendenciák megtörtek. A társadalomtudósok közül volt, aki arra számított, hogy a válsághelyzet bizonyos demográfiai folyamatokra is hatással lehet (elsősorban a halálozási, fertilitási arányszámokkal kapcsolatban készültek kutatások²², vagy az egészségügyi rendszerre

terhelődő kihívások hosszabb távú hatásaival foglalkoztak²³. A fentiek mellett – pl. a létbizonytalanság erősödése – a születésszáma is negatív hatással lehet egy ilyen világszintű válság.

Hullámzó demográfiai adatok

Az év első negyedében megszületett gyermekek száma a megyében az egy évvel ezelőttihez képest alig változott, a teljes 2020-as évet tekintve enyhén nőtt; országosan nagyobb mértékben nőtt a születésszám, mint a megyében. A 2. táblázat alapján látszik, hogy az évek között enyhe hullámzás van, de a születésszáma hosszabb időtávon azt lehet mondani, hogy stagnál.

A születésszám mellett a halálozásról is hasonlókat lehet megállapítani, évről-évre kismértékű pozitív, illetve negatív elmozdulás látszik. 2020-ban azonban mintegy 9,1%-os emelkedést mutatott a halálozások száma a megyében, országosan az arány 8,7% volt. A másik két észak-magyarországi megye adatai egyaránt jobbakk a B.-A.-Z. megyeinél.

2. táblázat: Az élveszületések számának változása az elmúlt egy évben (az előző év adatának %-ában)

Régió/megye	2016	2017	2018	2019	2020		2021
					I. n. év	I–IV. n. év	I. n. év
Közép-Magyarország	100,8%	97,3%	99,4%	100,0%	108,0%	101,9%	94,7%
Közép-Dunántúl	101,2%	97,3%	96,2%	101,6%	102,4%	103,3%	105,9%
Nyugat-Dunántúl	102,5%	99,6%	99,9%	97,1%	110,4%	105,9%	101,9%
Dél-Dunántúl	99,3%	99,3%	97,3%	97,3%	110,6%	106,1%	101,1%
Borsod-Abaúj-Z.	102,4%	99,4%	100,5%	97,0%	109,4%	102,2%	99,6%
Heves	101,6%	102,9%	94,9%	96,6%	110,0%	106,3%	97,9%
Nógrád	105,4%	100,3%	97,3%	98,8%	106,7%	107,9%	103,7%
Észak-Alföld	103,6%	96,2%	97,2%	101,1%	102,3%	105,1%	104,0%
Dél-Alföld	100,5%	101,3%	96,9%	98,9%	105,6%	103,6%	106,3%
Ország összesen	101,5%	98,4%	98,1%	99,3%	106,6%	103,4%	100,1%

Forrás: KSH, Stadat-táblák;

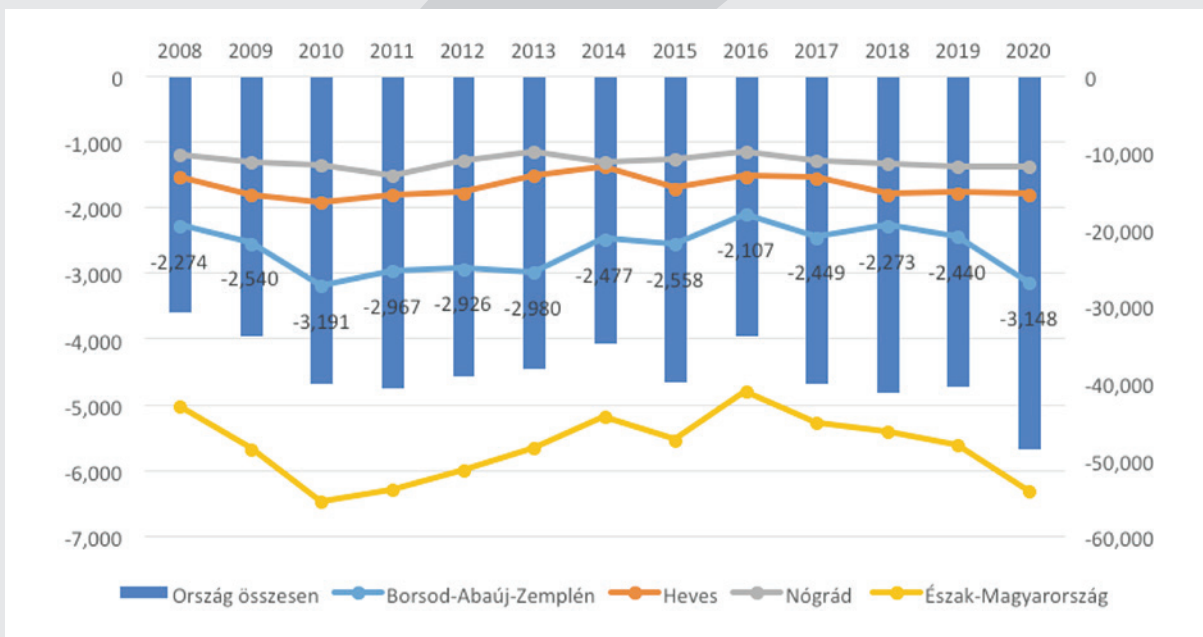
A természetes fogyás/szaporodás a régióban és országosan egyaránt negatív tendenciát mutat az elmúlt 5 évben, főként 2020-ban történt nagy visszaesés, az azt megelőző három évben enyhe csökkenés volt csak jellemző. Ez alapján kijelenthető, hogy a koronavírus járvány komoly demográfiai hullámvölgyet látszik okozni, termé-

zetesen más okok is lehetnek a háttérben.

²² <https://www.demografia.hu/hu/letoltes/tudastar/covid-info/szakirodalom-1-nature-medicine.pdf>;

²³ <https://www.demografia.hu/hu/letoltes/tudastar/covid-info/szakirodalom-11-The-Lancet.pdf>;

3. ábra: A természetes fogyás mértéke megyei, régiós és országos szinten (fő)

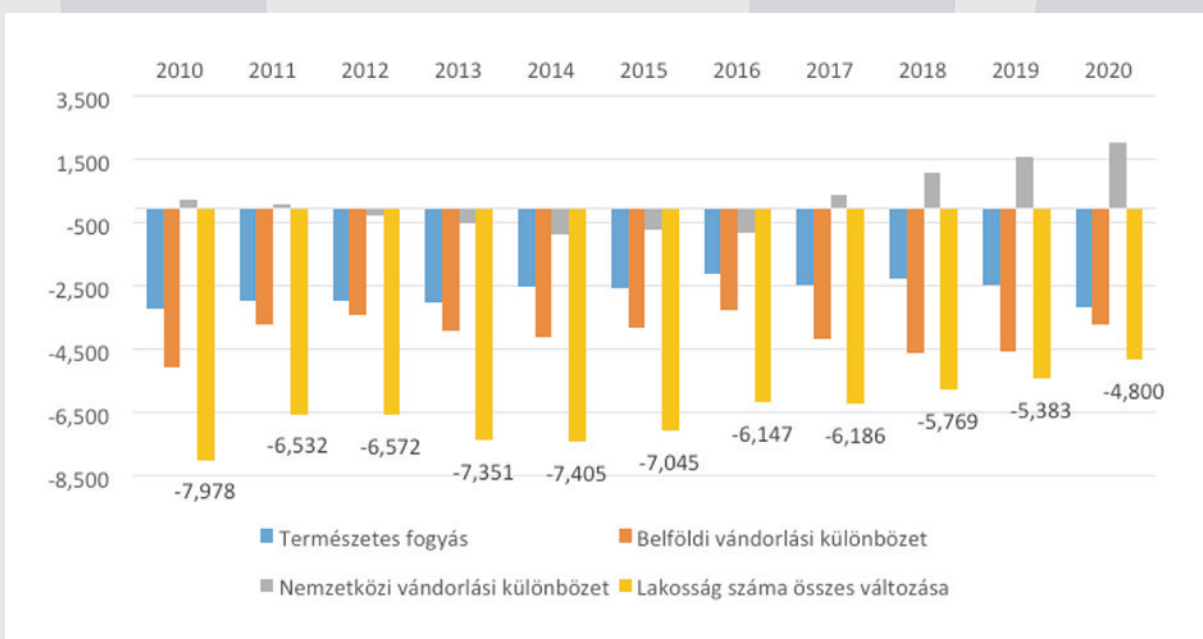

Forrás: KSH, adat-táblák; 6.1.4. Népmozgalmi események;

A természetes fogyás mellett az elvándorlás is jellemző az Észak-magyarországi régió egészére (megyéenként eltérő mértékben), ami jelentős lakosságcsökkenést eredményez, ám ahogy az alábbi ábrán látható, a csökkenés mértéke (a külföldről történő visszavándorlásnak köszönhetően)

egyre kisebb. Az elmúlt 5 évben a régió lakosságszáma a demográfiai folyamatok következtében mintegy 42 ezerrel csökkent (a lakosság 3,6%-a), ebből B.-A.-Z. megye mintegy 28 ezer fős csökkenéssel jelentős „részt vállalt”.

4. ábra: A lakónépesség számának változása B.-A.-Z. megyében (fő)

Forrás: KSH Statad táblák (22.1.2.7., Népmozgalmi események megye és régió szerint)

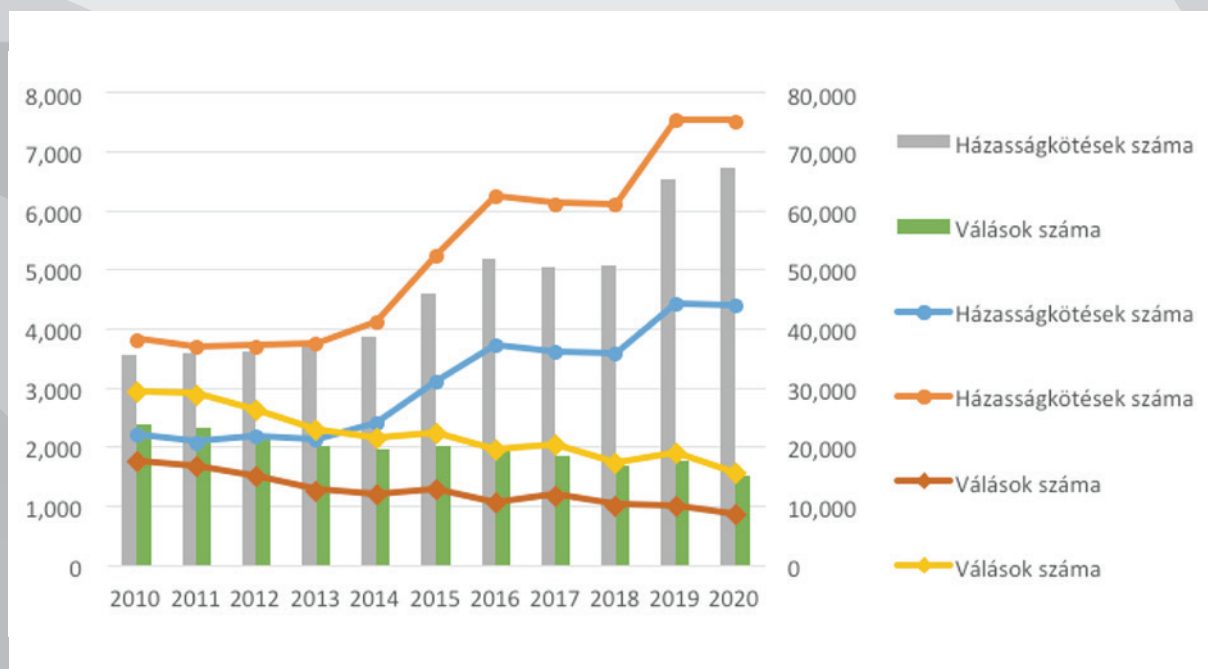
Továbbra is komoly tehát a megyébe a nemzetközi bevándorlás; ez a fejlemény a 2020-as gyorsjelentésben nem „egyszeri anomália” volt, hanem állandónak tűnik. 2020-ban a belföldi elvándorlás mértéke is csökkent, ez vélhetően szintén a koronavírus társadalmi hatásainak (pl. vidékies területek népsűrűségének városokhoz viszonyított alacsony szintje) egyik a megyét pozitívan érintő elemeként értelmezhető.

Ezen pozitív folyamatok ellenére nominális értelemben B.-A.-Z. megye a harmadik legnagyobb „kibocsátó” Buda-

pest (-16.400 fő), illetve Szabolcs-Szatmár-Bereg megye után (-3950 fő) az országon belül (lakosságarányosan vizsgálva második Szabolcs-Szatmár-Bereg megye után).

Egyre pozitívabban alakul a házasságok és válások dinamikája is, különösen 2019-ben ugrott meg a házasságkötések száma – mintegy 30%-kal –, és ez a szám jellemző volt 2020-ban is (országosan további növekedést mutatott a házasságkötések száma). A válások száma enyhe csökkenésben van minden területi szinten.

5. ábra: Egyéb népmozgalmi események országosan, megyei és régiós szinten

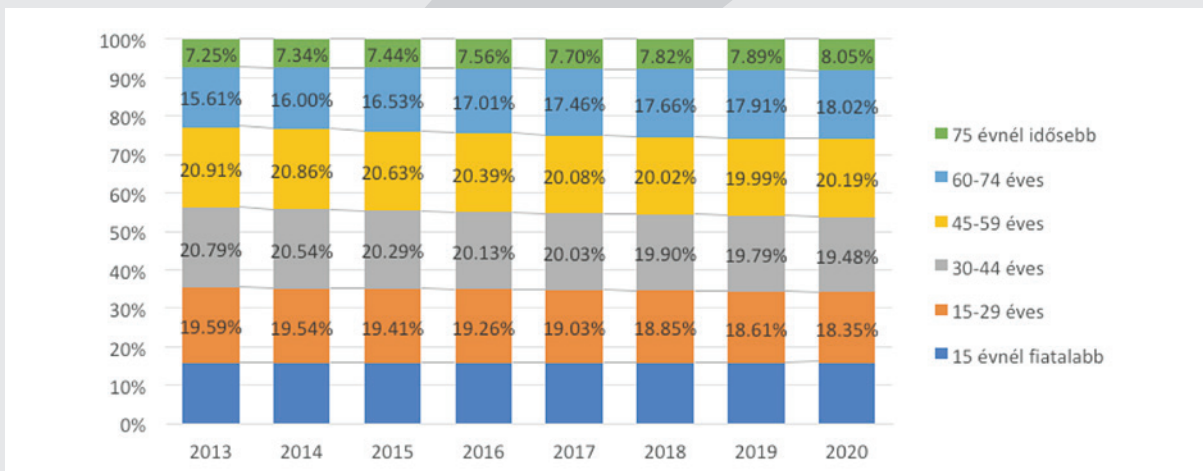
Forrás: KSH Statdat táblák;

Összességében tehát elmondható, hogy a megye népességcsökkenése lassul, de továbbra is évi 5000 fő körüli.

A népesség korösszetétele az elmúlt években nem változott jelentősen, ám egyre inkább eltolódni látszik az

idősebb korosztályok irányába. A legfiatalabb korosztály aránya stabil, de éppen a gyerekvállalási korban lévő korcsoport aránya csökken legnagyobb mértékben.

6. ábra: A megye lakónépességének korösszetétele

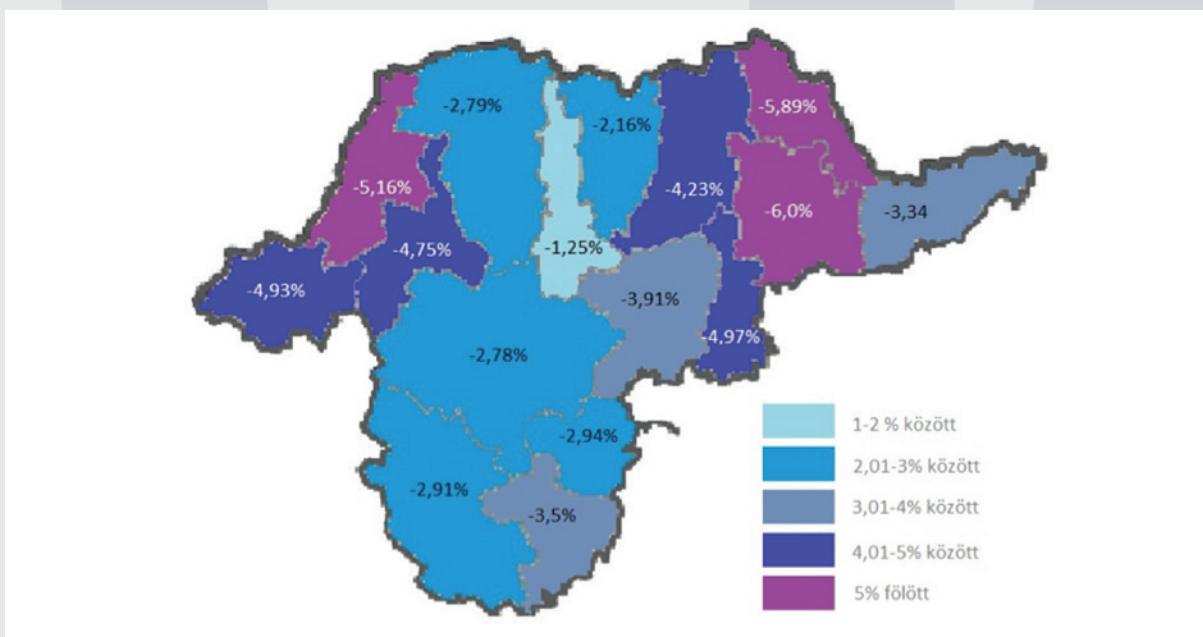
Forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis;

A Foglalkoztatási Stratégia időtávját (2016-2020 közötti időszakra vonatkozóan rendelkezünk adatokkal) tekintve a megye lakossága a 2015-ös szinthez képest mintegy 4,2%-kal csökkent (a fogyás mértékét a lakosságszámhoz viszonyítva, nem a továbbszámított népesség alapján). Ugyanezen vetítési alapon az ország népessége mintegy 1%-kal csökkent. B.-A.-Z. megyénél nagyobb csökkenés Tolna (-4,6%), valamint Békés megyében (-5,9%) volt, miközben a legnagyobb növekedés Pest (6,1%), valamint Győr-Moson-Sopron megyében (5,1%) történt.

A megyén belüli járások között eltérő mértékű csökkenés tapasztalható a január 1-i lakosságszám esetében²⁴.

A 2020 januári lakosságszám a 2016-oshoz viszonyítva az alábbi ábrán látható. A legnagyobb csökkenés a Sárospataki járásban történt, ahol 4 év alatt a lakosság 6%-a „tűnt el”. A Szikszói járás lakossága csökkent a legkevésbé, ez vélhetően a megyeközpont közelségének, illetve a tervezetten Kassáig épülő, itt elhaladó autópálya építésének is köszönhető.

7. ábra: A lakosságszám fogyása 2016 és 2020 januárja között (a 2016-os lakosságszám %-ában)²⁵

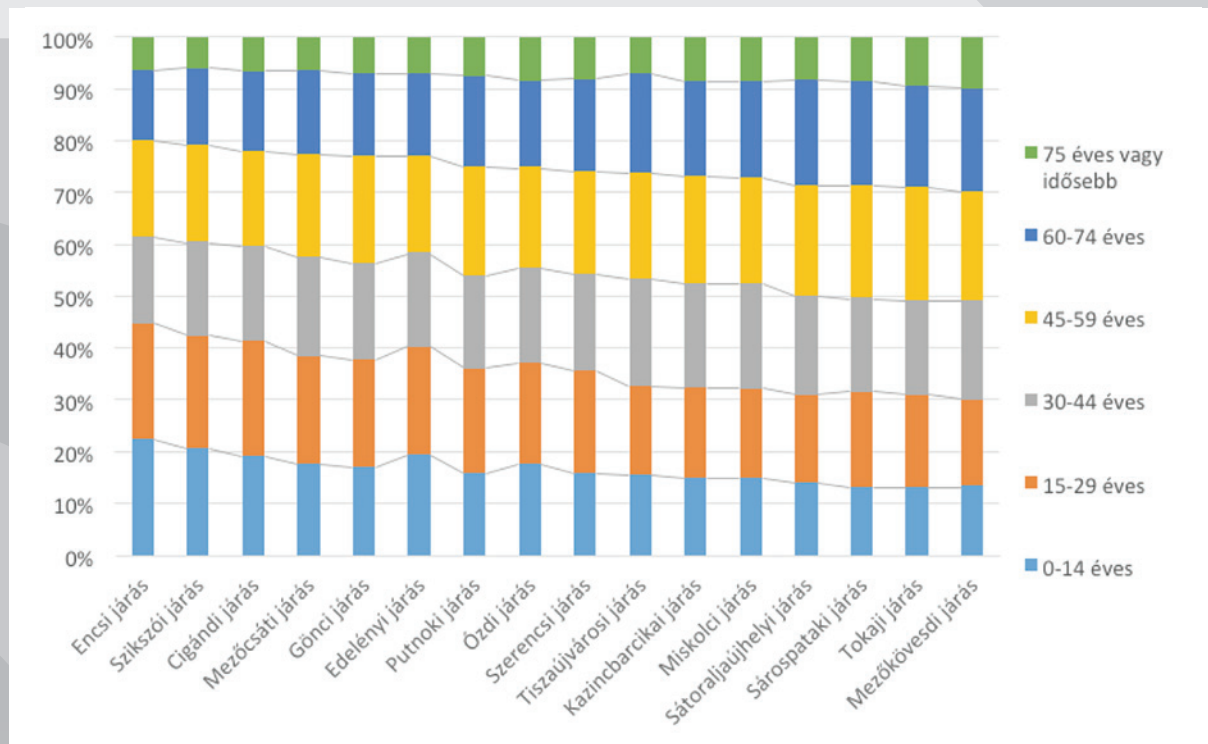

Forrás: KSH, Tájékoztatási Adatbázis

A lakosságszám csökkenésének járási szintje nem minden esetben korrelál a belföldi vándorlás járási egyenlegével. A belföldi vándorlást tekintve (a legutóbbi 3 évben a legrosszabb helyzetben a Sátoraljaújhelyi járás van, amelyben 3 év alatt a lakosság 4%-a vándorolt el). Ezután a Gönci

következik, amelynek értéke szintén 4%-hoz közelít, majd a Sárospataki (3,87%), a Cigándi (3,69%) és a Mezőcsáti járás (3,09% következik)²⁶. A belföldi elvándorlással legkevésbé sújtott járás a Mezőkövesdi (+0,33%) és a Miskolci járás (-1,28%)²⁷.

8. ábra: A járások népesség-megoszlása korcsoportok szerint 2020-ban (fő)

Forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis;

A legfiatalosabb járás a korcsoportok alapján az Encsi, a Szikszói, valamint a Cigándi járás; ezekben minden esetben 40% fölötti a legfeljebb 29 évesek aránya. A Mezőkövesdi, valamint a Tokaji járás a legkevésbé fiatalos, mivel ott 30% a fiatalok aránya; nyilvánvalóan ezek azok a járások, ahol a legmagasabb 60 évnél idősebb korosztályok aránya.

5.2. Gazdasági helyzet

Az alábbiakban áttekintjük, hogy az elmúlt években milyen gazdasági folyamatok jellemezték Borsod-Abaúj-Zemplén megyét. Néhány ponton csak a 2020-ban elkészült Gyorsjelentés óta eltelt időszakot vesszük figyelembe (pl. a magánberuházásokkal kapcsolatos információkat), és lesz, ahol igyekszünk a Paktum-projekt által érintett időszakot (2016-2021) a lehető legtágabb értelemben vizsgálni.

Általános gazdasági mutatók

Az egy főre jutó GDP tekintetében hosszabb időtávon növekedésről beszélhetünk, de a legutóbbi 3 évben megtorpanás érzékelhető az országos átlaghoz való felzárkózásban.²⁸ Míg az egy főre jutó GDP országosan 2019-ben mintegy 9,7%-kal nőtt (nominálisan), addig az Észak-magyarországi régióban ez a szám 6%, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében pedig 2,1%.

²⁴ Járási szinten nincsenek frissebb vándorlási, illetve természetes szaporodási adatok, így csak a továbbvezetett népesség alapján tudunk lakosságszámot vizsgálni.

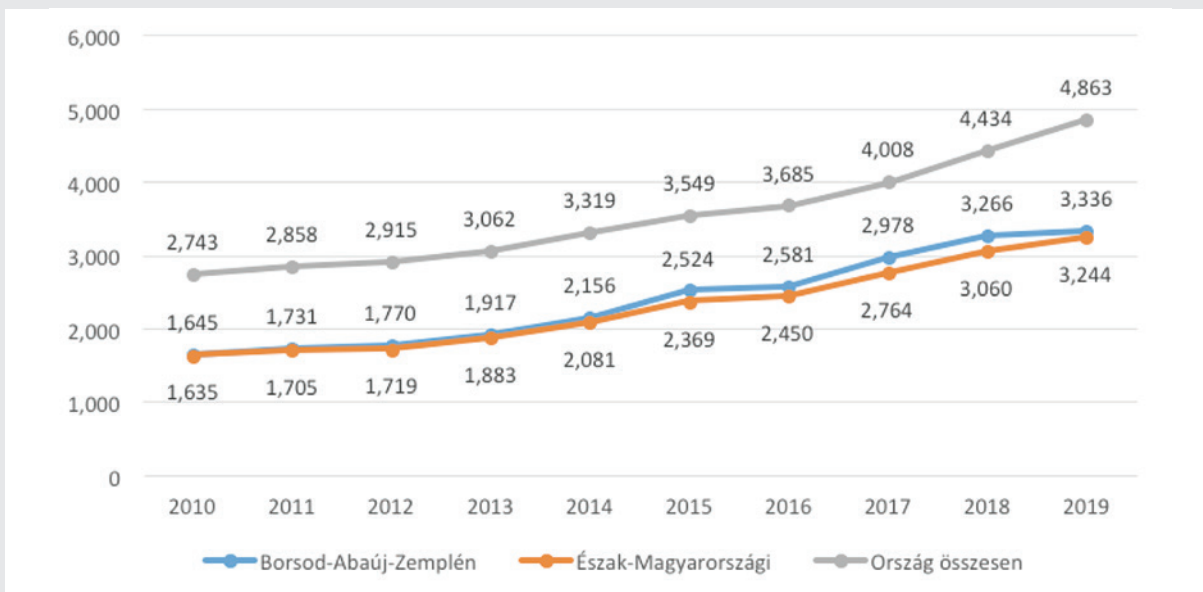
²⁵ A járásonkénti adatok 2020-ra vonatkozóan 2020. júniusában nem állnak rendelkezésre.

²⁶ Vándorlási különbözetet tekintve járási szinten 2019-es adat a legfrissebb 2020 júniusában. Nemzetközi vándorlási adat járási szinten nem áll rendelkezésre.

²⁷ Az arányt a 2016-os lakosságszámhoz viszonyítjuk.

²⁸ Területi GDP-adat 2020-ra vonatkozóan nem áll rendelkezésre, az országos adat szerint 2020-ban 5,2%-kal csökkent a haza bruttó össztermék.

9. ábra: Az egy főre jutó GDP mértéke (ezer Ft)

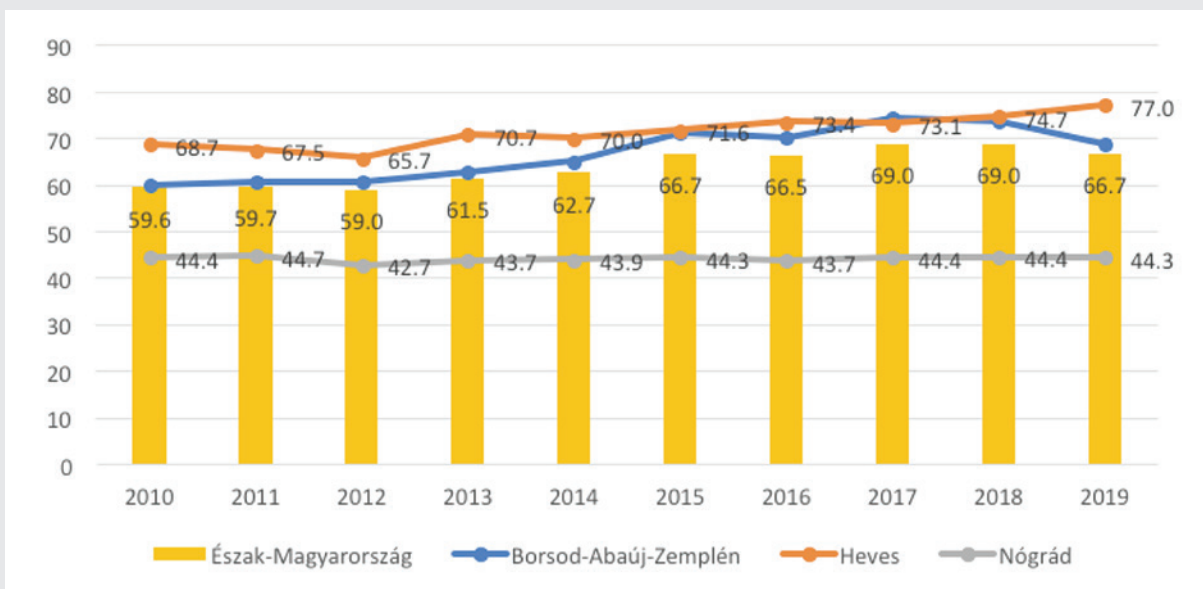

Forrás: KSH, Stadat-táblák;

Ez azt mutatja, hogy a 2019-es évben (2018 után ismét) nőtt a megye lemaradása az országos átlagtól. Érdekes lesz majd áttekinteni a 2020-as adatot²⁹, mert a koronavírus-

járvány nagyon eltérő mértékben érintett különböző gazdasági szektorokat, és a megye gazdaságának ágazati összetétele akár pozitívan is hathatott a megyei folyamatokra.

10. ábra: Egy főre jutó GDP az országos átlaghoz viszonyítva (%)

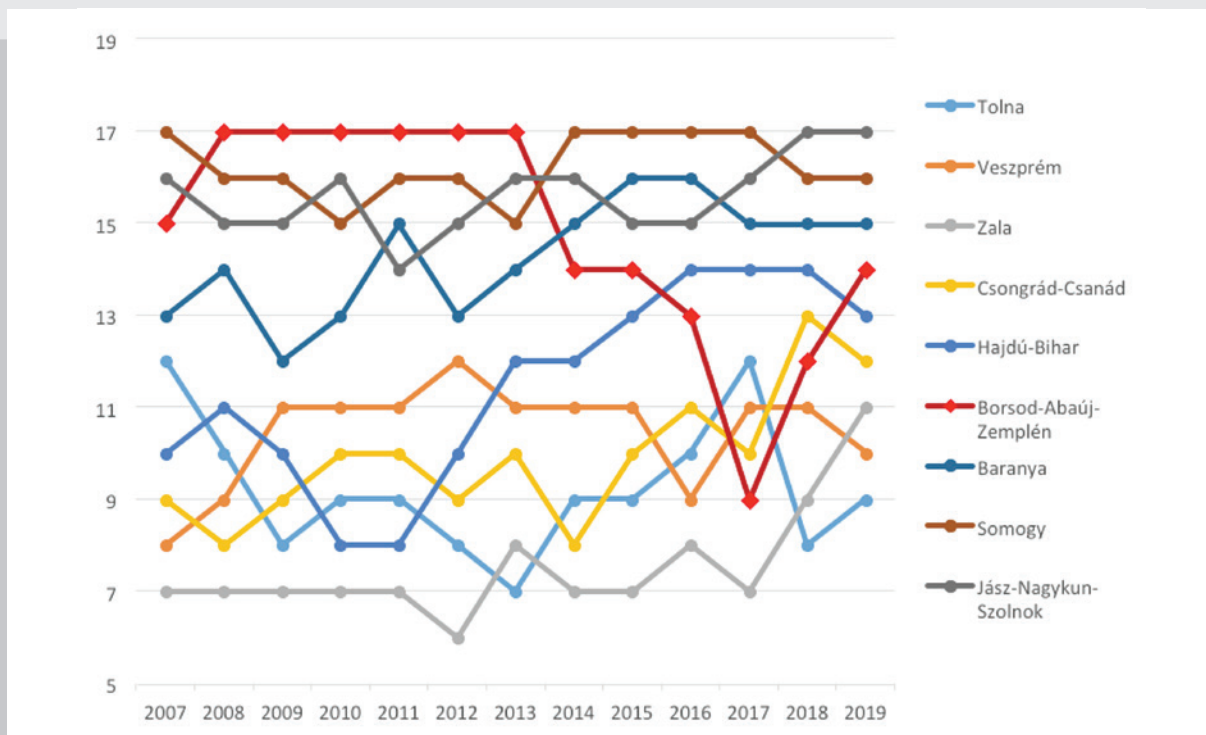

Forrás: KSH, stadat-táblák;

A megyék közötti helyezést tekintve – ennek megfelelően – a megye tovább veszített pozíciójából. 2017-ben volt a legjobb helyzetben (9.), azóta újra az az előtt jellemző helyezést éri el.

²⁹ A Gyorsjelentés elkészítésének időszakában a 2020-as GDP-adat még nem áll rendelkezésre.

11. ábra: A megyék rangsorában elfoglalt hely az egy főre jutó GDP alapján

Forrás: KSH, adat-táblák

A fenti folyamatok annak ellenére jellemzőek a megyében, hogy a beruházások dinamikája egyértelműen pozitív. A 2019-es előzetes adatok szerint a beruházások mértéke a 2016-os adat több mint háromszorosa, ami messze a legmagasabb növekedés hazánkban (a következő Komárom-Esztergom megye, ahol ez az arány 2,44-szeres). Ennek megfelelően a megye beruházásai egyre nagyobb súllyal jelennek meg az országos arányt tekintve (2017-ben a hazai beruházások 4,4%-a, 2018-ban 6%, 2019-ben pedig 7,7%-a valósult meg B.-A.-Z. megyében). 2019-ben (sőt, már 2018-ban is) ez a harmadik legnagyobb arány Budapest (25,5%), illetve Pest megye (11,4%) után. Anyagi-műszaki összetétel szerint vizsgálva – járművek, gépek, berendezések beruházásainak esetében – a megye Budapest után a második (a beruházásértékek 10,8%-a érkezett a megyébe). Ez arra enged következtetni, hogy nem az (azonnali termelésnövekedést nem indukáló) infrastruktúra-fejlesztés volt jellemző, hanem inkább a termelési kapacitás bővítése történt meg, azonban ez nem látszik az egy főre jutó GDP növekedésének értékében.

Az általános beruházási teljesítmény után tekintsük át azt, hogy milyen nagyberuházások történtek az elmúlt időszakban B.-A.-Z. megyében.

5.3. Jelentősebb, foglalkoztatást érintő beruházások a magánszektorban

Az alábbiakban felidézünk néhány országos vagy helyi online sajtóban megjelent hírt, amelyek befolyásolják a megye ipari-gazdasági, valamint foglalkoztatási helyzetét. A felsorolásban elsősorban a nagyértékű, piaci alapú beruházásokat kívánjuk bemutatni; ezek mellett a megyében sok olyan kisebb fejlesztés történt, indult el (jórészt agrár-gazdasági területen), amely pályázati forrásokból biztosítja a fejlesztést³⁰.

³⁰ Példák ezekre: <https://boon.hu/kozelet/helyi-kozelet/atadtak-a-piacteret-alsobereckin-5611442/>;
<https://boon.hu/kozelet/helyi-kozelet/fedett-elmenyfurdo-bogacson-5621300/>;
<https://magyarnemzet.hu/belfold/papirtasakgyarto-uzemet-adtak-at-mezokovesden-8883047/>;
<http://www.zemplentv.hu/mezogazdasag-tamogatasa-munkahelymegtartassal-golpon/>;
<https://boon.hu/kozelet/helyi-kozelet/milliardos-beruhazassal-erkezik-alsosolcra-a-magyar-posta-5351404/>;

- **Nagyberuházás Borsod-Abaúj-Zemplén megyében³¹**

A magyar tulajdonú Wellis Magyarország Zrt. mintegy 8,5 milliárd forint értékű beruházást hajt végre Ózdon (2020-2021-ben). A fejlesztés keretében közel 30 ezer négyzetméternyi gyárterület és 20 ezer négyzetméternyi logisztikai központ jön létre, ami hosszú távon 800 munkahelyet jelent a megyének, városnak. Ezzel a cég (az ABB által elhagyott telephelyet használva) Európa legnagyobb jakuzzi gyártója lesz.

Hír megjelenésének dátuma: 2020. október 7.

- **Milliárdokból épül új autóiipari beruházás Miskolcon³²**

Mintegy 17,5 milliárd forintos beruházást hoz Magyarországra a kínai Chervon Auto. Az autóiipari beruházás első ütemben 138 új munkahelyet teremt, a vállalat célja pedig az, hogy évente kétmillió alkatrészt gyártsanak mind a hagyományos, mind az elektromos autóiipari vállalatok számára.

Hír megjelenésének dátuma: 2020. október 19.

- **Tizenegy és félmillió eurós beruházás kezdődik Miskolcon³³**

A Déli Ipari Park bővítési területén, 7 hektáros alapterületű ingatlanon egy 11,5 millió euró összegű beruházás megvalósítását kezdte meg az Adöksan Hungary Kft., egy alumínium öntéssel foglalkozó török fémmegmunkáló autóiipari beszállító vállalat. A befektető társaság logisztikai központ és gyártóüzem létrehozására, működtetésére vállalkozott, és ennek keretében legalább 100 ember foglalkoztatását tervezi hosszú távon elérni. Számos nemzetközileg ismert járműgyártóval is üzleti kapcsolatban áll, termékeit leginkább Európába szállítja, de az észak-amerikai kontinensen is fontos piaci szereplők.

Hír megjelenésének dátuma: 2020. április 17.

- **Több mint tízmilliárdos beruházás indul Miskolcon³⁴**

Gyártásra és logisztikai tevékenységre alkalmas csarnokot építenek a Déli Tudományos és Technológiai Parkban. Ezzel a befektetéssel hiányt pótolnak: olyan üzemcsarnok épülhet Miskolcon, ahová várhatják a

befektető cégeket. A kivitelező Xanga Investment and Development Group Debrecenben az egyik legnagyobb befektető, a fejlesztők reményei szerint ez a fejlesztés vonzani fogja a letelepülni szándékozó vállalatokat.

Hír megjelenésének dátuma: 2021. június 3.

- **Új ipari parkot alakítanak ki Ózdon³⁵**

A 650 millió forintos állami támogatásnak és az ÓAM-Ózdi Acélművek Kft. 650 millió forintos beruházási forrásának köszönhetően lehetővé válik, hogy az Ózdi Acélművek Kft. telkén lévő, jelenleg kihasználatlan ipari terület a jövőben három olyan cégnek is otthona legyen, amelyek tevékenységei jól illeszkednek a város kohászati múltjához. Ezzel összesen 550 új munkahely teremtésére nyílik lehetőség a városban 2022-ig.

Hír megjelenésének dátuma: 2021. április 8.

- **600 millió forintos beruházás a kazincbarcikai ipai parkban³⁶**

Számos új munkahely jöhet létre annak a beruházásnak köszönhetően, amelyet a kazincbarcikai székhelyű megújuló energiarendszerek telepítésével, az ehhez kapcsolódó tartószerkezetek gyártásával és kereskedelmével, valamint okosházak kivitelezésével foglalkozó Green Plan Energy Kft. tervez az Ipari Parkban az elkövetkező időszakban.

Hír megjelenésének dátuma: 2020. szeptember 26.

- **A Linde Gáz Magyarország Zrt. 14 milliárd forintos beruházást hajt végre Kazincbarcikán³⁷**

A Linde Gáz Magyarország Zrt. magyarországi kapacitásainak bővítése mellett döntött, így a vállalat 14 milliárd forintos beruházást hajt végre a Kazincbarcikán lévő levegő-szétválasztó üzemében, a fejlesztéssel a cég 430 ember munkáját biztosítja (a kormány is támogatja a projektet). A cég mostani fejlesztésének köszönhetően a Linde cseppfolyós oxigént és cseppfolyós nitrogént is elő tud majd állítani, ezek egy részét exportálja, a másik részét Magyarországon a magyar gazdaság szereplői számára szolgáltatják, ezzel pedig növelik a magyar vállalatok versenyképességét.

Hír megjelenésének dátuma: 2021. január 15.

- **Újabb vegyipari beruházás Kazincbarcikán³⁸**

Az elmúlt évek több párhuzamosan futó fejlesztése mellett újabb beruházást jelentett be a BorsodChem (BC) vegyipari vállalat Kazincbarcikán 12 milliárd forint értékben, amelyből a salétromsav-gyártási kapacitását bővíti. A BC a 12 milliárdból a salétromsav eddigi évi 200 kilotonna gyártási kapacitást 290 kilotonnára emeli, így megtartja világgpiaci vezető pozícióját ezen a területen.

Hír megjelenésének dátuma: 2020. december 31.

- **Újabb tiszaujvárosi autóiipari beruházás³⁹**

Összesen 12 milliárd forintos értékben hajt végre három beruházást Magyarországon két nagy amerikai autóiipari vállalat, a BorgWarner Oroszlányban és a Jabil Tiszaujvárosban. A Jabil mintegy 1 milliárd forintért fejleszt, az elektromos autóiipar előre törésére tekintettel az elektromos autók motorjaiban az akkumulátor cellák töltési funkciójához szükséges eszközöket és vezérléshez szükséges eszközöket gyárt majd. A beruházások a versenyképesség-növelő támogatási program keretében valósulhatnak meg. Ez az Európai Bizottság azon döntésén alapszik, amely lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy saját költségvetésük terhére támogatást nyújtsanak a vállalkozásoknak a koronavírus-járvány hatásainak ellensúlyozására.

Hír megjelenésének dátuma: 2021. január 26.

- **Sajóbabonyban növeli gyártókapacitását a Kischchemicals⁴⁰**

Több mint 11 milliárd forint értékű beruházással fejleszti sajóbabonyi gyáregységét az indiai érdekeltségű Kischchemicals Gyártó és Kereskedelmi Kft. A növényvédőszerkeket és intermediereket, azaz mezőgazdasági vegyi termékeket előállító üzem bővítésével ki tudják szolgálni a megrendelők egyre növekvő igényeit. A 2023 végéig megvalósuló projekt a meglévő 171 fős létszám megtartása mellett 31 új munkahelyet teremt. A Kischchemicals exportértékesítésének célterületei elsődlegesen az EU, az Egyesült Államok, Törökország, a Dél-Afriai Köztársaság, Ausztrália, Japán és Indonézia. A telephely megnyitása óta a vállalat a vevők igényeire reagálva többször bővítette termelőkapacitásait, valamint kiépített egy új, szuperaktív gyomirtó alapanyag gyártósort is.

Hír megjelenésének dátuma: 2020. november 26.

5.4. A megyei vállalkozások véleménye a gazdaság újraindítása kapcsán

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kereskedelmi és Iparkamara (BOKIK) 2021 áprilisában⁴¹ készített felmérést a megyei foglalkoztatók körében, amelyben a megye gazdaságának működéséről, a foglalkoztatási helyzetről, illetve a várható tendenciákról érdeklődtek. Az eredményeket egy hosszabb, a gazdaság újraindítása kapcsán készített dokumentumba ágyazta be a szervezet.

Az kérdőívet leginkább mikrovállalkozások töltötték ki (40,6%), ezután pedig a 10-49 főt foglalkoztató vállalkozások következnek (30,4%). A legnagyobb arányt az egyéb szolgáltatások (39,1%), illetve a kereskedelem és az idegenforgalom területén (14,5-14,5%) területén működő cégek adták. A cégek majdnem 70%-ának nincs külföldi értékesítése, tehát hazai piacra dolgozik.

Néhány megállapítás a gazdasági helyzet kapcsán:

- A belföldi értékesítés volumene a vállalkozások felénél nem változott, 40%-ában csökkent.
- A legnagyobb problémája a vállalkozásoknak a munkaerőhiány volt, ezután pedig a kereslehiány. Ez a két elem kimagaslik a felajánlott lehetőségek közül, messze kisebb gondot jelent a nyersanyagok ára, az árfolyamok alakulása, az ellátási láncok megszakadása. A jövőre vonatkozóan is ezek a legaggasztóbb kihívások.

³⁸ <https://magyarepitok.hu/mi-epul/2020/10/nagyberuhazas-erkezik-borsod-abauj-zemplen-megyebe>;

³⁹ <https://www.vg.hu/vilaggazdasag-magyar-gazdasag/2020/10/milliardokbol-epul-uj-autoipari-beruhazas-miskolcon>;

³⁹ <https://borsodihir.hu/helyben-jaro/2020/04/tizenegy-es-felmillio-euros-beruhazas-kezdodik-miskolcon>;

³⁹ <https://minap.hu/cikk/uj-lenduleten-tobb-mint-tizmilliardo-beruhazas-indul-miskolcon>;

³⁹ <https://magyarepitok.hu/mi-epul/2021/04/uj-ipari-parkot-alakitanak-ki-ozdon>;

³⁹ <https://kolorline.hu/hirek/kazincbarcika/2020-09-26/600-millio-beruhazas-az-ipari-parkban>;

³⁹ https://piacesprofit.hu/kkv_cegblog/milliardo-beruhazas-kazincbarcikan-a-kormany-is-ad-ra-kozel-2-milliardot;

³⁹ <https://www.napi.hu/magyar-vallalatok/borsodchem-kazincbarcika-beruhazas.720636.html>;

³⁹ <https://www.hrportal.hu/hr/oroszlanyi-es-tiszaujvarosi-autoipari-beruhazasok-kapnak-4-4-milliard-forint-tamogatast-20210126.html>;

⁴⁰ <https://hipa.hu/sajobabonyon-noveli-gyartokapacitast-a-kischchemicals>;

⁴¹ <https://bokik.hu/jarvany-ujrainditas-2021>;

- A válaszadók közel harmada véli úgy, hogy jó irányba változik a következő fél évben a vállalkozása helyzete, további 60%-uk szerint kielégítő lesz, 11% szerint pedig romlás várható.
- A válaszadók több mint kétharmada szerint nem változik a munkavállalók száma, 19% szerint nő, 11,6% szerint csökken a következő fél évben.
- A válaszadóknak csak 4,4%-a várja azt, hogy csökken a megrendeléseinek volumene, miközben majdnem harmaduk szerint nő a beruházások mértéke a cég életében.
- A koronavírus-járvány során a legnagyobb problémát az jelentette, hogy a munkát nem lehetett otthonról elvégezni, illetve, hogy csökkent a kereslet.
- A válaszadók több mint harmada számít arra, hogy a következő egy évben valószínűleg kilépnek a piacról versenytársak.
- Kétötödük igénybe veszi az állami támogatást, és majdnem negyedük nem jogosult rá, és nem is venné igénybe, ha jogosult is lenne.

A Kamara a hivatkozott tanulmányban javaslatot tesz a gazdaság- és kereskedelemfejlesztés kapcsán (több ponton nagyon hasonló célokat megfogalmazva, mint a korábbi Gyorsjelentésekben):

1. Erősíteni kell a hazai beszállítói arányt az itthon működő multinacionális cégekben.
2. A hazai, helyi termékeket kell népszerűsíteni, akár online adatbázis létrehozásával.
3. Erősíteni kell a helyi kooperációt, termelési láncok létrehozásával.

4. Befektetésösztönző programok fenntartása, KKV-k kiemelt kezelése.
5. A periferiális területek bevonása a megye gazdaságába, különösen az elzárt településekre való eljutáshoz szükséges infrastruktúra fejlesztésével.
6. A gazdaságilag nem versenyképes vidékies területek turizmusba vonása.
7. Erős jelenlét a zöld gazdaságban, az Igazságos Átmenet Alap közeljövőben megjelenő projektjeiben való részvétel.
8. Erősíteni kell a Miskolci Egyetem és a megyei vállalkozások közötti együttműködéseket, információcserét, létre kell hozni megyei fejlesztési alapot a KKV-k számára gyors fejlesztési lehetőség biztosítása érdekében (erősebb egyetemi együttműködés a KKV-k és az Egyetem között).

A koronavírus kapcsán nagyon fontos megállapításokat fogalmazott meg a BOKIK a reziliencia szintjének emelése kapcsán:

- A pandémiával összefüggő, korábban ismeretlen feladatok: védőeszközök, tesztek beszerzése, szociális/pszichés problémák kezelése, az idősebb munkavállalók fokozott védelme szükséges.
- Pandémiás tervet kell készítenie a vállalkozóknak.
- Rugalmas, a napi helyzethez igazodó munkaszervezési megoldások, távmunka, home office bevezetésére van szükség.
- Gyors reagálás, a változásokhoz való alkalmazkodás, új intézkedések kidolgozása szükséges.

Összegzés a megye gazdasági folyamatai kapcsán

A megyében a beruházási hajlandóság magas szinten áll, ahogy az adatok is mutatták, a megye egyre nagyobb arányt képvisel a hazai beruházásokból, amik nemcsak a közsféra infrastrukturális beruházásait jelentik, hanem jelentős nemzetközi beruházói környezet alakult ki az elmúlt években. Ugyanakkor ezek a beruházások többnyire már a korábban kialakult ipari körzetekben összpontosulnak, a megyében kevésbé jellemző a beruházások területi diverzifikációja.

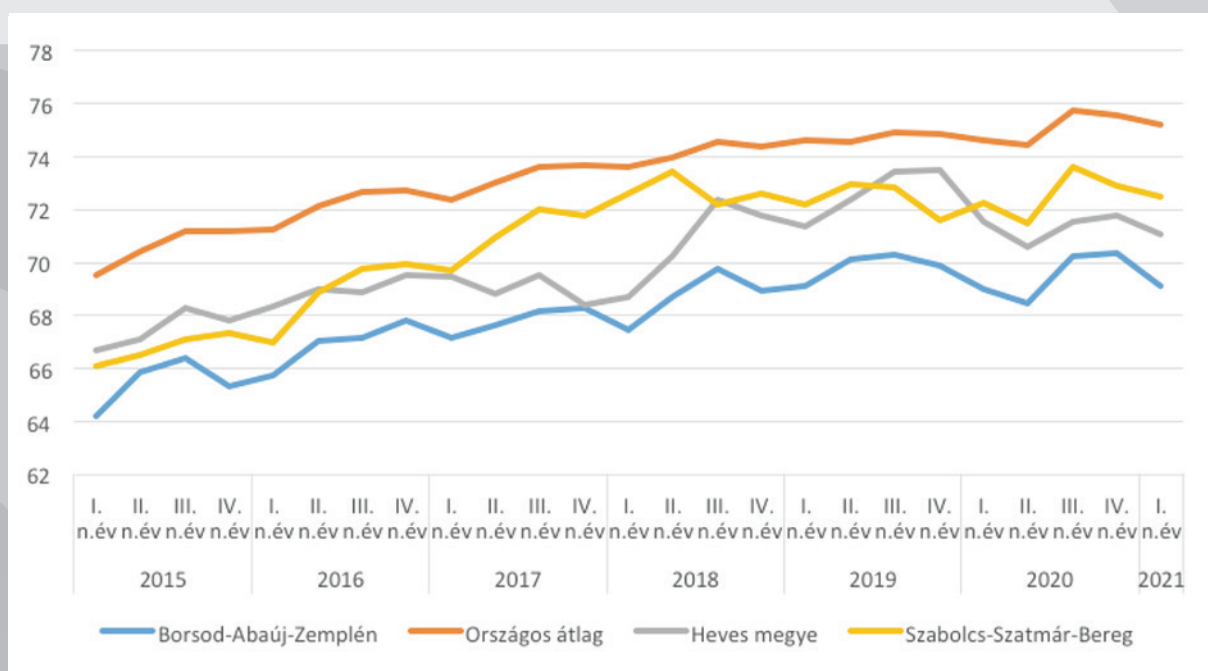
A „megyék versenyében” a korábbi pozitív folyamatok után megtorpanás látszik az országhoz való felzárkózásban, ami a megye bizonyos térségeiben teljes létbizonytalanságot idézhet elő a korábbi évek dinamikus fejlődése utáni időszakban.

6. Foglalkoztatási statisztikák

A foglalkoztatási helyzet a járvány miatt érdekes hullámzást mutatott az elmúlt 5 évben. Az alábbi alfejezetben áttekintjük, hogy mi volt jellemző az elmúlt 5 évben a megyei (kis kitekintéssel az országos) munkaerő-piacon, a foglalkoztatási statisztikákban.

Ahogy az alábbi ábrán látszik, a megyében tapasztalható gazdasági aktivitás együtt mozog a környező megyékkel, illetve az országgal (emelkedik), ám folyamatosan alacsonyabb szinten van (a legutóbbi 5 negyedévben vagy a második, vagy a harmadik legalacsonyabb megyei átlag volt két dél-dunántúli megye mellett/után).

12. ábra: 15–64 éves népesség gazdasági aktivitása negyedévenként a szomszédos megyékben (%)

Forrás: KSH, STADAT táblák - Idősoros éves adatok – Munkaerőpiac

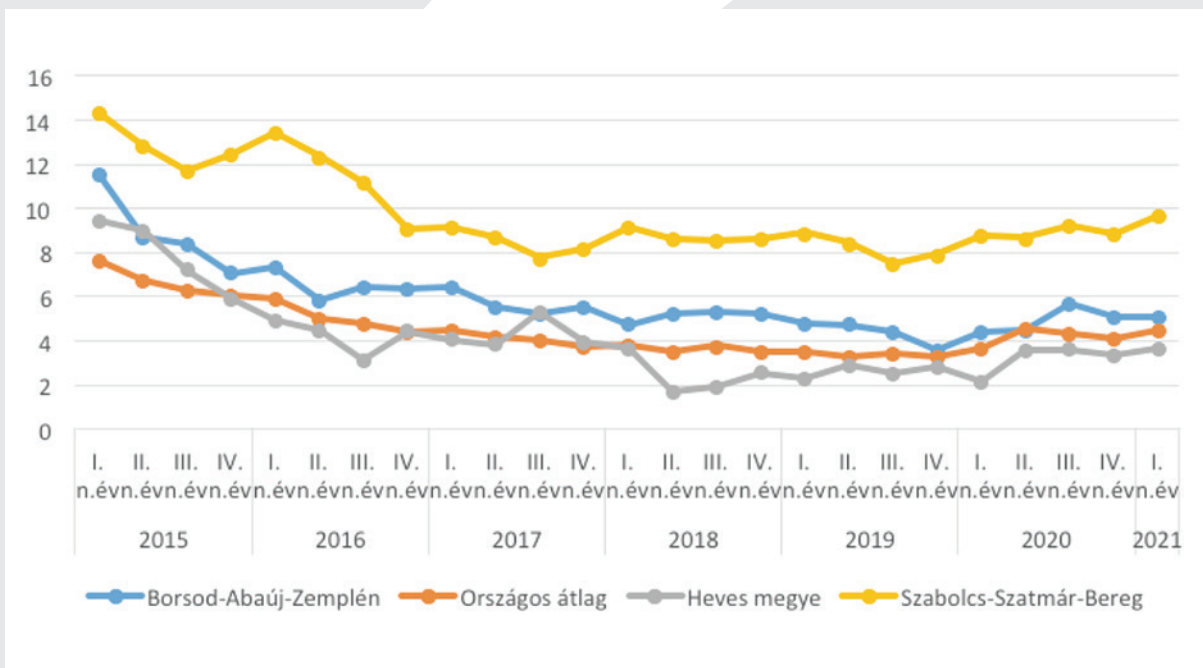
Az aktivitási arány javulása mellett a foglalkoztatási ráta is folyamatosan javult; e tekintetben a megyék sorrendjében a középmezőnyben helyezkedik el B.-A.-Z. megye.

A KSH nyilvántartja a potenciális munkaerő-tartalékokat is. A megyében ez 2015-ben inkább 45-50 ezer, 2020-ban 35-40 ezer fő között mozgott. Ez részben mindenképpen a gazdasági növekedésnek köszönhető, ám szerepet játszhat benne a társadalom elöregedése is, tekintettel arra, hogy nagyobb létszámú csoportok lépnek ki a munkaerő-piacról, mint amekkora csoportok belépnek rá. (Az elmúlt 5 évben

10 ezerrel nagyobb a 60-64 évesek száma a 15-19 éveseknél.)

A munkanélküliségi ráta a vizsgált 5 évben folyamatosan csökkent országosan és a környező megyékben is; ha nem következik be a világjárvány, vélhetően alacsony szinten stagnált volna 2020-ban is, mivel már 2019-ben is ez volt jellemző. A megye legjobb adata éppen a járvány előtti utolsó negyedévben látható, amikor 4% alá csökkent a munkanélküliek aránya.

13. ábra: Munkanélküliségi ráta a közeli megyékben és országosan (%)

Forrás: KSH - STADAT táblák;

2020-ban a korábbi évekhez képest mintegy 5%-kal csökkent az alkalmazásban állók száma a megyében. A költségvetési szférában ez 4,2%, míg a versenyszférában 6,8% volt. A legnagyobb csökkenés a pénzügyi szolgáltatások területén történt (negyedére esett az alkalmazottak száma), ezt követte a szállítmányozás, raktározás (-39%), illetve az információ, kommunikáció (-37,5%). A többi

ágazatban nem volt ilyen drámai mértékű csökkenés, az ingatlanügyletek, az adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenységek, valamint az építőipari alkalmazottak száma éves alapon növekedést mutatott. A koronavírus-járvány kapcsán hátrányosan érintett ágazatoknál valóban érzékelhető csökkenés (művészetben 10%-os, vendéglátás kapcsán 5,1%-os).

3. táblázat: Alkalmazásban állók száma gazdasági ág szerint az elmúlt 3 évben (közfoglalkoztatással együtt; fő)

Gazdasági ág	2017	2018	2019	2019
Versenyszféra	82 833	84 668	90 094	84 010
Költségvetési szféra	65 168	60 844	57 691	55 270
Feldolgozóipar	37 406	39 002	40 335	38 376
Humán-egészségügyi, szociális ellátás	37 797	33 670	31 161	29 673
Oktatás	17 346	18 138	18 167	17 924
Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	15 497	15 068	14 754	14 539
Kereskedelem, gépjárműjavítás	10 516	10 586	11 220	10 843
Építőipar	6 112	5 910	7 806	7 974
Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenységek	5 519	5 286	6 628	7 026
Szállítás, raktározás	6 919	7 622	6 655	4 075
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	3 099	3 417	3 935	3 734
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	4 383	3 867	3 846	3 597

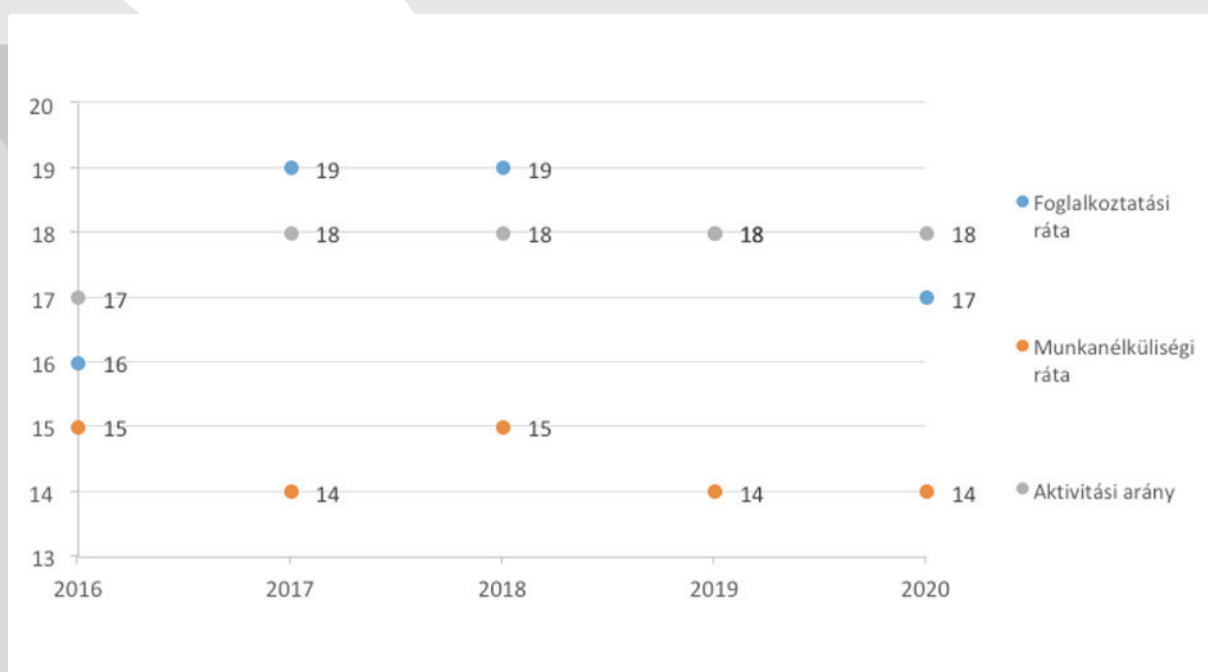
Gazdasági ág	2017	2018	2019	2019
Vízellátás, szennyvíz gyűjt., kezelése, hulladékgazdálkodás	3 181	3 219	3 252	3 217
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	2 022	2 262	2 641	2 055
Egyéb szolgáltatás	1 298	1 129	1 641	1 675
Művészet, szórakoztatás, szabad idő	1 481	1 702	1 838	1 657
Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	1 302	1 306	1 296	1 288
Ingatlanügyletek	736	460	684	800
Információ, kommunikáció	733	887	774	484
Bányászat, kőfejtés	337	322	360	357
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	818	727	587	155
Összesen	156 501	154 581	157 577	149 447

Forrás: KSH - STADAT táblák

A megye helyzete jelentősen nem változott az elmúlt 5 évben a megyei rangsort tekintve. A munkanélküliségi rátát tekintve némileg jobb a helyzet, ám mind az aktivitási,

mind a foglalkoztatási ráta esetén az utolsó három megye között szerepel a megye.

14. ábra: B.-A.-Z. megye megyék között elfoglalt helyzete főbb munkaerő-piaci mutatók alapján (rangsor helye)

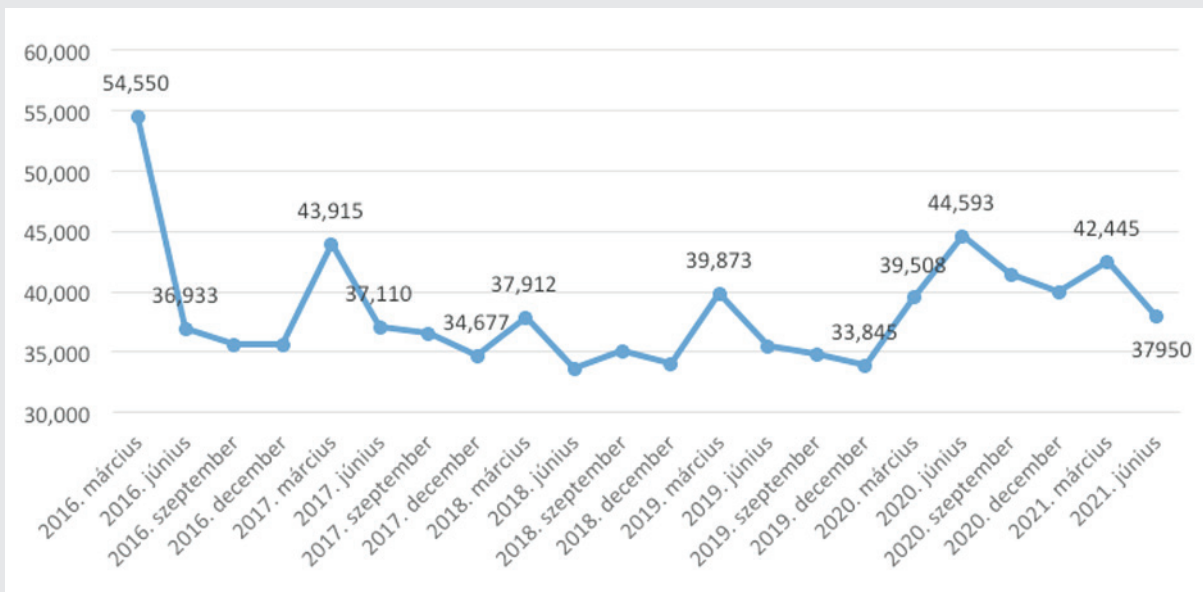

Forrás: KSH, STADAT táblák - Idősoros éves adatok – Munkaerőpiac

Az álláskereső megyei számát tekintve 2021. júniusig állnak rendelkezésre adatok, amelyeket az alábbi ábrán mutatunk be. Az éven belüli hullámvázis jelentős (pl. közfoglalkoztatási programok időzítése miatt is), ám a járvány

elindulásáig itt is pozitív folyamatok zajlottak. 2021 közepére úgy látszik, hogy az álláskeresők száma lassan eléri a járvány előtti szintet.

15. ábra: Az álláskeresők megyei száma (fő)

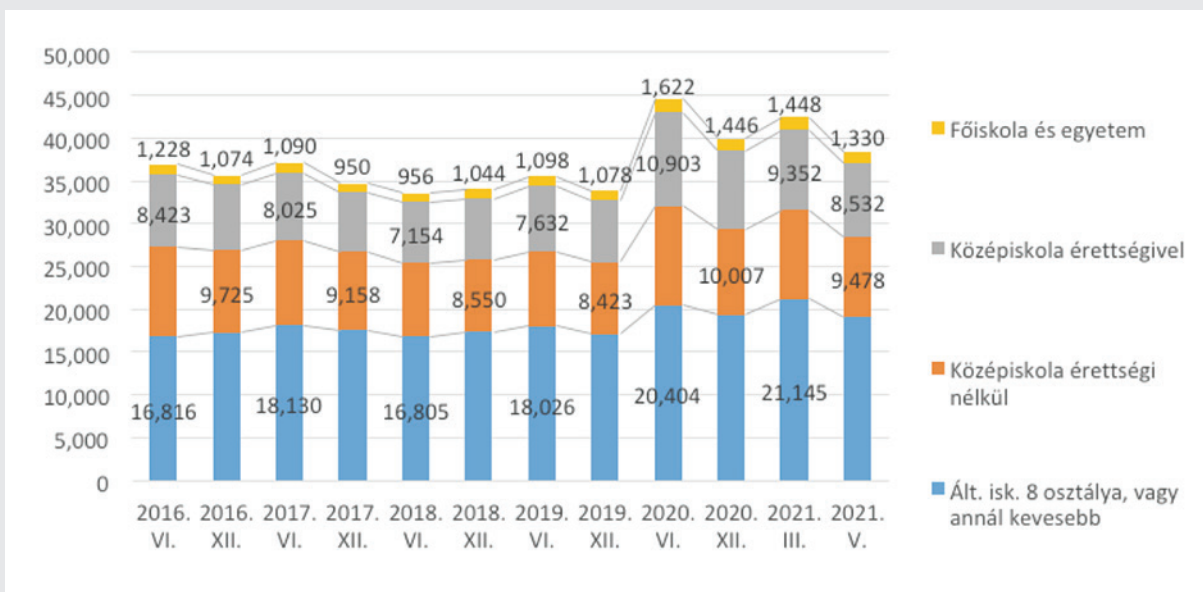

Forrás: nfsz.munka.hu

Az álláskeresők összetétele az elmúlt 5 évben jelentős mértékben nem változott. Az általános iskolát végzettek aránya némileg csökkent, míg az érettségizettek, illetve diplomával rendelkezők aránya némileg nőtt. A koronavi-

rus-járvány hatása ezekkel ellentétes mozgásokat eredményezett, de 2021 nyarára visszaálltak a belső arányok a járvány előtti szintre.

16. ábra: Az álláskeresők legmagasabb végzettség szerinti összetétele (fő)

Forrás: nfsz.munka.hu

A megyei szakmai egyeztetéseken (2021 május) említették a paktumszervezeti tag résztvevők, hogy a járványt leginkább a fiatalabb munkavállalók sínylették meg az első és

második hullámban, de a 3. hullámban már nem volt ez jellemző (a cégek „hozzászoktak a válsághoz”). Az álláskeresők korösszetétele is ezt mutatja, mivel 2020-ban csök-

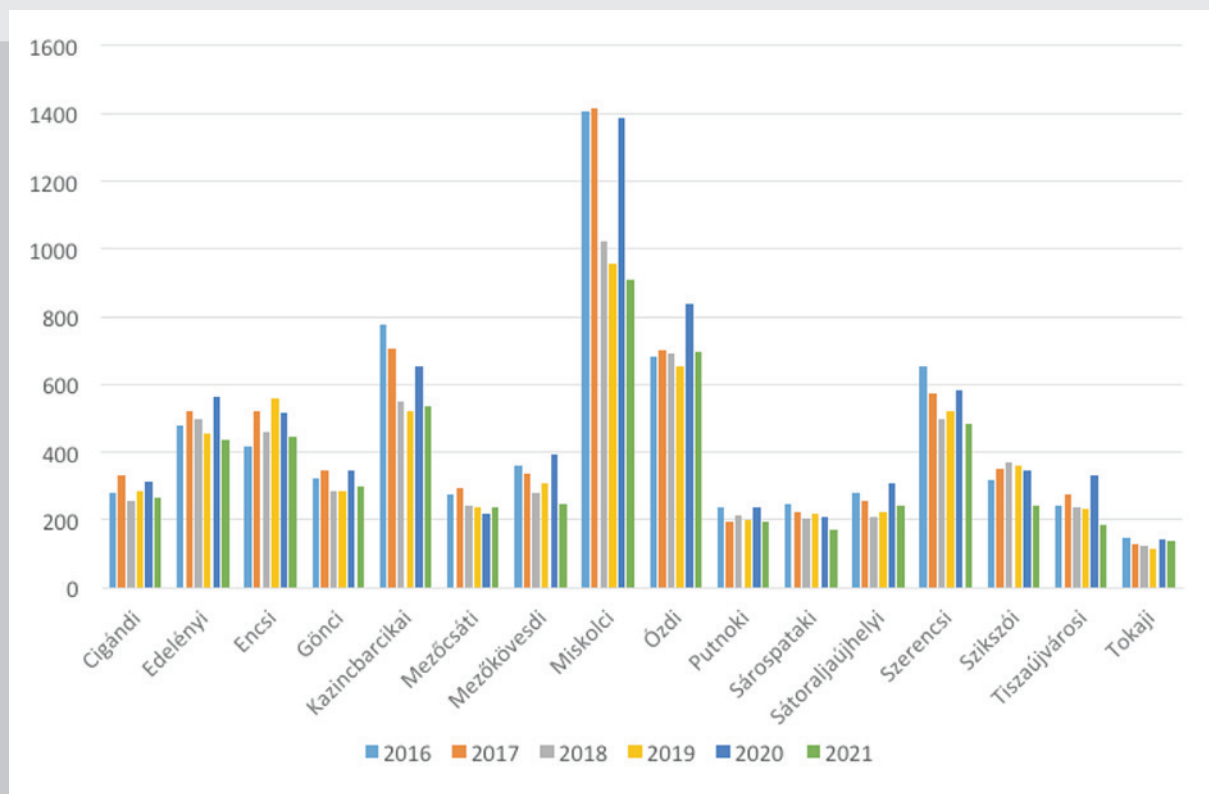
kent a 24 évesnél fiatalabb álláskereső aránya a teljes munkanélküliek körén belül. Ezzel szemben az 55 évesnél idősebb álláskereső aránya a 2020 közepén jellemző 20-21%-ról 24%-ra nőtt.

A járvány által leginkább sújtott ágazat az adatok alapján a szállítmányozás, logisztika, ami – tekintettel a megye gazdasági összetételére – érthető, hiszen az autóiparban a globális termelési láncok megszakadtak 2020-ban. A megyei szakemberek véleménye alapján hasonló helyzet rajzolódik ki; ez kiegészül a turizmussal, amelyik gyakorlatilag leállt 2020-ban, de – a járványhelyzet enyhülésével

– ez az ágazat a leggyorsabban regenerálódó terület lehet. A turizmus gyors újraindulásának korlátja a munkaerő vendéglátó szektorból való kiáramlása⁴².

Az alábbi ábrán jól látható, hogy a júniusi adatok alapján 2020 kimagaslik, de így is alacsonyabb az álláskereső száma, mint 2016-2017-ben. Néhány járásban (Cigándi, Gönci, Putnoki, Sárospataki, Tokaji) nagyon alacsony szintű a hullámmás az álláskereső számában. Ennek oka lehet az, hogy itt a gazdaság dinamikája már eleve alacsony volt, amit nem befolyásolt sem a járvány, sem az országra jellemző pozitív gazdasági folyamatok.

17. ábra: Álláskereső számának változása járásonként (fő)

Forrás: nfsz.munka.hu

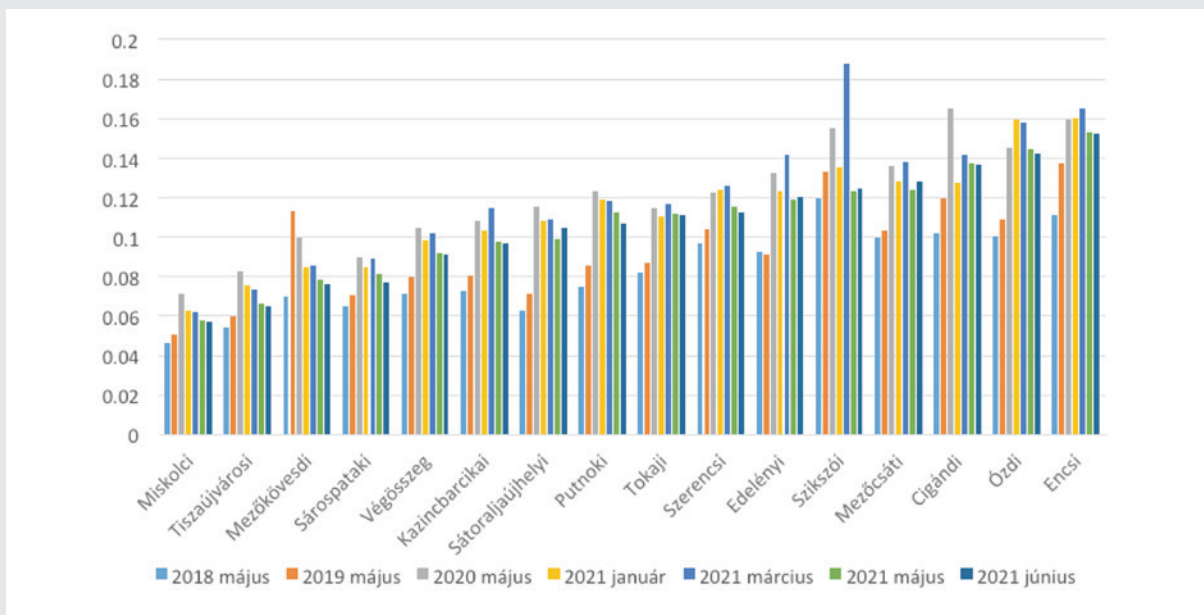
Az egyes járások között adott esetben nagy különbség tapasztalható a munkanélküliségi rátát tekintve. Az elmúlt évek összevetéséből látszik, hogy néhány járásban 2019-re romlott a helyzet (pl. a Cigándi, Encsi, Mezőkövesdi járásban), máshol ez nem volt jellemző. Az elmúlt évek legmagasabb munkanélküliségi aránya 2020 nyár elején volt, a 2021-es harmadik hullámban nem nőtt olyan magasra az álláskereső aránya, mint egy évvel korábban, ám ez a járásokat eltérő mértékben érintette. A Szikszói járásban komoly emelkedés történt 2021 márciusában, ám 2021

nyarára visszaesett a munkanélküliségi arány a koronavírus-járvány előtti szintre.

Általánosságban elmondható, hogy a megyeszékhelyen, illetve a déli területen legalacsonyabb a munkanélküliségi arány, és vannak olyan részei a megyének, amelyekben jóval 10% fölött van a munkanélküliek aránya.

⁴² <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20210708/berobbant-a-belfoldi-turizmus-maris-sulyos-a-munkaerohiany-491556>;

18. ábra: A munkanélküliség járási aránya 2018, 2019 és 2020 májusában és 2021-ben (%)

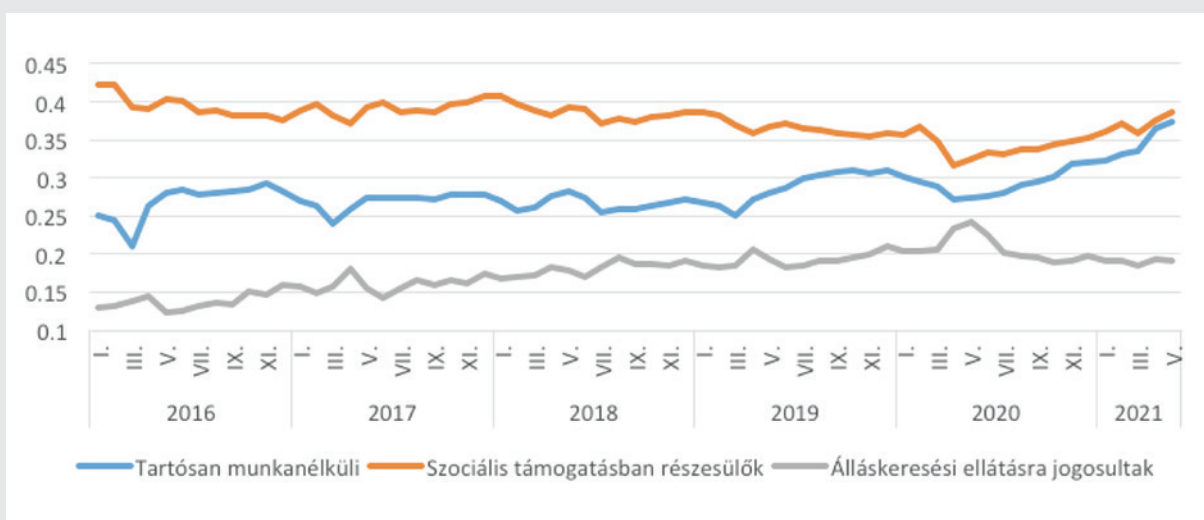
Forrás: nfsz.munka.hu; Településsoros adatok alapján saját szerkesztés;

6.1. Hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztatási helyzete, illetve a foglalkoztatási támogatások igénybevétele

Az álláskeresőik között a megyében magas azok aránya, akik már több mint egy éve a regiszterben vannak (tartósan munkanélküliek), és arányuk a legutóbbi időszakban

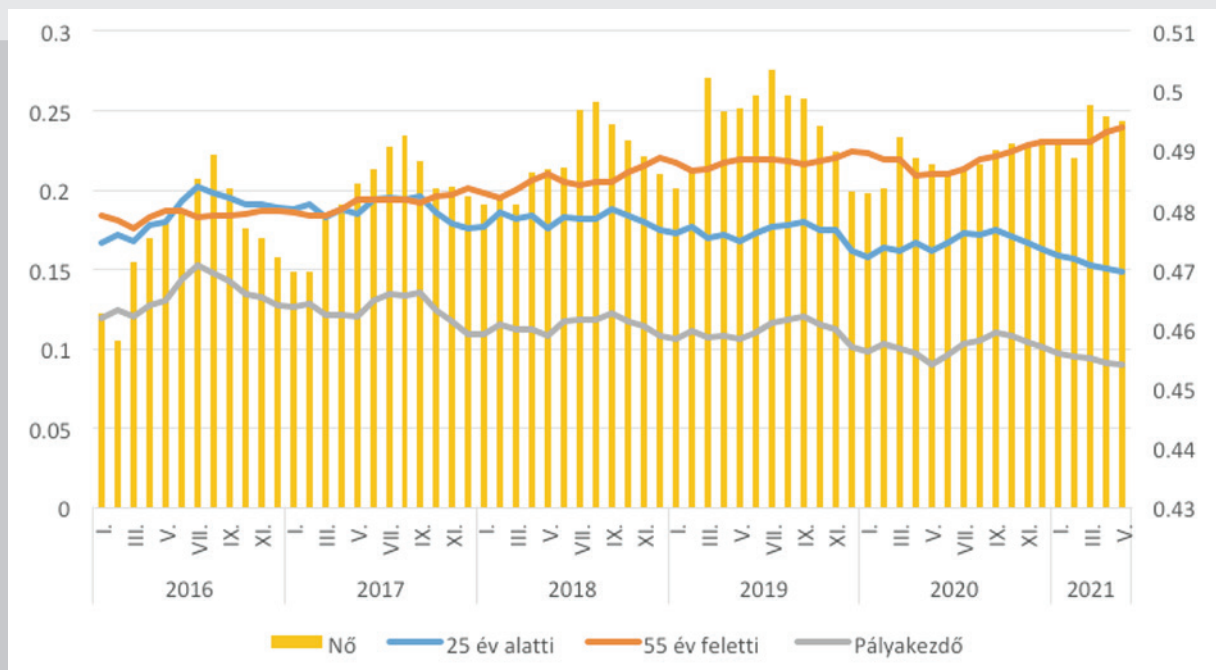
drasztikusan nőtt, ebben nem következett be változás 2021 május-júniusára.

19. ábra: A regisztrált álláskeresőik ellátásának adatai (%)

Forrás: nfsz.munka.hu;

20. ábra: Néhány munkaerőpiac szempontjából hátrányos csoport aránya az álláskeresők körében (fő)

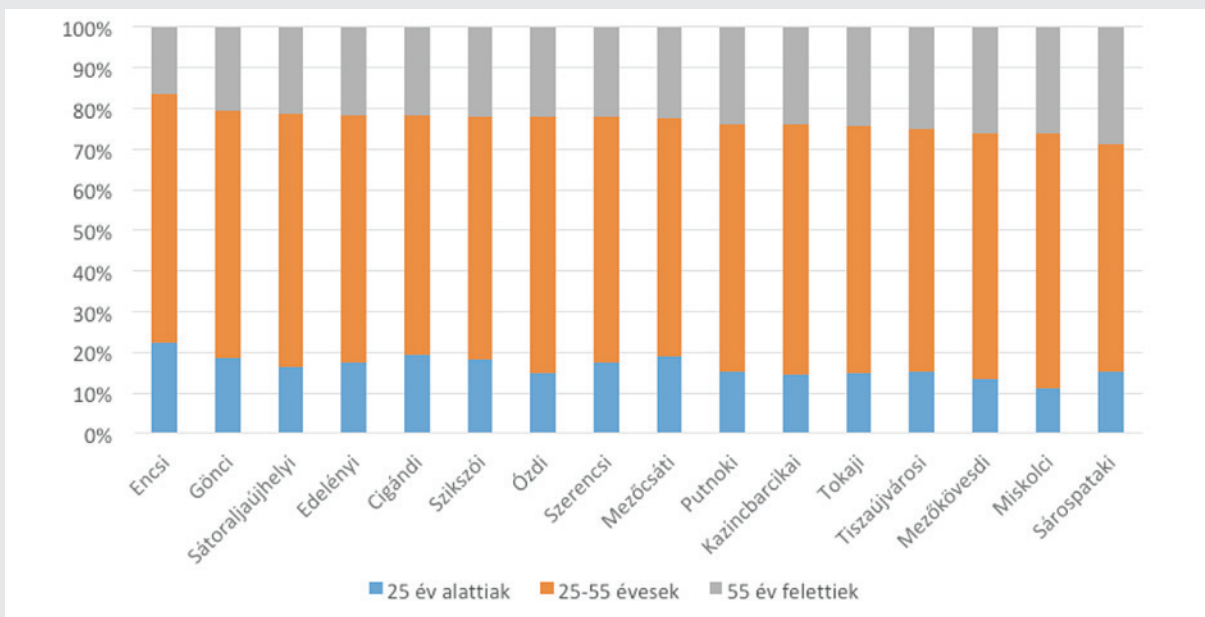
Forrás: nfsz.munka.hu;

Az 55 év feletti munkavállalók aránya nőtt az álláskeresők körében, miközben a 25 év alattiak aránya csökkent – ez következhet a társadalom korfájának változásából is. A 25 év alatti és a pályakezdők aránya együtt mozgott, ami logikus, hiszen a pályakezdők túlnyomó többsége 25 év alatti fiatal.

A női álláskeresők arányának éven belüli változása vélhetően a nyári idegymunkákkal áll kapcsolatban (véltetően inkább a férfi munkavállalók tudnak fizikai idegymunkát vállalni). Ezen túl hosszabb időtávon a nők aránya tenden-

cia-szerűen nő az álláskeresők körében, így nem mondható, hogy munkaerő-piaci helyzetük jobbra vált volna. 2021 első félévében a Sárospataki járásban volt a legmagasabb (29%), az Encsi járásban a legalacsonyabb (16,6%) az idősebb álláskeresők aránya. A fiatalok aránya Miskolcon a legalacsonyabb (11%), míg Encsen a legmagasabb (22%). Alapvetően az mondható el, hogy a megye álláskeresőinek kor szerinti összetétele megfelel a megye korösszetételének, és az elmúlt években is megmaradt ez az összefüggés. Az álláskeresők 39%-a kor szerint hátrányos helyzetű csoportba tartozik a munkaerő-piacon.

21. ábra: Az álláskeresők kor szerinti megoszlása járásonként (2021 január-június átlaga, %)

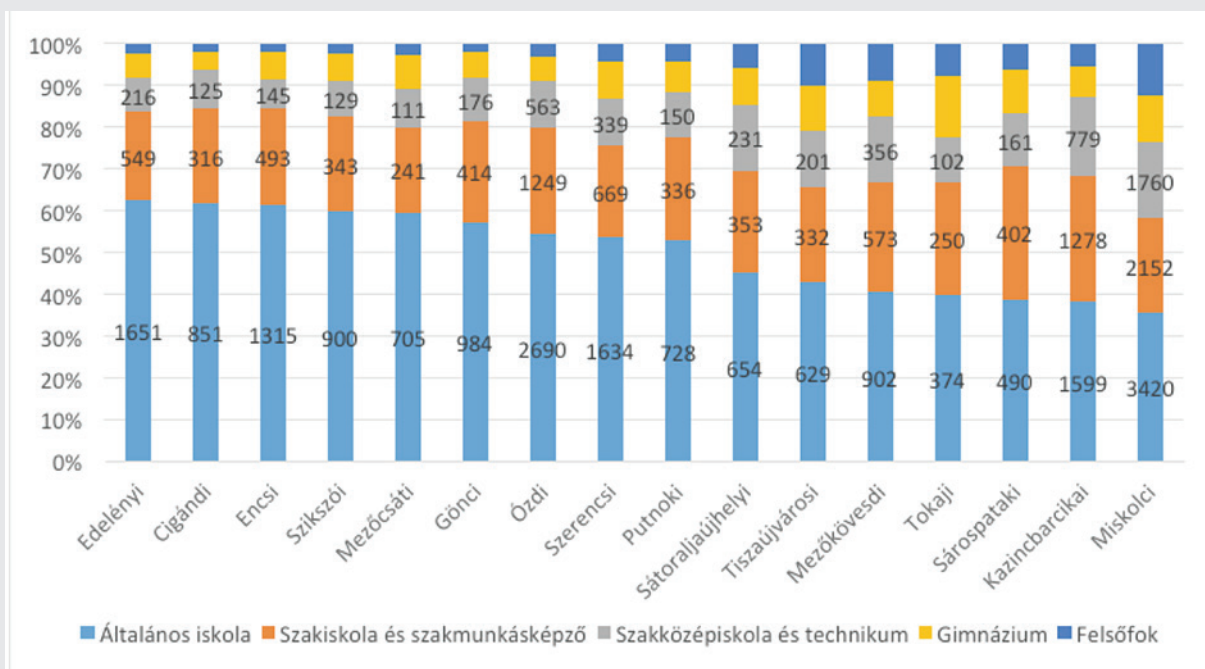

Forrás: nfsz.munka.hu

A legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlást tekintve az álláskeresők végzettségi szintje a megyeszékhely járásában a legmagasabb a felsőfokú végzettségűek tekintetében. A Sárospataki járásban legmagasabb a szakisko-

lát, szakmunkásképzőt végzetek aránya, a Tokajiban pedig a gimnáziumban tanultaké. Arányaiban a legtöbb szakközépiskolát végzett álláskereső a Kazincbarcikai járásban volt regisztrálva 2021 első félévében.

22. ábra: Nyilvántartott álláskeresők száma iskolai végzettség szerint járásonként (2021 január-június hónapok átlaga; fő)

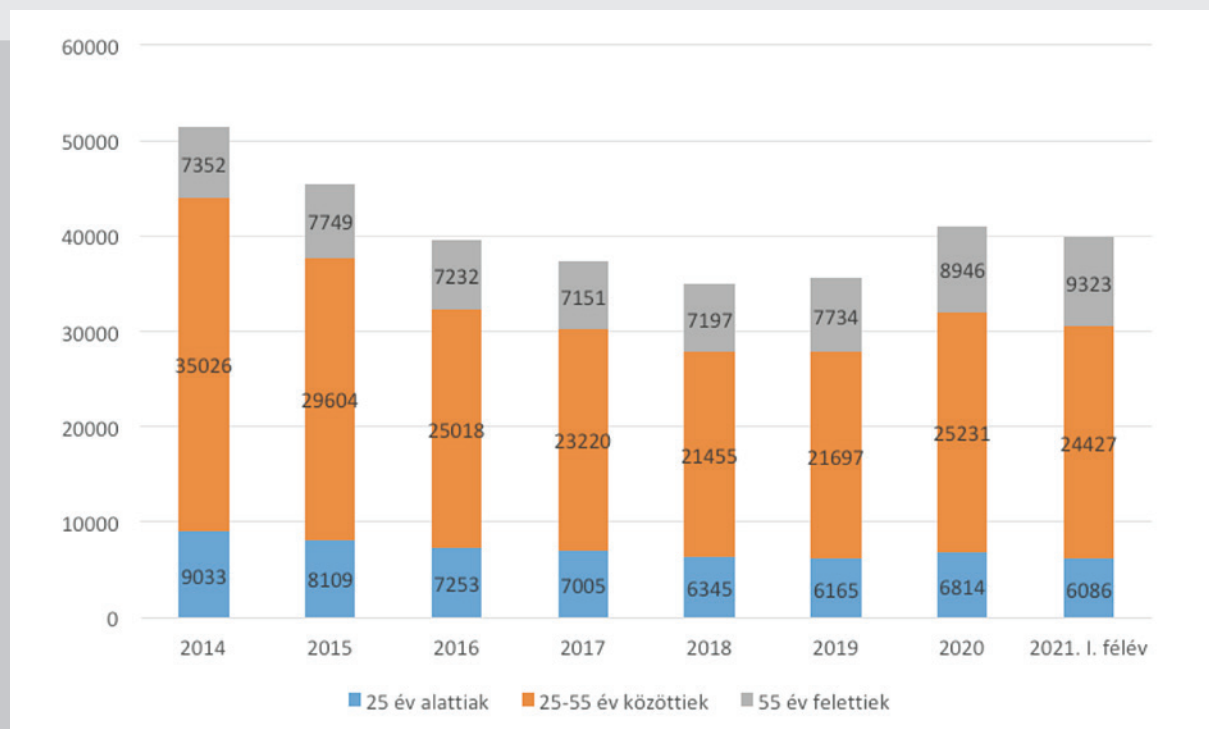

Forrás: nfsz.munka.hu

Hosszabb időtávot tekintve látható, hogy az elmúlt évek gazdasági fejlődése nyomán jelentősen csökkent minden korcsoportban az álláskeresők száma. Az idősebb (55 év feletti) korosztály létszáma már 2019-ben is nőtt, és ez azóta is folytatódik, miközben a fiatal álláskeresők száma

csökkent a megyében a járvány után. Az álláskeresők száma a 2016-os szintre emelkedett, vélhetően – amennyiben nem lesz újabb járványhullám – további csökkenés következik majd be a jövőben.

23. ábra: Fiatal és idősebb korosztályok aránya a munkanélküliek között B.-A.-Z. megyében⁴³ (fő)

Forrás: npsz.munka.hu;

2021-ben tovább csökkent a közfoglalkoztatás mértéke a megyében, de a 2016-ban elindult drasztikus csökkenés megállt; vélhetően az önkormányzatok elérték minimálisan fenntartandó közmunka-programjaik alsó határát, amivel még elláthatók azok a tevékenységek, amelyeket ez a munkaerő-piaci program támogatott. Ahogy egy évvel korábbi jelentésünkben előre jeleztük, a gazdasági folyamatok hullámszáma nem indított el újabb felfutó tendenciát a közfoglalkoztatási programokban, a gazdaság helyreállása után el tudtak helyezkedni az álláskeresők az elsődleges munkaerő-piacon.

Az elmúlt éveket áttekintve⁴⁴ az alábbiak állapíthatók meg a közfoglalkoztatás kapcsán:

- a 2011-2017-es időszak adatai azt mutatják, hogy a közmunkaprogramban résztvevők 50 százaléka korábban inaktív volt, ami tekintetbe véve Borsod-Abaúj-

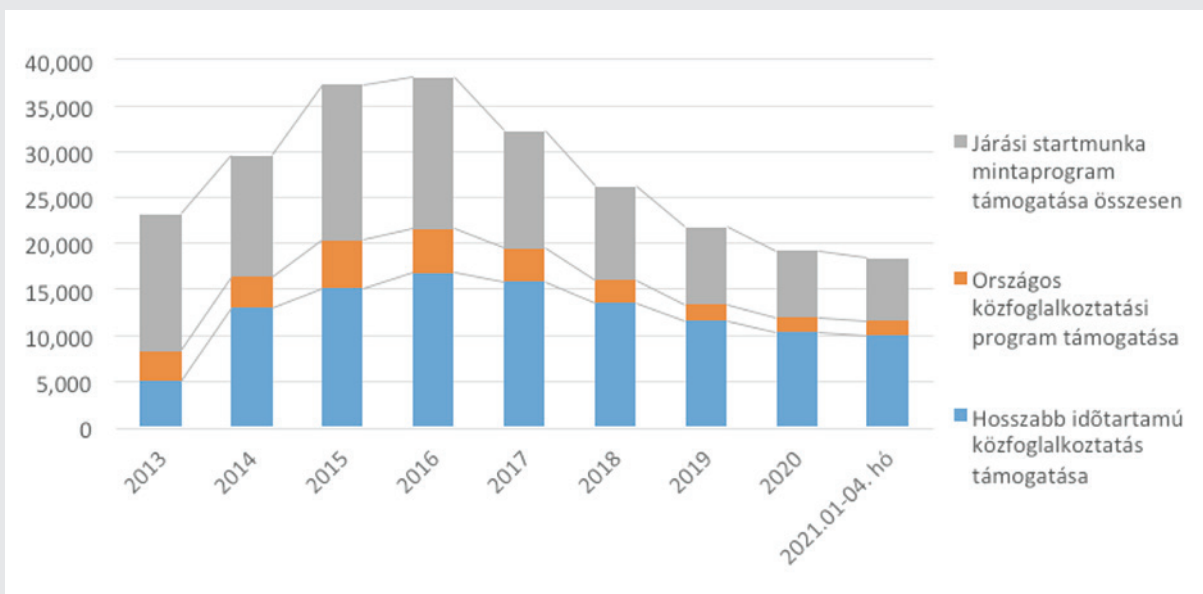
Zemplén megye alacsony aktivitási rátáját, kiemelt szerepet adott a megyében a közfoglalkoztatásnak;

- a közfoglalkoztatottak több mint ötöde volt képesesebb az elsődleges munkaerő-piacon elhelyezkedni, ami a programok kiürülését okozta 2017 után;
- a közmunkaprogram elsősorban az alacsony képzettségi szinttel rendelkezők számára kínált munkalehetőséget, a közmunkások 80 százaléka a program keretében szakképzettséget nem igénylő munkakörökben dolgozott;
- a múltbeli tapasztalatok azt mutatják, hogy a közmunkaprogram a válságidőszakokban áthidaló megoldásként segítheti az alacsonyan képzetteket.

⁴³ A 2018-as adatban a január-május hónapok havi átlagát vettük figyelembe.

⁴⁴ 2020 novemberében jelent meg egy összegzés a közmunkaprogramról: https://www.mnb.hu/letoltes/szabo-lajos-tamas-kiknek-segitett-a-kozmunkaprogram-visszatorni-a-munkaeropiacra-mnb-honlap.pdf?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_202103;

24. ábra: A közmunkában foglalkoztatottak száma és összetétele B.-A.-Z. megyében (fő)

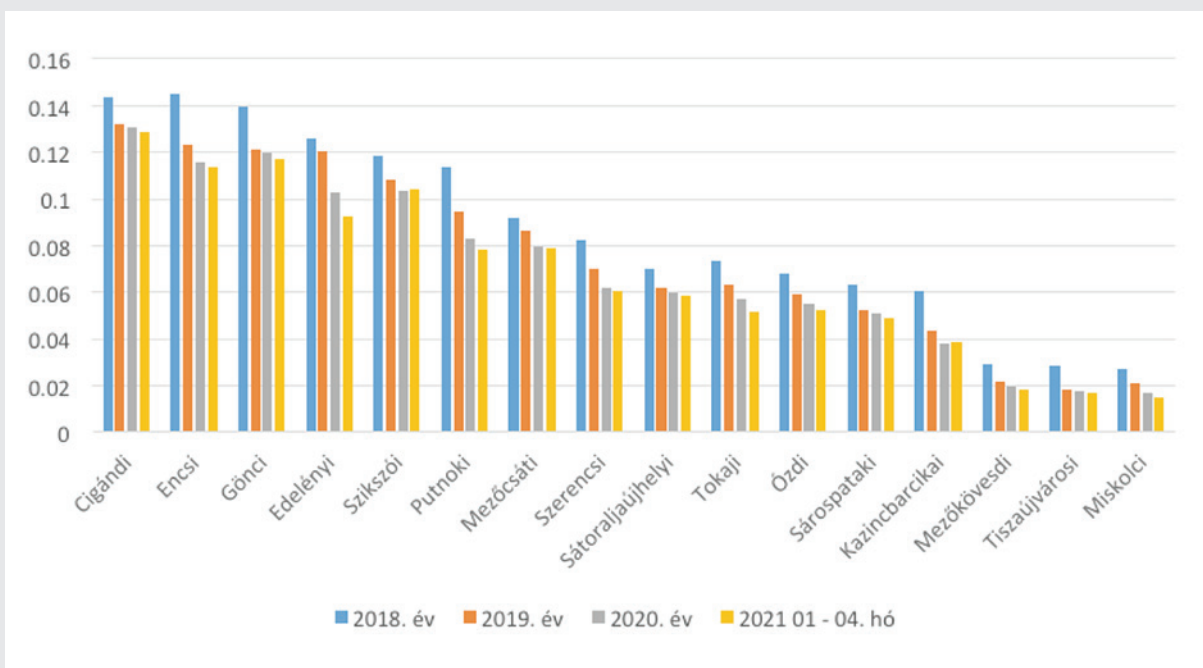

Forrás: <https://kozfoglalkoztataskormany.hu/havi-tajekoztatas-a-kozfoglalkoztatasrol>;

Ahogy az alábbi ábrán látszik, minden járásban csökkent a közfoglalkoztatottak aránya (jelentős különbségek mellett). Általában azokban a járásokban magasabb az arányuk,

ahol az elsődleges munkaerőpiac, illetve a gazdaság dinamikája ezt indokolja. A komolyabb ipari körzetekben inkább alacsony arány figyelhető meg.

25. ábra: A közmunkában foglalkoztatottak aránya a munkavállalási korú népességhez képest (közfoglalkoztatási mutató) B.-A.-Z. megyei járásokban (%)

Forrás: Belügyminisztérium, <http://kozfoglalkoztataskormany.hu/>

Az elmúlt időszakban – már a járvány előtt is - nőtt azok száma, akik valamilyen támogatásra, hozzájárulásra jogosultak. Ez a negatív tendencia látszik a munkaképes korúakhoz viszonyított relatív arányszám változásán is, tekin-

tettel arra, hogy 2021 első harmadában is gyakorlatilag ugyanolyan szinten áll, mint 2020-ban. 2016-ban történt olyan változás, ami több éves pozitív tendenciát indított, ám ez az elmúlt másfél évben megszakadt.

4. táblázat: Közfoglalkoztatási és támogatási adatok a megyében (fő, %)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021. 01-14. hó
Közfoglalkoztatásban dolgozók száma (fő)	37 255	38 035	32 200	26 209	21 709	19 217	18 430
Ellátásban nem részesülő álláskereső száma (fő)	22 010	18 545	16 864	15 236	15 796	18 573	18 130
Álláskeresői ellátásban részesülő álláskereső száma (fő)	4 954	5 386	5 955	6 293	6 824	8 459	7 724
Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülő álláskereső száma (fő)	18 443	15 572	14 556	13 469	12 976	13 894	14 882
Nyilvántartott álláskereső relatív mutatója (%)	10,12%	8,94%	8,59%	8,16%	8,44%	9,87%	9,83%
Munkavállalási korú (15-64 éves) népesség száma (fő)	448 877	441 896	435 113	428 836	422 001	414 503	414 503

Forrás: Belügyminisztérium, <http://kozfoglalkoztatasi.bm.hu/>

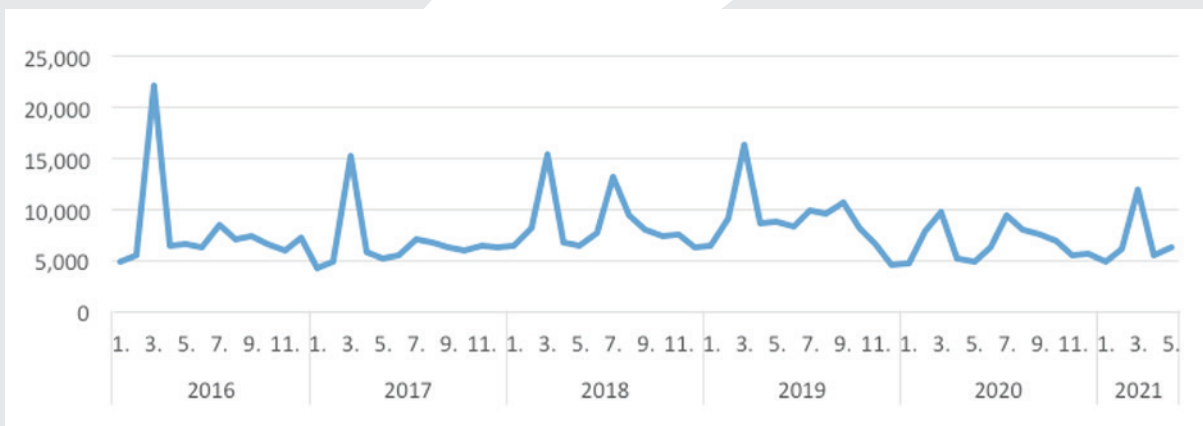
6.2. A munkaerő-kereslet néhány aktuális adata

Fontos dinamikai elem – különösen a strukturális munkanélküliség tekintetében – a bejelentett üres álláshelyek számának havi változása. Ezekben az adatokban is megfigyelhető a szezonális hullámváltozás (pl. közfoglalkoztatási programok kifutása). A bejelentett üres álláshelyek száma utal arra, hogy a gazdaság munkaerő-hiányos környezetben működik, ami következhet a folyamatosan nagy beruházási rátából, vagy a potenciális munkavállalók alacsony számából, esetleges nem megfelelő képzettségéből

egyaránt. Ha ez hosszú távon jellemző, az jelentősen érinti egy térség vagy megye, illetve az egész ország növekedési potenciálját.

Az alábbi ábra alapján már 5-6 éve jellemző a megyei bejelentett üres álláshelyek magas száma, folyamatosan 15 ezer körül mozgott. Ez a szám 2020-ban 11 ezerre csökkent éves szinten, 2021 első félévében is jóval alacsonyabb, mint az előző évek azonos időszakában.

26. ábra: Az üres álláshelyek havi átlagos száma az elmúlt 5 évben (db)

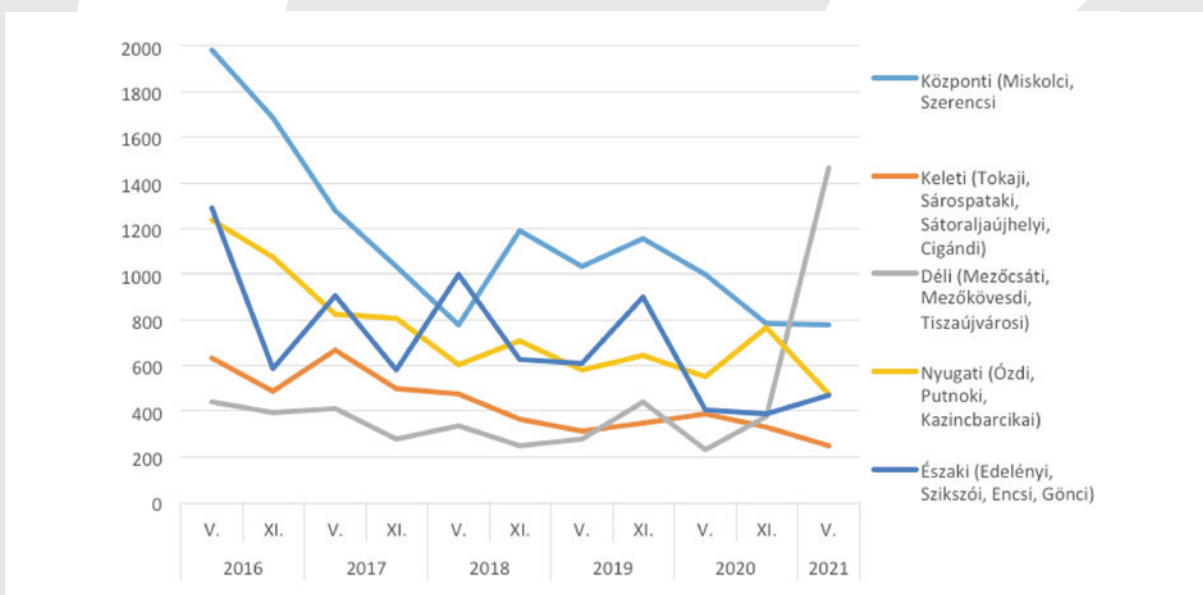

Forrás: http://borsod-abaúj-zemplen.munka.hu/engine.aspx?page=borsod_stat_idosor

Az új üres álláshelyek száma a megye minden területén – de főként a központi területeken – csökkent az elmúlt néhány évben. 2021-ben a Tiszaújvárosi járásban nagyon

magas az újonnan bejelentett üres álláshelyek száma, tehát itt van a legnagyobb munkaerőhiány a megyében.

27. ábra: A nyilvántartásba bekerült új álláshelyek száma az elmúlt 5 évben (május, novemberi adat, fő)

Forrás: http://borsod-abaúj-zemplen.munka.hu/engine.aspx?page=borsod_stat_idosor

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal Foglalkoztatási, Munkaügyi és Munkavédelmi Főosztálya ágazati szintű adatokat biztosított a Gyorsjelentés készítéséhez a 2020. augusztusa és 2021. áprilisa közötti időszakra vonatkozóan⁴⁵. Az üres álláshelyek mintegy 65%-a a „Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás” nemzetgazdasági ágban keletkezett, további 8,6% az építőiparban. A feldolgozóiparban az álláshelyek mintegy 4,5%-a nyílt meg.

A feldolgozóipari álláshelyek mintegy negyede fémalapanyag-gyártásban, további 23%-a gumiiparban „nyílt meg”. Jelentősebb igény mutatkozott még ebben az időszakban az adminisztratív és szolgáltatást támogató szektorban (3,5%), az egyéb szolgáltatások körében (2,7%), munkaerőpiac együtt nyári diákmunkával). valamint a víz-

⁴⁵ Új bejelentett álláshelyek száma, a munkavégzés helye szerint 2020. aug-2021. áprilisig B.-A.-Z. megyében (elsődleges munkaerőpiac és másodlagos

ellátás, hulladékgazdálkodás területén (2,6%). Ebben az időszakban természetesen elhanyagolható volt a ven-

déglátás, illetve a szállítás, raktározás ágazat munkaerő-igénye a megyében.

Összegzés

A megye 2017-2018-ban jellemző pozitív tendenciái után már 2019-ben is megtorpanás látszott a foglalkoztatás területén. Az elmúlt másfél évben lezajló járvány következtében ez a negatív folyamat felerősödött, így komoly kérdés, hogy ezt meg lehet-e törni (a megye néhány pontján ez úgy tűnik, hogy sikerült már 2021 közepére). A megye néhány területén jelenleg is munkaerőhiány van, így nagyon fontos a munkaerő mobilitásának erősítése a jövőben, hogy a hátrányos helyzetű területekről minél egyszerűbben, hatékonyabban munkába juthassanak az eddig nem mobilizált potenciális munkavállalók.

A Paktum célcsoportjába tartozó néhány társadalmi csoport továbbra is hátrányt szenved a munkaerőpiacon (így pl. veszélyeztetett helyzetben vannak a nők, az idősek), illetve vannak olyan inaktív rétegek, amelyeket a közmunkaprogramok sem tudtak megszólítani. Ezekre a következő időszakban kiemelt figyelmet kell fordítani.

7. Foglalkozási és képzési igények változása B.-A.-Z. megyében⁴⁶

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat „Foglalkoztatási és gazdaságfejlesztési együttműködés Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a „TOP-5.1.1-15-B01-2016-00001” pályázat keretén belül foglalkoztatási stratégia készítésére került sor. A stratégia-készítést megelőzte egy foglalkoztatási és képzési igényeket feltáró kérdőíves felmérés, melyet a Borsodi Transzit Nonprofit Kft. készített. A felmérést minden évben megismétli a kivitelező Borsodi Transzit Nkft., amelynek eredményei az éves gyorsjelentésben szerepelnek. A 2019-es gyorsjelentésben az addigi három év eredményeinek összehasonlítása megtörtént, a 2021-es, utolsó gyorsjelentésünkben mind az öt felmérés eredményeit összehasonlítottuk.

Az 1. számú mellékletben a Borsodi Transzit Nkft. 2021-es teljes felmérése szerepel, a 2. számú mellékletben pedig az 5 év teljes összehasonlítása. E fejezetben csak a főbb megállapításokat emeljük ki.

7.1. A 2021-es felmérés főbb megállapításai

Az elmúlt 4 évhez hasonlóan, 2021-ben is a megye nagy részére kiterjesztve készítette el a kérdőíves felmérést a Borsodi Transzit Nkft.: Ózdon, Putnokon, Kazincbarcán, Miskolcon, Tiszaújvárosban és ezen települések vonzáskörzetében élőket vontak be a felmérésbe; így az előző évek felmérési adataival összehasonlítható módon, mégis relatíve teljes képet mutatva a megye lakosságáról. E ponton az összefoglaló megállapításokat emeljük át a Borsodi Transzit Nkft. zárójelentéséből.

A kérdőíves felmérés keretében az elért, mintegy 2400 vállalkozásból 507 töltött ki értékelhető kérdőívet, ebből 466 félig, vagy teljesen anonim módon. Az előző évhez hasonlóan első körben a saját jelenlegi vagy korábbi partnerei, illetve ismeretségi körünket szólítottuk meg, akik élve a választás lehetőségével, legtöbb esetben megőrizték

anonimitásukat. Valamennyi megkérdezett vállalkozás székhelye és/vagy telephelyei Borsod-Abaúj-Zemplén megyében található. A válaszadó cégek jelentős része mikrovállalkozás. A vállalkozások többsége fizikai munkakörben dolgozó munkavállalókat foglalkoztat. A hátrányos helyzetű munkavállalókat foglalkoztató cégek száma jelentősen alulmarad. A legtöbb cég szakmunkás végzettségű, vagy felsőfokú végzettséggel rendelkező személyeket foglalkoztat. A munkavállalói oldal tekintetében problémát jelentenek a szakképzett munkaerő hiánya mellett a munkavállalók megbízhatatlanságával kapcsolatos problémák, valamint a családi gondok, gyermekelhelyezés is. A szakképzett munkaerő hiánya a vállalkozások kapacitásának kihasználatlanságához is vezethet. A megkérdezett cégek nagy többsége egyszeri vagy folyamatos létszámbővítés nem tervezett. A munkaerő felvételéhez, toborzásához kapcsolódóan megállapítható, hogy a megkérdezett cégek leginkább az online felületen keresztül történő álláshirdetéstől várják a legtöbb pályázót. A megfelelő munkavállalók megtalálását leginkább a hiányos képzési rendszer (oktatási rendszer elmaradottsága) és a rendelkezésre álló munkaerő nem megfelelő minősége akadályozza a megkérdezett vállalkozások szerint.

A vállalkozók a munkaerő felvétele során nagy hangsúlyt fektetnek a leendő munkavállaló korábbi munkaerő-piaci státuszára, kevésbé veszik figyelembe, hogy a potenciális munkavállaló megfelelne-e az állás betöltéséhez szükséges követelményeknek.

További általános következtetésként elmondható, hogy a vállalkozók körében minden évben konkrét igény volt tapasztalható a felmérések időpontja közötti időszakban is folyamatos vagy gyakoribb kapcsolattartásra. A kapcsolattartó(k) ez esetben értelemszerűen a Paktum szakmai, humán-szolgáltatási partnerei, tagjai közül keltenek, hogy kikerüljenek, akik folyamatosan megfelelő minőségű és mennyiségű információkkal kell(ene), hogy el- lássák a vállalkozói szféra tagjait, mind a mikro-, kis- és középvállalkozások tekintetében. A Paktum immár ötödik éve működik, a kezdeti elhatározások után egyre több információs igény jelentkezik konkrét, projektszerű eredmények, illetve fejlesztési lehetőségek iránt. Az idei év

⁴⁶ A Borsodi Transzit Nonprofit Kft. által a Paktum projekthez kapcsolódó 5 felmérés összehasonlítása alapján.

lekérdezését nagyban megnehezítette a pandémia miatt kialakult gazdasági-logisztikai helyzet. Ugyanakkor, bár az állandó, kreatív együttműködésre, közös gondolkodásra hajlandó vállalkozások száma nagyjából konstans, vagy területenként esetleg még enyhén növekszik is, a neutrális, alapból érdeklődők csökkenése mellett számottevően növekedett azok száma, akik elzárkóztak a kérdőív kitöltésétől, vagy csak többszöri győzködés árán feleltek a kérdésekre, mondván, hogy a Paktum működése 5 évének semmilyen vagy a meghirdetett képest nagyon csekély hasznát, eredményét látják, tapasztalják. Két jellemző kiragadott példa ezekből:

- „A mi vállalkozási területünkön nagyon sok a roma származású fiatal. Az ő oktatásukkal kell kezdeni már az általános iskolában. Az eddigi programok nem érnek semmit, csak romlik a helyzet. Az egyetlen kiút ebből a velük és a családjikkal való külön foglalkozás. Az állam önti a pénzt a hasznavehetetlen programokra, eredmény nélkül. Itt van a sok munkaerő, de nem sokra megy velük a társadalom.”
- „Hasonló kérdőíveket folyamatosan kapunk, viszont tettet mögötte nem! És ha még ez nem lenne elég, a koronavírus miatti korlátozások is csak a csőd szélére sodorják a vállalkozókat.”

A vállalkozások, potenciális munkaadók körében elvégzett kérdőíves felmérések több éves tapasztalata alapján elmondható, hogy a megye vállalkozásaiban – különösen a KKV szektorban – a sorozatos nehézségek ellenére még mindig jelentős technikai, kreativitási tartalék rejtőzhet. Ennek kibontakozása, aktivizálása nem utolsó sorban mentális eszközökkel tűnik hatásosnak, mivel számos helyen tapasztalható, hogy a konkrét, kézzel fogható eredményeket, programokat, támogatásokat, illetve az azokhoz vezető, közérthető információkat hiányolják.

Az elmúlt évek folyamán a vállalkozások helyzete, potenciális energiájuk szempontjából a megyében jellemzően inkább heterogenizálódott. Bizonyos része – főként az elköltözni nem tudó és/vagy nem akaró KKV-k – kreatívan, innovatívan alkalmazkodott a nehézségekhez, mintegy „megedzette” őket a helyi adottságok teremtetten helyzet, de sajnos jelentős számban továbbra is évről évre élő, gyakran kényszervállalkozások, sokszor a sztereotípiák fogságában.

⁴⁷ NEET: a rövidítés azokra a fiatalokra utal, akik nem vesznek részt a foglalkoztatásban, és oktatásban vagy képzésben sem vesznek részt.

7.2. A 2017-2021-es évek összehasonlításával kapcsolatos főbb megállapítások

Összefoglalva elmondható, hogy 2019-ben a közép- és nagyvállalatok részvétele növekedett, a kis és mikrovállalkozások aránya csökkent, 2020-ban a közép-vállalatok aránya tovább növekedett, 2021-ben pedig a mikrovállalkozások és a kisvállalkozások részvétele meghatározó a mintában. Profiljukat tekintve a kereskedelmi, az építőipari és az egyéb szolgáltatásokat nyújtó cégek szerepeltek nagyobb arányban a mintában. Tulajdonforma tekintetében a magyar tulajdonban lévő vállalatok munkatársai találhatók meg legtöbbször a kitöltők között.

Egyértelműen megállapítható, hogy munkaerőhiány tapasztalható az adott régióban. Ezt igazolja, hogy a legnagyobb növekedés a válaszokban 2018-ban és 2019-ben a „szakképzett munkaerő hiánya”, illetve „a szakképzett munkaerő képzésbeli hiányosságai” csoportok esetében történt. 2019-ben és 2020-ban többen jelölték a válaszok között a munkaerő megbízhatatlanságából, a mobilitásból, illetve a családi problémákból adódó gondokat, mint 2017-ben.

A meghirdetett álláshelyek betöltésének akadályai között: a külföldi munkaerőpiacok elszívó hatását, a munkaerő költségét és minőségét említették 2018-ban és 2019-ben. 2020-ban az alacsony bérezés, a munkaerő minősége, a külföldi munkaerőpiac elszívó hatása okozta a legnagyobb problémát a megüresedett álláshelyek betöltetlenségének okán. 2021-ben a külföldi és határmenti munkaerő-piacok elszívó hatását említik legtöbbször, de megjelent a munkaerő költsége és minősége (képzési hiányosságok) is az okok között. Viszonylag kisebb említési gyakorisággal, de megemlítik az online kereskedelmet, az automatizálást és digitalizációt is a lehetséges okok között.

A hiányzó munkaerő pótlására minden a kérdőívben szereplő csoportból számítanak résztvevőkre: munkanélküliek, NEET-fiatalok⁴⁷, állásváltókat személyek. A leendő munkatársak megnyerésére leginkább a saját honlapjukat, illetve saját adatbázisukat használják az egyes vállalatok, de hasznosnak tartják a régebbi és újabb formákat is (mun-

közvetítő, kapcsolattartás az oktatási intézményekkel, fejedelmekkel, külföldi olcsóbb munkaerő igénybevétele). E cél érdekében valamennyi általunk említett tanácsadást szívesen igénybe vennék (igényelhető támogatások, jogi tanácsadás, munkába illeszkedés elősegítése, mentorálás). 2021-ben az online formák a leginkább preferáltak, de a saját adatbank és a különböző médiákban közzétett reklámok is meghatározó fontosságúak a válaszadók számára.

Az álláskereső 5 éves felmérései kapcsán az alábbiak kiemelhetők:

- A minta összetétele az évek során változó volt. Többségben nők, alacsonyabb iskolai végzettségűek, illetve OKJ-s képzéssel rendelkezők töltötték ki a kérdőíveket. Magas a kitöltők között a szezonális és alkalmi munkát végzők, illetve az inaktívak (GYES, GYED) aránya.
- A kérdezettek döntő többsége el szeretne helyezkedni. Az elhelyezkedést gátló tényezők között elsősorban az iskolai végzettség és tapasztalat hiánya jelent meg, 2021-től azonban a kisebbségi lét, a hátrányos családi helyzet is erőteljesen megjelenik az elhelyezkedést gátló tényezők között.
- A 2020-2021-es évek nehézségeit az is mutatja, hogy egyre nagyobb távolságot is hajlandóak lennének megtenni a kérdezettek a munkahely és lakásuk között, csak hogy álláshoz juthassanak. A korábbinál jobban töreksenek a gátló tényezők megszüntetésére is ezekben az években, és jóval többen vesznek igénybe segítséget az elhelyezkedéshez, mint a korábbi években.
- Az álláskeresőben egyértelműen az ismerősök segítségére számíthatnak, de a települési önkormányzatok, és a kormányhivatalok is segítséget nyújtanak a tájékozódáshoz.
- A tájékoztatásra továbbra is jelentős igény mutatkozik, és a hivatalos ügyek intézésében és az informatikai eszközökhöz való hozzáférésben továbbra is igénylik a segítséget. Képzési segítségre is számíthatnak, különösen az összeszerelő, kompetenciafejlesztő képzésekre jelentkeznének szívesen, de OKJ-s képzést is sokan örömmel vennének.

⁴⁸ A SWOT-elemzés elkészítésében támaszkodunk a 2021 júniusában elfogadott Területfejlesztési Koncepció Helyzetértékelésére.

8. A gazdasági helyzet összefoglalása – SWOT analízis

Az elmúlt 1 évben a megye országos átlaghoz való felzárkózása megtorpant, némileg nőtt a lemaradás.

A Megyei Foglalkoztatási Stratégia tartalmaz – mintegy a helyzetelemzés összefoglalásaként – egy SWOT-analízist, amely a megye erősségeit, gyengeségeit, illetve lehetőségeit és a kockázatokat gyűjtötte össze. Ezt minden gyorsjelentés készítésekor áttekintjük a helyi érintettekkel és aktualizáljuk a megyei és országos folyamatoknak megfelelően.

A 2021-es gyorsjelentés esetén komoly támpontot nyújt a 2021 júniusában elkészült területfejlesztési koncepció (lásd 4. fejezet).

A demográfiai folyamatok némileg pozitív irányba mozdultak el az elmúlt években, de még mindig komoly problémát jelent az elvándorlás. Emiatt a kevésbé mobil társadalmi

csoportok aránya a megye több térségében folyamatosan növekszik (a szegregáció veszélyének növekedésével együtt). Ennek kezelése a következő megyei paktum projekt kiemelt feladata lehet.

A megye komoly szakképzési hagyományokkal rendelkezik, ennek ellenére jellemző a képzett munkaerő hiánya, illetve az alacsony szintű végzettséggel rendelkező munkaerő magas aránya.

A megye gazdasági felépítése nem kiegyenlített: néhány nagyvállalat adja a GDP nagy részét, míg jellemző a nem exportorientált kis KKV-k magas aránya.

A stratégiai irányokat meghatározó szempontok összegzéseként tehát az alábbiakat állapíthatjuk meg a megye adottságai és lehetőségei kapcsán.

5. táblázat: A megye belső adottságai⁴⁸

Erősségek	Gyengeségek
- Dinamikus gazdasági fejlődés a megye néhány térségében, illetve néhány évben az országos átlaghoz viszonyítva is. - Feldolgozóipar magas munkatermelékenysége. - Tradicionális ipar néhány elemének fennmaradása az elmúlt 30 évben. - Miskolci Egyetem kiterjedt hazai és nemzetközi kapcsolatai kutatás-fejlesztés kapcsán. - Élve születések kiegyenlített, stabil száma, természetes szaporodásra utaló jelek. - Ipari parkok fejlesztése az elmúlt években (lásd beruházások). - Demográfiai fordulatra utaló jelek, a természetes szaporodás néhány elemének megjelenése. - Jelentős beruházások az elmúlt és következő években, pozitív hangulat a piacon. - Unikális turisztikai desztinációk (pl. Tokaj, Miskolc-Lillafüred). - Kivételes természeti környezet. - Helyi és megyei paktumok társadalmi beágyazottsága. - Ipari parkok száma és földrajzi elhelyezkedése.	- Elvándorlás. - A társadalmilag periférián élő csoportok arányának növekedése, különösen néhány térségben – az elvándorlás elsősorban a képzettebb fiatalok körében jellemző. - Jelentős területi különbségek megyén belül, (prosperáló városok, halmozottan hátrányos helyzetű térségek). - A kkv-szektor relatív gyengesége, innovációs potenciálja. - Szegregálódó települések és településrészek, alacsony társadalmi mobilitási potenciállal. - Úthálózat, közlekedési kapcsolatok által jelentett kihívásokra egyelőre részleges megoldás van, a jelenlegi infrastruktúra felújítása mellett továbbfejlesztésre lenne szükség. - Kiegyenlítetlen gazdasági struktúra. - Halmozottan hátrányos helyzetű térségek gettósodása, növekvő szegregáció. - A megfelelő szakképzettségű munkaerő hiánya (különösen a turizmusban a covid-19 után), gyenge munkakultúra. - Önkormányzatok elveszítették jelentős humán-erőforrás-bázisukat (köz munkások csökkenő száma) - Mobilitási nehézségek. - Kedvezőtlen egészségügyi állapot, magas halálozási ráták. - Kihasználatlan mezőgazdasági lehetőségek, az agrár foglalkoztatottság csökkenése.

Ahogy a korábbi években is érzékelhető volt, a megyei és helyi paktumok működése katalizálta (bevonta) azt az elkötelezett civil szervezeti kört, ami helyi válaszokat keres a speciális térségi problémákra. A következő paktum projektben ezt a tudást – a kiírás feltételei mentén – mindenképpen fel kell használni.

Fontos lenne olyan innovációt támogató programok alapítása, amelyek akár a már működő vállalkozások innovációs tevékenységét erősítik, vagy új, innovatív iparágakban működő vállalatok (start-upok) megyébe vonzását biztosítják. Ennek jó alapot nyújt a több tudományterületen is jó eredményeket felmutató Miskolci Egyetem jelenléte,

illetve nemzetközi beágyazottsága.

Az úthálózat minősége mellett meg kell említeni azt is, hogy a közösségi közlekedés nem támogatja a megye gazdaságát, a munkába járás a megye több területéről nagyon nehezen valósítható meg.

A megye nem klasszikus értelemben vett mezőgazdasági terület, emiatt a mezőgazdasági termelés nem kiemelkedő. Néhány hátrányos helyzetű területen viszont fontos foglalkoztatási szerepe lehet a munkaerő-igényes, „kiskerti” termelésnek. Ennek alapját a megyében működő számos szociális szövetkezet adhatja.

6. táblázat: A megye külső adottságai, illetve lehetőségei

Lehetőségek	Veszélyek
• Munkaerő-tartalékok az inaktív rétegek körében. • A beruházások mértéke magas szinten marad. • A koronavírus-járványkor létrehozott társadalmi innovációk kiterjesztése. • A megye közlekedésének stratégiai megközelítésű fejlesztése. • Mezőgazdasági termékek újrapozicionálása. • Tudatos, igényes vásárlói réteg enyhén növekvő aránya országosan, határon túl. • Turisztikai potenciál, beruházások lehetősége. • Szakképzés fejlesztése. • M30 autópálya építése. • Civil szervezetek erőforrásainak kiaknázása, kapcsolati hálózatának mozgósítása. • Újabb Paktum projekt forrással. • Igazságos Átmenet Alap.⁴⁹ • Digitális Falu Program. • Körforgásos gazdaság fejlesztése.⁵⁰ • A kivándorolt munkavállalók hazatérését ösztönző online szerveződések támogatása.	• A külföldi vándorlás, és a belföldi vándorlás is jelentős. • A határmenti gazdaság elszívó hatása erősödik. • Erősödő verseny a szomszéd térségekkel a beruházások elnyerése érdekében. • A társadalmi konfliktusok megelőzéséhez szükséges kompetenciák hiánya (szociális munkások, ápolók, háziorvosok). • A koronavírus-járvány elhúzódása, negatív gazdasági következmények erősödése. • A digitális transzformációhoz szükséges kompetenciák fejlesztésének kihívásai. • Az állami, önkormányzati beruházások további munkaerőt szívnak el a profit-orientált szektortól. • A klímaváltozás okozta szélsőséges időjárási események gyakoriságának növekedése.

⁴⁹ <https://kormany.hu/hirek/megkezdodott-a-klimasemleges-atmenetet-elosegito-alap-felhasznalasanak-tervezese>;

⁵⁰ <https://hirlevel.egov.hu/2020/11/16/hangsulyt-kap-a-korforgasos-gazdasag/>;

9. A főbb folyamatok összefoglalása, jó gyakorlatok a megyében

- B.-A.-Z. megye a Paktum projekt időszakában inkább pozitív, mint negatív folyamatok helyszíne volt. A 2020-as válság előtt is megállni látszott a korábban jellemző egyértelműen pozitív tendencia a gazdasági-társadalmi felzárkózásban. A 2020-2021 első félévi válság miatt nehéz egyértelműen megállapítani, hogy mely folyamatok következtek volna be a járvány nélkül, és melyek történtek amiatt.
- Nem feltétlenül a Paktum projektjének ideje alatt, hanem már azelőtt is megindult a felzárkózás, amelynek eredményeképpen a megye nem a teljesen leszakadókhoz, hanem inkább a középmezőnyhöz tartozik a gazdasági teljesítményt tekintve. Az elmúlt évek kifejezetten nagy mértékű beruházási tevékenysége (mind kormányzati, mind vállalkozói) nagy potenciált ad a megye további fejlődéséhez.
- Ugyanakkor vannak a megyében olyan területek, amelyek zárványként működnek, és gyakorlatilag semmilyen lehetőséget nem kínálnak a társadalmi mobilizáció fellendítéséhez. Ahogy a SWOT-analízisben is megjelent, egyre nagyobb az ilyen szegregátumok lemaradása a megye ipari körzeteihez képest.
- Vannak jelek arra vonatkozóan, hogy a természetes demográfiai folyamatok egyre inkább pozitív előjelűvé válnak, ám továbbra is jellemző a belföldi elvándorlás. A legközvetlenebb közelmúltban azonban tendenciává kezd alakulni a külföldi vándorlás pozitív egyenlege – ebben vélhetően nagy szerepe van a megye gazdasági összetételének, illetve a multinacionális cégek erős jelenlétének.
- A koronavírusjárvány következtében olyan rugalmas munkavégzési formákra vetült figyelem, amelyek eddig a társadalom csak kis részét érintették. A digitalizáció felgyorsulása⁵¹ megteremtette a perifériális területek felzárkózásának egyik lehetőségét, ami nem kellően tudatosult a megyében (illetve az ország más periferiáin sem). A helyi vállalkozásoknak csak kis része tudta jól kezelni a kihívást, többségük jórészt visszaállt a járvány előtti működésmódra a megszólaló megyei szakemberek szerint.
- A Paktum célcsoportjába tartozó munkaerő-piacilag hátrányos helyzetű csoportok (pl. 55 év felettiek, illetve nők) helyzete érdemben nem változott. Az inaktív réte-

gek megszólítása csak helyben működő – főként civil – szervezetekkel elképzelhető, ahogy erre volt is példa a Paktumok működése során.

- A megye mezőgazdasági potenciálját nem használják ki megfelelő szinten. Vannak olyan réteg-piacok, amelyekre – a szociális szövetkezetek – működésének alapjaival betörhetnének a helyi termelők. Ehhez olyan „elérés” szükséges, amely feltételezi a digitális kompetenciák alapjainak meglétét, illetve olyan gazdasági ismeretek elsajátítását, amik támogatják a sikeres vállalkozóvá válást. Az ilyen társadalmi innovációk csökkentenék az infrastruktúrának érzékelhetően túl nagy kihívást jelentő földrajzi (munkába járási) mobilitási szükségletet.
- A turizmus felfuttatását, illetve hozzáadott értékének növelését erősítheti a helyi termékek kínálatának bővítése, ezek piacra jutása. Ezzel olyan komplex turisztikai ajánlat alakítható ki megyei szinten, ami eddig nem releváns célcsoportok számára is kiemelt desztinációvá alakíthatja a megyét.
- A megye gazdaságának kiegyensúlyozottságán javítani kell, azaz tőkeerős, innovatív KKV-szektorra kell kialakítani a közvetlen multinacionális beszállítói szint alatt is. Ehhez a tőke-injekción kívül szükséges a megyei KKV-k vezetői és digitális kompetenciájának fejlesztése is.⁵²

9.1. Kiemelkedő események, jó példák bemutatása

- Északkelet-magyarországi Gazdaságfejlesztési Zóna⁵³

Magyarország Kormánya 2020 márciusában hozta létre az Északkelet-Magyarország Nemzeti, Gazdasági és Kulturális Övezetének Koordinációs Fórumát, amelynek

⁵¹ https://ivs.hu/hirek/a-felnottkepzesi-hitel-a-digitalis-munkaerohiany-csokkentese-uj-eszkoze-lehet/?utm_source=hirlevel&utm_medium=hirlevel-2021-06-11&utm_campaign=heti-hirlevel;

⁵² <https://forbes.hu/uzlet/600-milliot-fektet-az-otp-alapja-egy-magyar-programozoiskolaba/>;

⁵³ <https://bokik.hu/eszakkelet-magyarorszag-gazdasagfejlesztési-zona>;

elsődleges feladata előkészíteni a térség nemzeti, gazdasági és kulturális övezete fejlesztési tervét.

A kezdeményezés célja nemcsak Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Heves és Nógrád megyék összefogása, hanem az is, hogy határon túli területek is bekapcsolódjanak. Többek között a gazdaság, oktatás, kultúra, és a turizmus fejlesztését szeretnék összehangolni. Az előkészítő munkában a városok összeállították fejlesztési terveiket 2030-ig. Kormányhatározatban már megjelent, hogy ennek az együttműködésnek a koordinációs irodája a Miskolci Egyetemen lesz. A programban elkészül a következő 10 év régió feladatkiírása gazdaság, infrastruktúra, nemzetpolitikai, szociális, oktatási fejlesztésekről.

- **Helyi termék jó gyakorlat – Országos hírnév Tardról indulva**⁵⁴

A 2010-ben induló Matyodesign jelenleg 27 helyi aszszonynak ad munkát: sokan a hímzésből egészíthetik ki a kis nyugdíjukat. Aki viszonylag sok hímzést tud vállalni, havonta akár 100–120 ezer forintot is keres ebből. A Fashion Revolution szervezet adatai szerint egy 29 eurós póló árából az, aki készíti, 0,18 eurót kap: ez a késztermék árának a 0,6 százaléka. Ehhez képest ez az arány a sokszorosa egy társadalmi vállalkozás, és így a Matyodesign esetében. Náluk egy póló árából a varrónő 13, a hímzőnő pedig 18 százalékot kap. Mostanra számtalan terméket kínál a Matyodesign: egyszerűbb szabású, hímzett pólóktól a bőségesen kihímzett pulóverekig szinte minden megtalálható a repertoárban. A matyó motívumoknak a színvilágát változtatták meg, az eredetileg színpompás árnyalatokról rugaszkodtak el, hogy kövessék a trendeket, de persze klasszikus mintákkal hímzett darabjaik is vannak. A koronavírus-járvány során a vállalkozás elkezdett túrákat szervezni, ami a helyi közösség építésén túl csapatépítést, illetve egy napos bemutató túrát (bevonódást a vállalkozás életébe) kínál.

- **Start Me Up! – egyetemi kezdeményezés a fiatalok innovációjáért**

A több éve futó projekt célja, hogy támogassák a Miskolci Egyetem hallgatóinak vállalkozóvá válását, a diákok ötleteinek megvalósításához pedig mentori támogatást nyújtsanak. Emellett létrehoztak egy Open-Lab szolgáltató központot, amivel önszerveződő K+F+I tudásközösségek tevékenységét tudják támogatni.

⁵⁴ https://matyodesign.hu/rolunk/?cli_action=1626077133.943;

⁵⁵ Hivatalosan: Megyei foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködések; VMOP-3.1.1-21 felhívás. Csak a társadalmi egyeztetési változat állt rendelkezésre a Gyorsjelentés elkészítésének idejében, így ezek a prioritások még változhatnak.

⁵⁶ A részletesebb operatív projekttervek a 3. számú mellékletben szerepelnek.

10. Ajánlások, operatív projektötletek

Az elmúlt években több olyan operatív projektötlet érkezett, amely szerepelt a Gyorsjelentésekben, illetve a Foglalkoztatási Stratégiában is. A Megye Területfejlesztési Koncepciója ezek közül többféle területen is hasonló célokat fogalmaz meg, tehát a koherencia megvan az előző Paktum

projekt és a jövő fejlesztési alapidokumentuma között. A cél az, hogy az új foglalkoztatási együttműködések célzó támogatás felhasználásának tervezésekor megjelenjenek a dokumentumokban (megvalósíthatósági tanulmány, háttér tanulmányok, gazdasági és foglalkoztatási stratégia).

Új támogatási pályázat a foglalkoztatási együttműködések terén – 2021

A Gyorsjelentés elkészítésekor az „új Paktum projekt”⁵⁵ felhívásának társadalmi egyeztetési változata volt publikus. A legfőbb változás a korábbi pályázati konstrukcióhoz képest, hogy a következő 6 évben helyi paktumok nem kapnak támogatást, hanem megyei szintű együttműködést kell megvalósítani a Megyei Kormányhivatalok, illetve a Megyei Önkormányzatok konzorciumai által. A támogatást hasonlóképpen lehet igénybe venni, mint a TOP esetében: legnagyobb részt a célcsoport közvetlen támogatására kell fordítani, ám a támogatási összeg 10%-áig szabadabb felhasználást tesz lehetővé az Irányító Hatóság. Támogatható pl. igényfelmérés, kutatás, stratégiai beavatkozások tervezése, és megjelenik a különböző foglalkoztatási célú támogatások, pályázatok összehangolása, illetve hatékony támogatása. Az új pályázat – társadalmi egyeztetési változata – jóval kevesebb tevékenységet támogat, ám a tevékenységek meghatározása nagyobb mozgásteret ad a megvalósító konzorciumnak. Az innovációs projektekre a felhívás alábbi pontjai nyújtanak lehetőséget a foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési projektrészhez kapcsolódóan:

- a. szociális gazdaság fejlesztésének támogatása, termék- és szolgáltatásfejlesztés segítése, piacra jutás segítése, a piaci és állami szereplők, valamint a szociális vállalkozások közti partnerségek fejlesztése;
- b. helyi termék- vagy szolgáltatásfejlesztéshez kapcsolódó tevékenységek;
- c. befektetés-ösztönzéshez, ágazati gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó tevékenységek;
- d. projekt megvalósításához szükséges szakmai, módszertani és informatikai fejlesztések.

A helyi termékek között főként azok találhatók, amelyek részben a közfoglalkoztatási programok kapcsán készülnek el a szociális szövetkezetekben; emellett azonban egyre több helyi termelő is megjelent (a járvány következtében is vélhetően többen kezdtek termesztésbe). E szereplők termékeinek piacra juttatása még mindig erős igényként jelenik meg. A szociális szövetkezetek támogatási lehetőségei miatt szinte minden településnek van kertészete, ám ezek hozzáadott értéke alacsony szinten áll és kereskedelmi értékesítése fejletlen, sok az átfedés és a felesleges gyártási kapacitás. Ezért tartalmazza a Területfejlesztési Koncepció is a célt: az alacsony képzettségű munkaerőre épülő mezőgazdaság, feldolgozóipar, helyi termék előállítás fejlesztése. Emellett a hozzáadott érték növelése is célként jelenik meg a dokumentumban.

A korábbiak közül 2021-ben is indokolt lehet az alábbi projektek megvalósítása⁵⁶:

1. A helyi termékek piacra jutását támogató online „piac-tér” kialakítása.
2. Az új foglalkoztatási formák terjesztése a megyében, a munkaerő-megtartó képesség fejlesztése – a megyei munkaadók érzékenyítése, tájékoztatása ezekkel kapcsolatban.
3. Innovatív, személyre szabott mobilitási alternatívák kidolgozása a megye periferiáján lakó, hátrányos helyzetű társadalmi csoportok munkába járásának támogatására.
4. A lakosság digitális és transzverzális kompetenciáinak fejlesztése, illetve a gyakorlati tudás elismerése.
5. Térségi modellprogramok megvalósítása továbbra is szükséges; ezzel kapcsolatos ötletek kidolgozása a következő Paktum-pályázat tervezési folyamatában meg kell, hogy történjen. Ezzel kapcsolatban a korábban hivatkozott Megyei Területfejlesztési Programban két térség van nevesítve (Tokaj-Zemplén, Mátra-Bükk), további kisebb területi egységek fejlesztése is szükséges lehet ezeken túl.

11. 1. számú melléklet: Keresleti-kínálati igények a megyében (A 2021-es felmérés adatai)

**Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat
„Foglalkoztatási és gazdaságfejlesztési együttműködés
Borsod-Abaúj-Zemplén megyében” című programja
(TOP-5.1.1-15-B01-2016-00001)**

keretén belüli foglalkoztatási stratégia elkészítéséhez

Foglalkoztatási és képzési igények kérdőíves felmérése

2021. év kiértékelése

Készítető: Borsodi Tranzit Foglalkoztatási
Közhasznú Nonprofit Kft.
Képviselő: Dr. Török Béla – ügyvezető

11.1. II./1. Rész: kérdőíves felmérés a B.-A.-Z. megyei foglalkoztatási és gazdaságfejlesztési stratégia elkészítéséhez állás-keresők körében 2021.

Bevezető

Az előző évekhez hasonlóan, 2021-ben is kérdőíves módszerrel mértük a stratégia készítéséhez szükséges forrásadatokat. A kérdőíves vizsgálat során számszerűsíthető eredményeket kaphatunk, amelyek feldolgozása kevésbé időigényes folyamat, mint például egy interjú kutatás esetében. A kérdőív másik fontos előnye, hogy megfelelően elvégzett mintavételi eljárás esetében a kapott eredmények általánosíthatók az alapsokaságra nézve. Ebben az évben a kérdőíves vizsgálat kétféle módon zaj-

lott. Kisebb részben személyes vagy telefonos, nagyobb részben – a világjárvány hatására elrendelt korlátozások teremtette körülmények miatt – online lekérdezéssel.

Jelen esetben a fejlesztéssel érintett akcióterületen élő állás keresők munkaerő-piaci helyzetének állapotával kapcsolatos kérdéseket tettünk fel. A felmérés ebben az évben is leíró jellegű.

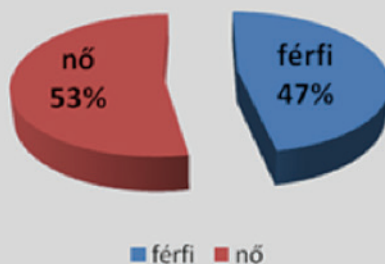
A kérdőív az előző évekhez képest nem változott. Törekedtünk arra, hogy mind földrajzi vetületben, mind a társadalmi horizontális jellemzők függvényében, mind pedig az elmúlt négy év hasonló jellegű felméréséhez való összevethetőség fókuszából is jól reprezentált képet kapjunk. A kérdőív relatíve rövid, kitöltése mindössze 10 percet vett igénybe, amelynek eredményeként az elvártanak megfelelően 506 választ kaptunk.

Az eredmények értékelése

A megkérdezett 506 fő 100,00%-a adott választ a nemi hovatartozására irányuló kérdésre, a megkérdezettek ennyire többsége (53%) nő.

1. ábra: A válaszadók nemek szerinti megoszlása

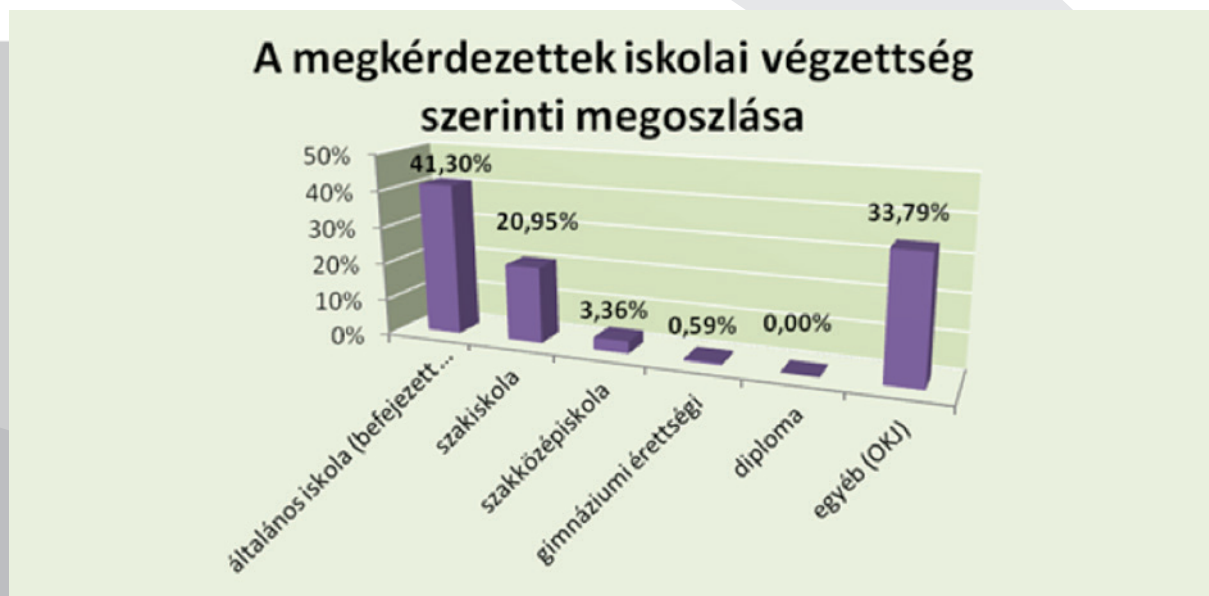
A megkérdezettek nemek szerinti megoszlása

A munkavállalás szempontjából kiemelt fontosságú a megkérdezettek iskolai végzettségének bemutatása: a válaszadók rendkívül nagy része, 41,3 %-a mindössze 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezik. Nem elhanyagolható továbbá, hogy szakiskolai végzettséggel 20,95%,

szakközépiskola végzettséggel 3,36%, gimnáziumi érettségivel 0,59%, egyéb OKJ-s bizonyítvánnyal 33,79% rendelkezik, egyetemi diplomával rendelkező nem volt a válaszadók között.

2. ábra: A válaszadók iskolai végzettségének megoszlása

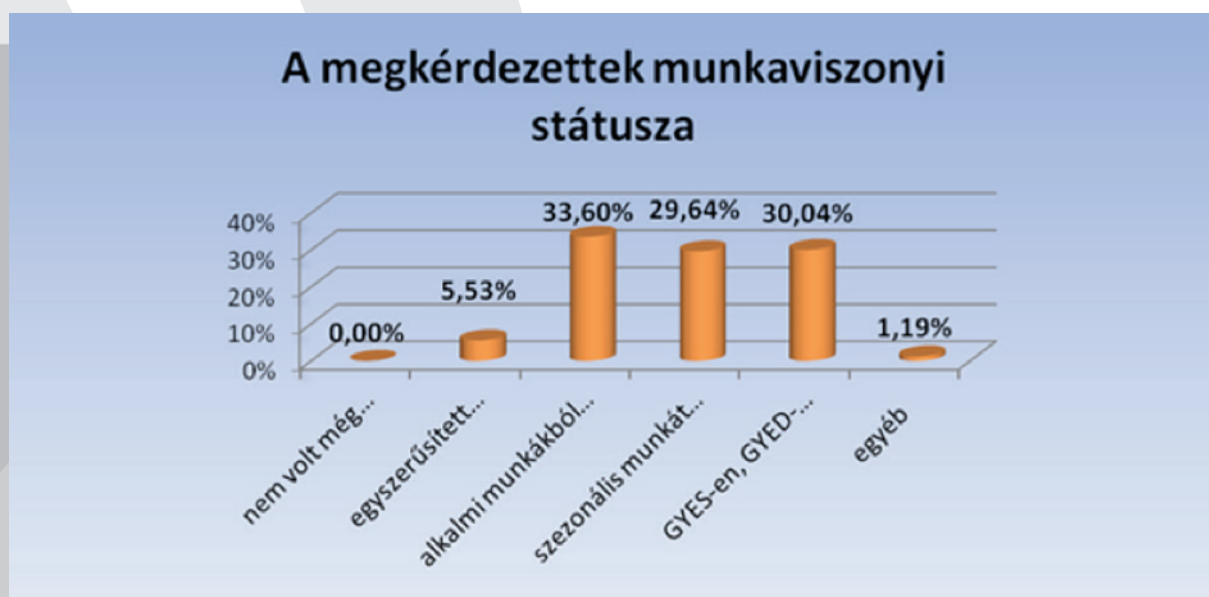

Ez évben 100,00% volt azok aránya, akiknél, ha volt több alternatíva is, nem csak a legmagasabb iskolai végzettségét, hanem pl. szakközépiskolai és OKJ-s végzettségét is megjelölte.

A következő kérdésben a kérdezettek munkaviszonyát tekintve is megoszluk az arány: 5,53% egyszerűsített foglal-

koztatásban dolgozik, 33,6% alkalmi munkákból, 29,64% pedig szezonális munkákból él. 30,04%-uk jelenleg GYES-en tartózkodik és válaszadók 1,19%-a az „egyéb” kategóriába sorolta magát, ők legtöbbször jelenlegi közmunkások, vagy valamilyen képzésen résztvevők.

3. ábra: A megkérdezettek munkaviszonyának státusza

A harmadik – eldöntendő – kérdés arról szólt, hogy a kérdezettek el kívánják-e helyezkedni a közeljövőben. A válaszadók nagyobb százalékban (71,34%) optimistán látják

az elhelyezkedési esélyeiket, nagyobb részük el kíván helyezkedni (92%) a közeljövőben.

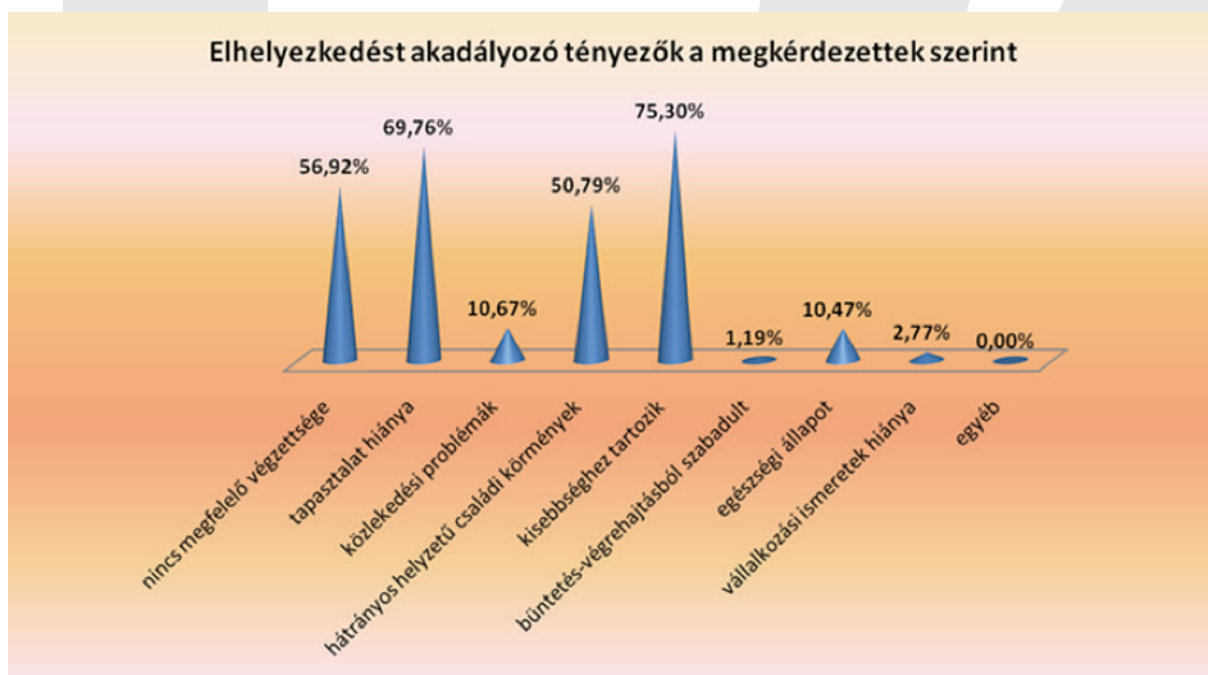
A negyedik kérdés megválaszolásakor a válaszadók csupán 9,88%-a gondolja úgy, hogy el tud helyezkedni munkaerő-piaci szakember segítségével is.

A következő kérdésben kíváncsiak voltunk, mi a véleményük, szerintük mi akadályozza őket leginkább az elhelyezkedésben:

4. ábra: El kíván-e helyezkedni a közeljövőben?

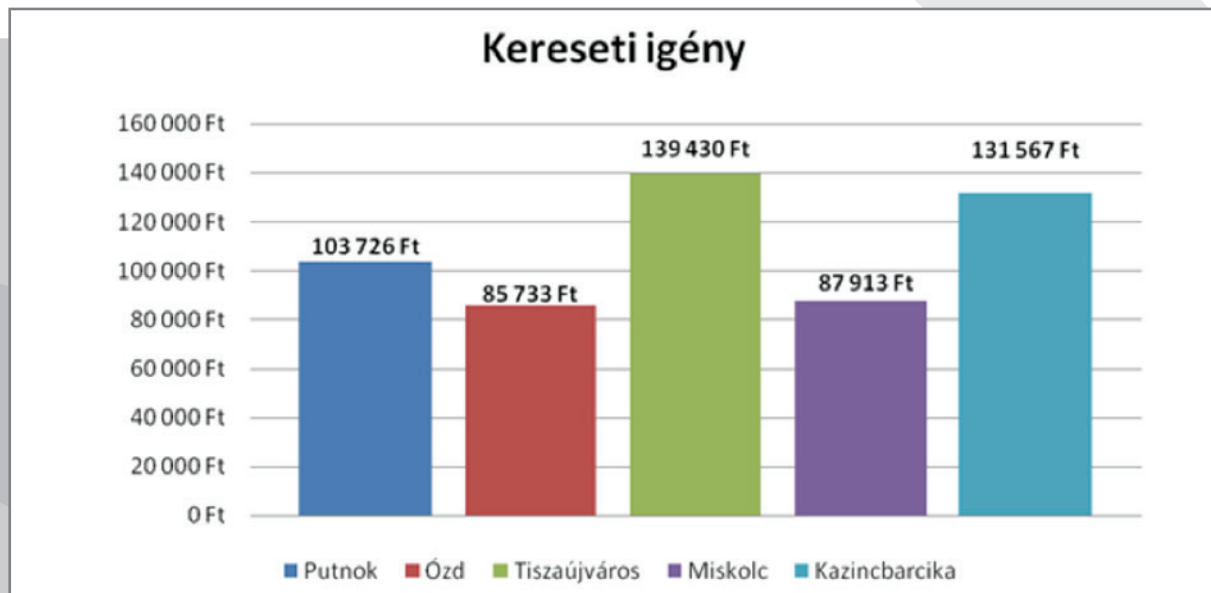
5. ábra: Mi akadályozza az elhelyezkedésben?

A hatodik kérdés során kifejtették, hogy milyen bérért lennének hajlandók elhelyezkedni. A válaszok sokszínűségéből adódik, hogy nem mindig egyenesen arányos az

iskolai végzettség és az elképzelt bérszint, továbbá területenként is igen változó volt a bérezés kérdése, átlagban **nettó 91.376 Ft** bért képzelnek el maguknak a válaszadók.

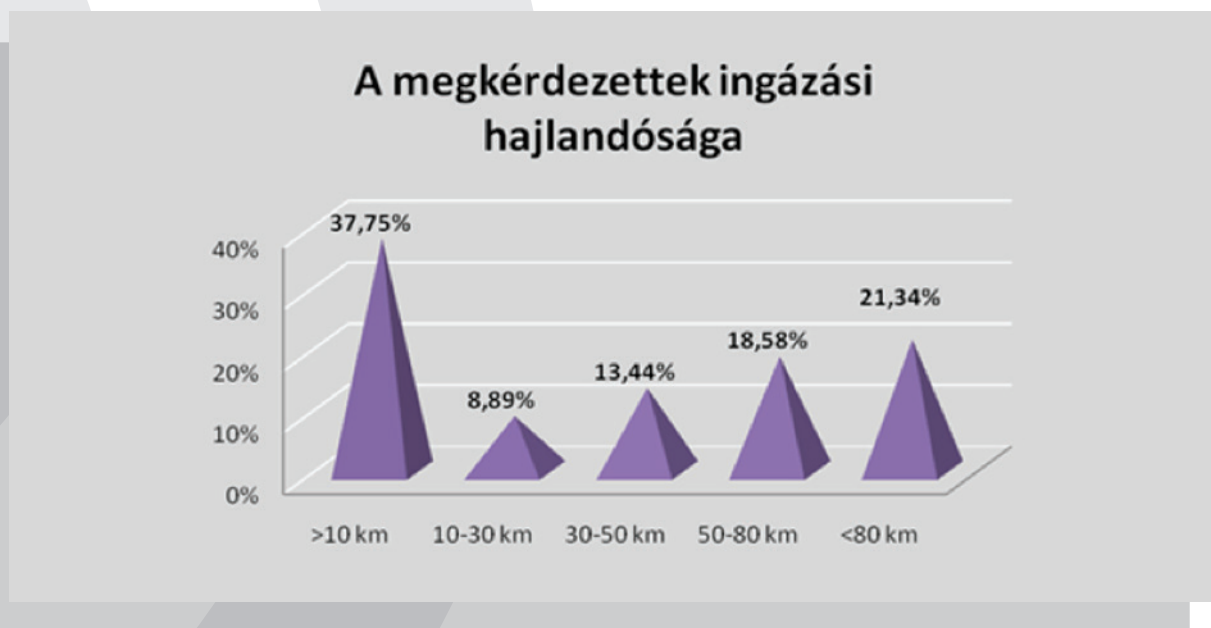
6. ábra: Milyen bérért lenne hajlandó elhelyezkedni?

A hetedik kérdés során azt mértük fel, hogy hány km-t lennének hajlandók a válaszadók utazni a munkahelyükre. A válaszokból kiderült, hogy leginkább helyben, de elég jelen-

tős számmal vannak azok is, akik vállalják az ingázást az elhelyezkedés érdekében:

7. ábra: Hány km-t utazna leendő munkahelyére naponta?

A nyolcadik kérdés során megkérdeztük, hogy a válaszadók igénybe vennének-e gyermekfelügyeletet, hozzátartozójuk

gondozásához támogatást, amennyiben ők képzésen/ munkaerő-piaci szolgáltatásokon vesznek részt:

igen, igénybe vennék gyermekfelügyeletet	32,81%
igen, igénybe vennék hozzátartozó gondozásának támogatását	5,73%
nem vennék igénybe ilyen szolgáltatásokat	62,25%

A kilencedik kérdésben azt szerettük volna megtudni, hogy a megkérdezettek véleményük szerint eléggé felkészültek tartják-e magukat új munkahely keresése tekintetében.

A kérdés során több válaszlehetőséget is megjelölhettek (195,05 %-os válaszarány).

8. ábra: Mennyire tartja magát felkészültnek munkahelykeresés tekintetében?

Fontos tudni, hogy milyen csatornák igénybevitelével lehet a legegyszerűbb elérni a munkavállalási szempontból aktív réteget. A következő kérdésben szintén több választ jelölhettek meg a kérdezettek (összesen 252,57%-os

válaszarány). Legtöbbször az települési önkormányzathoz fordulnak segítségért vagy az ismerősök segítségére számítanak.

Települési önkormányzat	69,37%
Oktatási intézmény	3,56%
Kormányhivatal Foglalkoztatási Osztálya	43,48%
Szoc. szervezet	16,01%
Munkaerő-piaci szolgáltatást nyújtó szervezet	3,56%
Ismerősök	79,05%
Maga keresi a munkavállalását segítő lehetőségeket	36,96%
Foglalkoztatási Paktumiroda	0,59%

A következő kérdésben arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen tanulási lehetőségekkel élnének szívesen (több válasz is megjelölhető volt).

9. ábra: Mit tanulna szívesen?

A – tizenkettedik kérdés során a – megkérdezettek választ adhattak, hogy milyen szolgáltatásokat vennének szívesen

igénybe a munkahelykeresés kapcsán.

álláskeresői tanácsadás	28,46%
tájékoztatás	71,15%
munkaerő-piaci tréningek	7,11%
munkaerő-piaci mentorálás	0,40%
hivatalos ügyek intézése	46,44%
jogtanácsadás	31,82%
munkaerő-piaci információk	3,95%
informatikai eszközökhöz való hozzáférés	54,94%
semmilyet	8,70%
egyéb	0,4%

Összességében a válaszadók jelentős hányada (95,85 %) nem szeretne értesülni a foglalkoztatási és gazdaságfejlesztési együttműködés projektjeiről és a hozzájuk kapcsolódó ingyenes rendezvényekről, valamint az igénybe vehető támogatásokról. Ez az érték magasabb a tavalyitól, de elmondható, hogy az álláskeresői réteg az elmúlt évek során még mindig nem értesült számottevően nagyobb mértékben a Foglalkoztatási Paktumról és a hozzá kötődő tevékenységekről, lehetőségekről.

Összegzés a munkavállalók körében történt kutatásról

Az elmúlt 4 évhez hasonlóan, 2021-ben is a megye nagy részére kiterjesztve készítettük el a kérdőíves felmérést:

Ózdon, Putnokon, Kazincbarcán, Miskolcon, Tiszaújvárosban és ezen települések vonzáskörzetében élőket kérdeztünk meg, így az előző évek felmérési adataival összehasonlítható módon, mégis relatíve teljes képet mutatva a megye lakosságáról.

A megkérdezettek és a válaszok évről évre tapasztalható heterogenitása mellett a tükröződő komplex kép általános szerkezete sok szempontból alapvetően konstansnak, vagy csak kis mértékben változónak tűnik, ugyanakkor néhány szegmensben (mint pl. tanulási és ingázási hajlandóság) már markánsabbnak mondható változások is tapasztalhatóak az egyes évek kérdőívei eredményeinek összehasonlításában.

11.2. II./2. Rész: kérdőíves felmérés a B.-A.-Z. megyei foglalkoztatási és gazdaságfejlesztési stratégia elkészítéséhez a vállalkozások körében

A vállalkozásokkal kapcsolatosan, az együttműködést tekintve a korábbi évek tapasztalataihoz hasonlóan bebizonyosodott, hogy ha lehetőséget adunk anonimitásuk megőrzésére, a vállalkozások sokkal nagyobb hajlandóságot mutatnak a kérdőív kitöltésére.

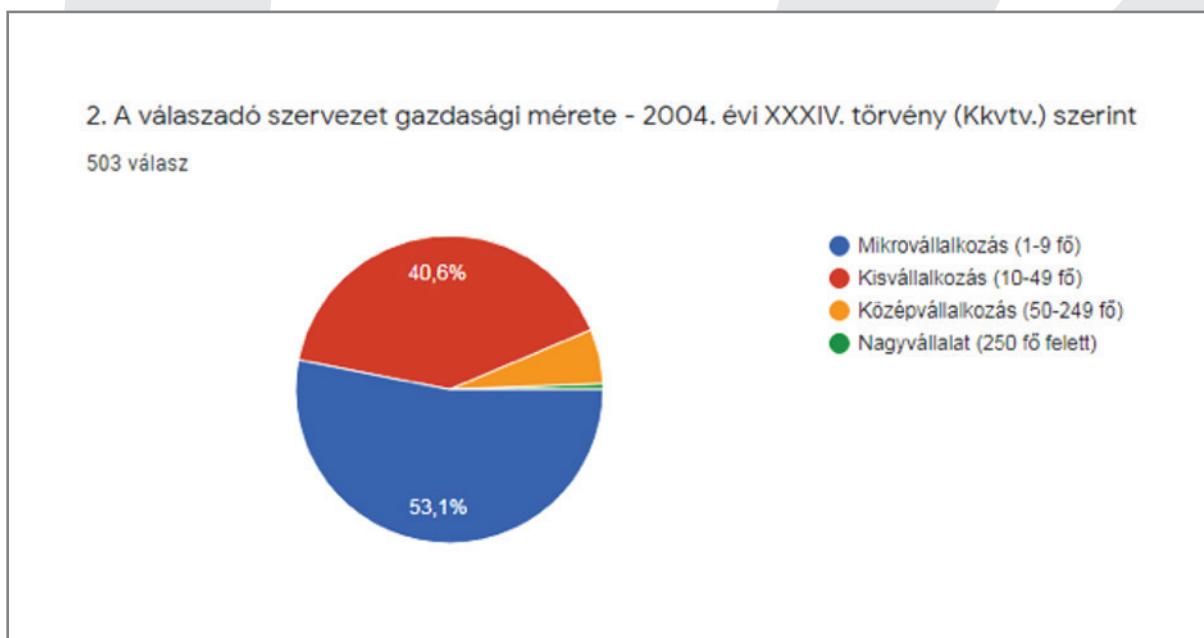
A korábbi évek adatbázisainak megfelelően idén is mintegy 2400 vállalkozást kerestünk meg, közülük számost többször, többféle úton is, amiből 507 kitöltött és értékelhető kérdőívhez jutottunk.

Az előző évekhez hasonlóan idén is a Google Docs rendszerében készítettük el a kérdőívet és online elérhetőség mellett lehetőséget biztosítottunk, hogy telefonon vagy személyesen is megadhatták a kérdezettek a válaszokat. A vállalkozások nevei, céges adatai nem kapcsolódnak a kutatáshoz, viszont az anonim kitöltött kérdőívek ugyanolyan hasznosak a stratégia készítésénél, sőt bizonyos szempontból még „őszintébbek”. A válaszokat bizalmasan kezeljük, a kérdőív elemzése az összesített adatok alapján, a vállalatok megnevezése nélkül történik.

A vállalkozások mérete

A választ adók közül amikrovállalkozások képviselték legnagyobb számban (53,1%), utánuk – a korábbi évekhez hasonlóan – számbelileg a kisvállalkozások képviseltették magukat. A kisebb cégek vonatkozásában technikailag is könnyebben, kevesebb procedúrával történt a lekérdezés, illetve általában elmondható, hogy pozitívabban, rugalmasabban együttműködve álltak hozzá az ilyen jellegű kérdések megválaszolásához. A középvállalkozások 5,8%-ban, míg a nagyvállalatok 0,6%-kal képviseltették magukat.

10. ábra: A válaszadó szervezet gazdasági mérete

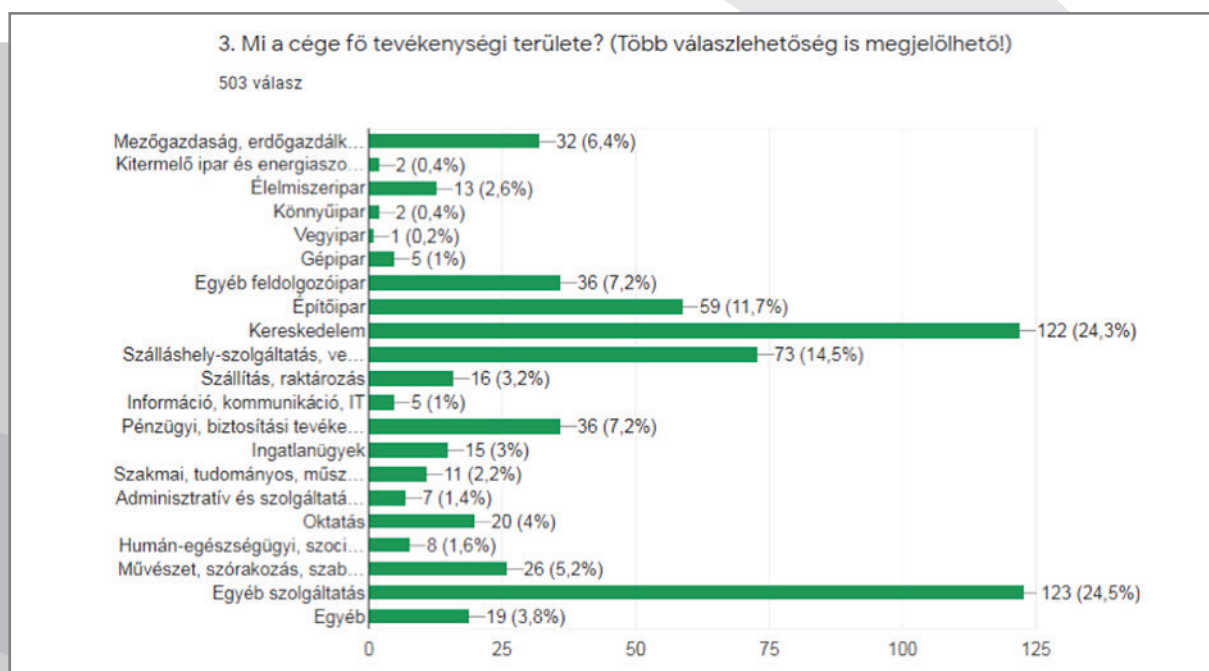

Tevékenység megoszlása

Fő tevékenység szerint a vállalkozások legnagyobb része a kereskedelmi kategóriába sorolta magát (24,3%), de az

egyéb szolgáltatások száma is igen magas (24,5%), továbbá szálláshely-szolgáltatás, vendéglátással 14,5% válaszadó foglalkozik.

11. ábra: A válaszadó szervezet fő tevékenységi területe

Tulajdonosi szerkezet, felvevőpiac

A válaszadó cégek tulajdonosi szerkezetét tekintve elmondható, hogy a szervezetek döntő többsége (96%) 100% magyar tulajdonban van, mindössze 0,8% cég van külföldi tulajdonban, 2% külföldi-magyar vegyesvállalat, illetve csupán 1,2% van állami/ önkormányzati tulajdonban.

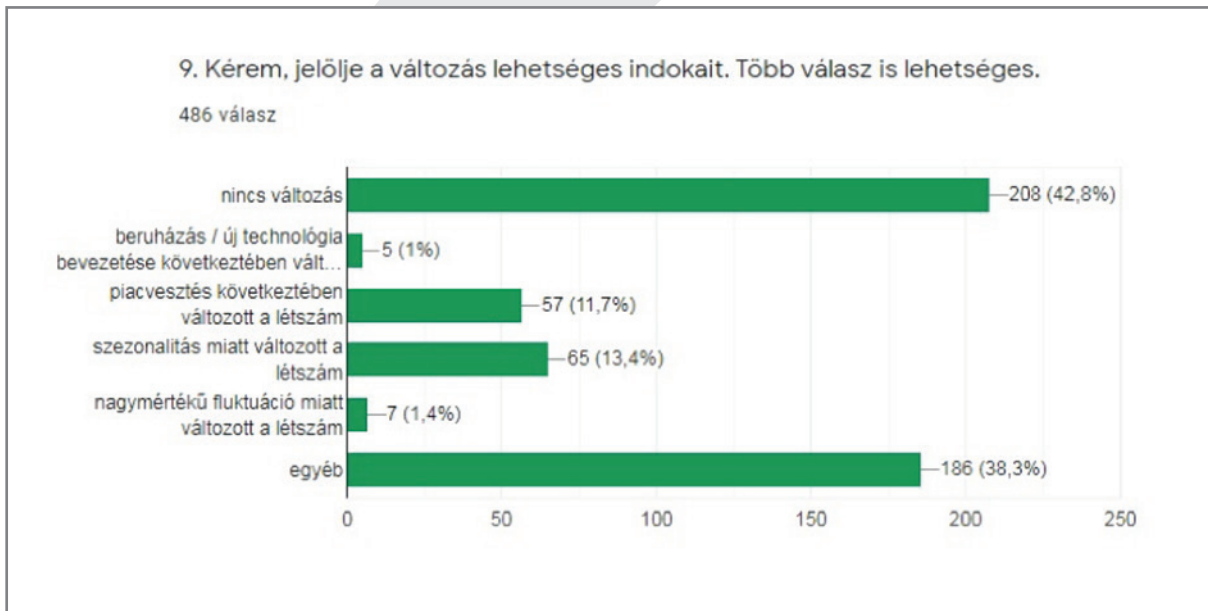
Felvevőpiacukat tekintve 129 vállalkozás helyi (adott település), 129 kistérségi, 140 megyei, 98 országos, 12 az Európai Unióban és 6 az EU-ban és azon kívüli felvevőpiacal rendelkezik. A válaszadó vállalkozások közül összesen 53-nak van HR-rel foglalkozó munkatársa, ami a korábbi évekhez képest jelentős visszaesést mutat.

12. ábra: A válaszadó szervezet tulajdonosi szerkezete

Létszámadatok

13. ábra: A válaszadó szervezet létszámadat változásának indokai

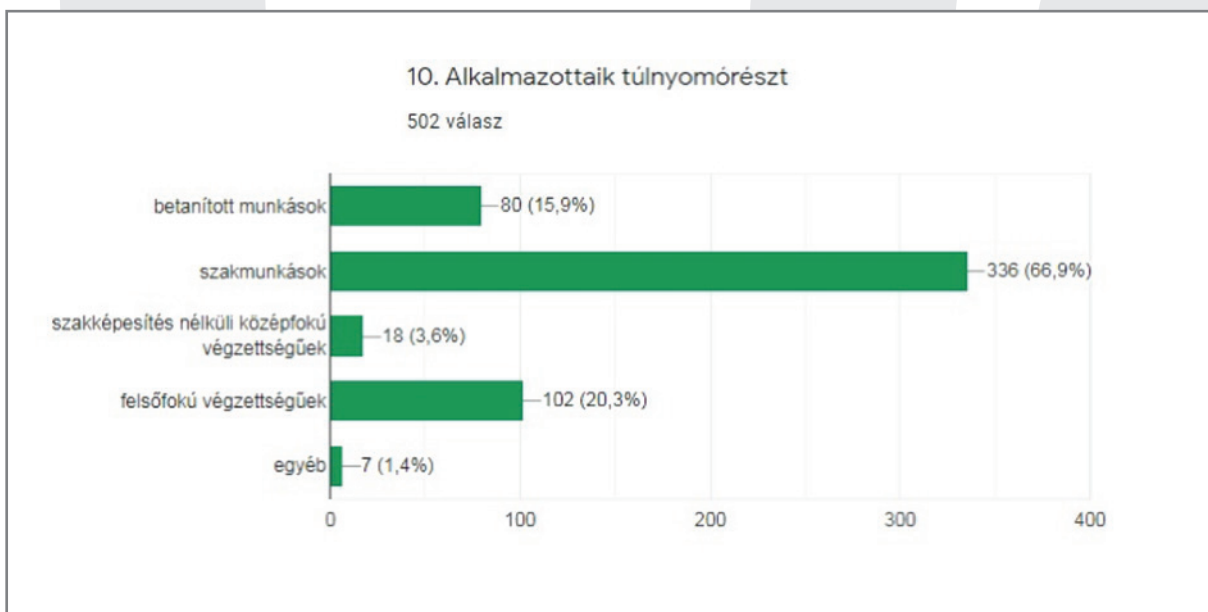

A válaszokat adó vállalkozásoknál 2017-ben átlagosan 38 ember dolgozott, a 2018. évi felmérés alapján 37 fő, 2019-ben 35 fő dolgozott átlagban, 2020-ban 168 fő, míg

ebben az évben 75 fő dolgozott átlagban. Állításuk szerint (42,8%-ban) nem történt nagymértékű változás az előző évhez képest, a fluktuáció 5-20% között a legmagasabb.

Iskolai végzettség szerinti összetétel a munkavállalók körében és a fluktuáció

14. ábra: A válaszadó szervezet létszámadat változásának indokai

A vállalkozások túlnyomórészt (66,9%-ban) szakmunkásokat, 3,6%-ban szakképesítés nélküli középfokú vég-

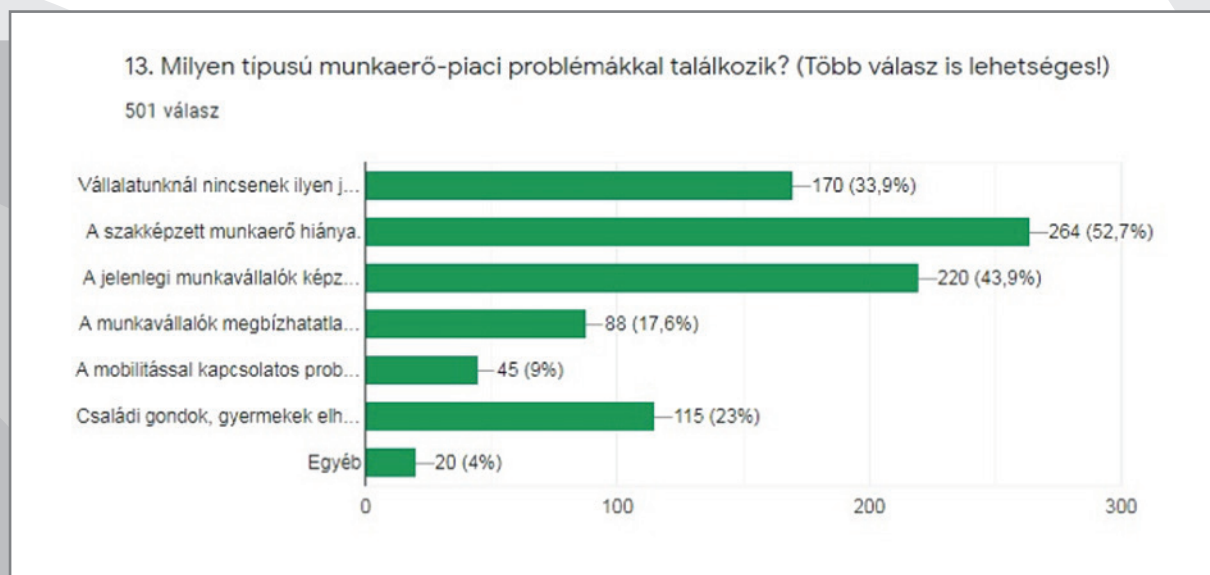
zettségűeket, 20,3%-ban felsőfokú végzettségűeket és 15,9%-ban betanított munkásokat foglalkoztatnak.

A fluktuációval küzdő vállalkozások az alábbiakat állítják:

	igen	nem
A munkaviszony megszüntetést jellemzően a munkavállaló kezdeményezi:	73,1%	26,9%
A munkába állást követő első három hónapban magas a kilépettek aránya:	41,3%	58,7%
Megfelelőek a munkába állást, beilleszkedést, betanítást segítő munkáltatói intézkedések:	95,5%	4,5%
Biztosított a munkavállalók folyamatos képzésének megszervezése:	70,8%	29,2%
A vezetők felkészültek a meglévő munkaerő megtartására:	87,7%	12,3%

Az alábbi munkaerő-piaci problémákkal küzdenek (több válaszlehetőséget is megjelölhettek).

15. ábra: Milyen típusú munkaerő-piaci problémákkal találkozik?

Az alábbi megjelölt álláshelyek betöltése okoz számukra nehézséget:

ács	festő	projektmenedzser
adatrögzítő	gazdasági vezető	recepció
alpinista	gázszerelő	szabó
autókarosszéria lakatos	grafikus	szakács
autószerelő	hentes	szociális munkás, szociálpedagógus
burkoló	karbantartó	takarító
cipész	kőműves	üzletvezető
CNC forgácsoló	mérlegképes könyvelő	vagyonőr
csőszerelő	műszaki tanácsadó	varrónő
eladó	műszerész	vas- és fémszerkezeti lakatos
épületlakatos	operátor	villamosberendezés szerelő
esztergályos	pályázatíró	villanyszerelő
étterem-vezető helyettes	pincér	virágkötő
felszolgáló	programozó	

Foglalkoztatási igényeinek kielégítése érdekében az informatikai, pénzügyi-számviteli képzéseket, valamint a régi képzési rendszer visszaállítását tartanák indokoltnak.

A válaszadó 490 vállalkozás közül csupán 100 jelezte meg, hogy 70%-os vagy nagyobb intenzitással működik csupán. Ők ennek okául a megrendelések, vevők hiánya és a versenytársak jelenléte választ jelölték meg nagyobb számban, azonban 8,7%-uk a világválság miatti korlátozásokat jelölték meg.

Fejlesztések, vállalatirányítás

Annak ellenére, hogy nagy létszámú a szakmunkás végzettséggel rendelkezők foglalkoztatottsága, a megkérdezett munkáltatók létszámbővítésüket (ha terveznek) az említett csoportok körében tervezik döntő többségben. Legtöbbjük (56%) nem, vagy nem tudja még (34,9%), hogy a következő évben tud-e létszámot bővíteni.

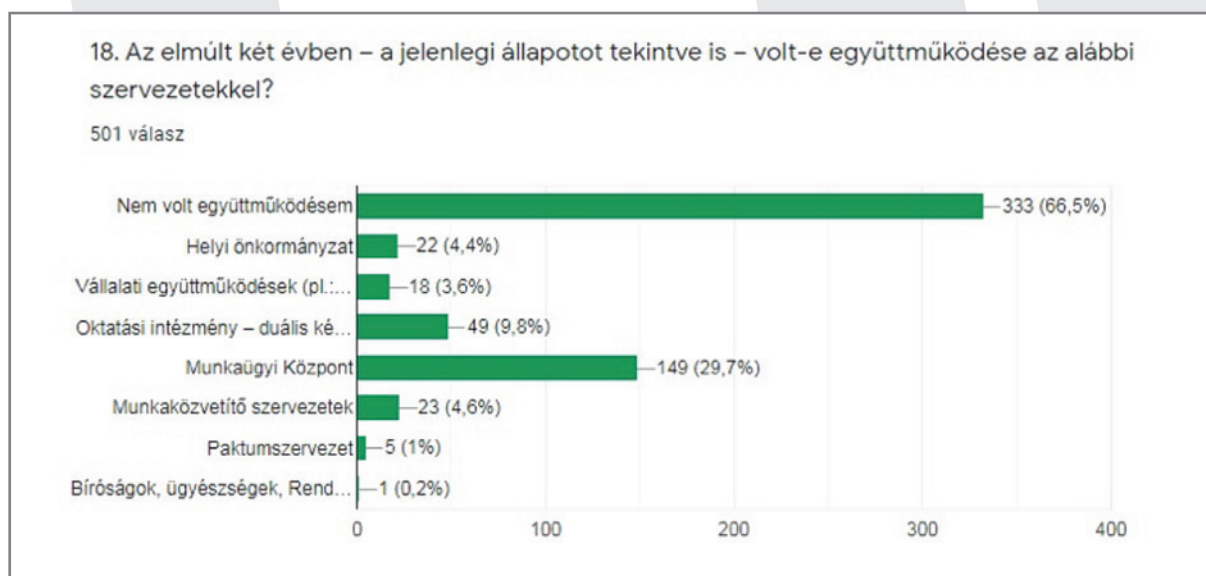
Az alábbi szakmákat érintheti a létszámbővítés:

ács	gondnok	programozó
alpinista	grafikus	rakodógépkészítő
asztalos	hidrogenerátor műszaki intelligencia mérnök	szabó
bolti eladó	kazánszerelő	szakács
CNC gépkészítő	konyhai kisegítő	számítógépes programozó
épületlakatos	közbeszerzési referens/szakértő	targoncavezető
esztergályos	lakatos	titkár, asszisztens
felszolgáló	mérnök	varrónő
Fodrász	műszaki előkészítő	vas- és fémszerkezeti lakatos
fogászati asszisztens	összeszerelő	villamosberendezés szerelő
futár	pályázatíró	villanszerelő
gépjárművezető	pénzügyi számviteli ügyintéző	virágkötő
gépjárművezető-oktató	pincér	mérlegképes könyvelő

Általánosságban elmondható, hogy a vállalkozásoknak szinte egyáltalán nem volt együttműködése semmilyen

szervezettel. Legtöbbjük, 39,7% a Munkaügyi Központok által nyújtott szolgáltatásokat vette igénybe.

16. ábra: Milyen típusú munkaerő-piaci problémákkal találkozók?

Megkérdeztük a vállalkozásokat, hogy milyen toborzási formákat részesítenek előnyben. A (1-től 5-ig terjedő skálás) válaszokból kiderül, hogy a vállalkozások leginkább a

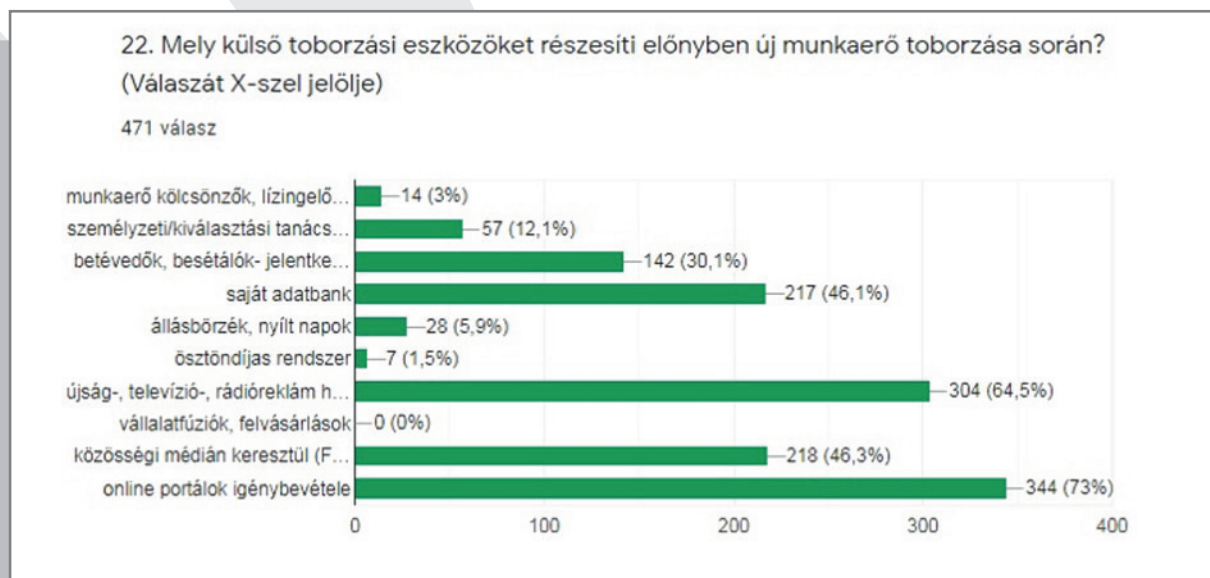
szervezetben dolgozó munkatársak ajánlását és valamilyen online térben megtalálható toborzási formát.

szervezetben dolgozó munkatársak ajánlása	5
saját honlapon meghirdetett állás lehetőségek	5
online rendszeren keresztül	5
helyi munkaközvetítő	1
regionális munkaközvetítő	1
országos hatókörű munkaközvetítő	1
oktatási intézmények (pl.: szakképzők)	1
állami munkaerő-közvetítők – Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat	5
szakmai/érdek-képviselői szervezetek	1
munkaerő kölcsönzés	1
fejvadász szolgáltatás igénybevétele	1
toborzás alacsonyabb bérszínvonalal rendelkező országokból	1

Továbbá kíváncsiak voltunk arra is, hogy milyen toborzási eszközöket használnak, vagy részesítenek előnyben a kiválasztás során (1-től 5-ig terjedő skálás módszer). Ebből kitűnik, hogy legtöbbször – vélhetően a Pandémia miatt – az

online portálokat, a közösségi médiák valamelyikét, valamint az újságot, rádiót és televíziót részesítik leginkább előnyben.

17. ábra: Mely külső toborzási eszközöket részesít előnyben?

A kérdőívet kitöltő vállalatok véleménye szerint leginkább a demográfiai okok, a külföldi munkaerőpiac elszívó hatása, továbbá a munkaerő minősége okozza a legnagyobb problémát a megüresedett álláshelyek betöltetlensége kapcsán.

A vállalkozások válaszai alapján, azok a következő szegmensekben látják a foglalkoztatás bővülését:

- munkanélküli személyek (91,8% igen);
- NEET fiatalok (88,9% igen);
- tartós munkanélküliek (61,4% igen);
- közmunka programban résztvevők (70,6% igen);
- egyéb inaktív személyek (57,8% igen);
- állásváltoztató személyek (95,5% igen).

Általánosságban elmondható, hogy nem tervezik hátrányos helyzetű, vagy megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatását a vállalatok (65,1%).

A foglalkoztathatóság elősegítése érdekében az alábbi szolgáltatásokat szívesen vennék igénybe:

- tanácsadás igényelhető támogatásokról (86,5% igen);
- foglalkoztatással kapcsolatos jogi tanácsadás (76,9% igen);
- munkába illeszkedés elősegítésére irányuló tanácsadás (69,3% igen);
- mentorálás (70,6% igen);
- egyéb esetet nem jelöltek meg.

Összegzés a vállalkozók körében történt kutatásról

A kérdőíves felmérés keretében az elért, mintegy 2400 vállalkozásból 507 töltött ki értékelhető kérdőívet, ebből 466 félig, vagy teljesen anonim módon. Az előző évhez hasonlóan első körben a saját jelenlegi vagy korábbi partneri, illetve ismeretségi körünket szólítottuk meg, akik élve a választás lehetőségével, legtöbb esetben megőrizték anonimitásukat. Valamennyi megkérdezett vállalkozás székhelye és/vagy telephelyei Borsod-Abaúj-Zemplén megyében található. A válaszadó cégek jelentős része mikrovállalkozás. A vállalkozások többsége fizikai munkakörben dolgozó munkavállalókat foglalkoztat. A hátrányos helyzetű munkavállalókat foglalkoztató cégek száma jelentősen alulmarad. A legtöbb cég szakmunkás végzettségű, vagy felsőfokú végzettséggel rendelkező személyeket foglalkoztat. A munkavállalói oldal tekintetében problémát jelent a szakképzett munkaerő hiánya mellett a munkavállalók megbízhatatlanságával kapcsolatos problémák, valamint a családi gondok, gyermekelhelyezés is. A szakképzett munkaerő hiánya a vállalkozások kapacitásának kihasználatlanságához is vezethet. A megkérdezett cégek nagy többsége egyszeri vagy folyamatos létszámbővítés nem tervezett. A munkaerő felvételéhez, toborzásához kapcsolódóan megállapítható, hogy a megkérdezett cégek leginkább az online felületen keresztül történő álláshirdetéstől várnak eredményeket. A megfelelő munkavállalók megtalálását leginkább a hiányos képzési rendszer (oktatási rendszer elmaradottsága) és a rendelkezésre álló munkaerő nem megfelelő minősége akadályozza a megkérdezett vállalkozások szerint.

A vállalkozók a munkaerő felvétele során nagy hangsúlyt fektetnek a leendő munkavállaló korábbi munkaerő-piaci

státuszára, kevésbé veszik figyelembe, hogy a potenciális munkavállaló megfelelné-e az állás betöltéséhez szükséges követelményeknek.

További általános következtetésként elmondható, hogy a vállalkozók körében minden évben konkrét igényt tapasztaltunk a felmérések időpontja közötti időszakban is folyamatos vagy gyakoribb kapcsolattartásra. A kapcsolattartó(k) ez esetben értelemszerűen a Paktum szakmai, humán-szolgáltatási partnerei, tagjai közül kellenek, hogy kikerüljenek, akik folyamatosan megfelelő minőségű és mennyiségű információkkal kell(ene), hogy ellássák a vállalkozói szféra tagjait, mind a mikro-, kis- és középvállalkozások tekintetében. A Paktum immár ötödik éve működik, a kezdeti elhatározások után egyre több információs igény jelentkezik konkrét, projektszerű eredmények, illetve fejlesztési lehetőségek iránt. Az idei év lekérdezését nagyban megnehezítette a pandémia miatt kialakult gazdasági-logisztikai helyzet. Ugyanakkor, bár az állandó, kreatív együttműködésre, közös gondolkodásra hajlandó vállalkozások száma nagyjából konstans, vagy területenként esetleg még enyhén növekszik is, a neutrális, alapból érdeklődők csökkenése mellett számottevően növekedett azok száma, akik megkeresésünkre elzárkóztak a kérdőív kitöltésétől vagy csak többszöri győzködés árán feleltek a kérdésekre, mondván, hogy a Paktum működése 5 évének semmilyen vagy a meghirdetetthez képest nagyon csekély hasznát, eredményét látják, tapasztalják. Két jellemző kiragadott példa ezekből:

- A mi vállalkozási területünkön nagyon sok a roma származású fiatal. Az ő oktatásukkal kell kezdeni már az általános iskolában. Az eddigi programok nem érnek semmit, csak romlik a helyzet. Az egyetlen kiút ebből a velük és a családjaikkal való külön foglalkozás. Az állam önti a pénzt a hasznavehetetlen programokra, eredmény nélkül. Itt van a sok munkaerő, de nem sokra megy velük a társadalom.
- Hasonló kérdőíveket folyamatosan kapunk, viszont tettet mögötte nem! És ha még ez nem lenne elég, a koronavírus miatti korlátozások is csak a csőd szélére sodorják a vállalkozókat.

A vállalkozások, potenciális munkaadók körében elvégzett kérdőíves felmérések több éves tapasztalata alapján elmondható, hogy a megye vállalkozásaiban – különösen a KKV szektorban – a sorozatos nehézségek ellenére még mindig jelentős technikai, kreativitási tartalék rejtőzhet.

Ennek kibontakozása, aktivizálása nem utolsó sorban mentális eszközökkel tűnik hatásosnak, mivel számos helyen tapasztalható, hogy a konkrét, kézzel fogható eredményeket, programokat, támogatásokat, illetve az azokhoz vezető, közérthető információkat hiányolják.

Az elmúlt évek folyamán a vállalkozások helyzete, potenciális energiájuk szempontjából a megyében jellemzően inkább heterogenizálódott. Bizonyos része – főként az elköltözni nem tudó és/vagy nem akaró KKV-k – kreatívan, innovatívan alkalmazkodott a nehézségekhez, mintegy „megedzette” őket a helyi adottságok teremtetten helyzet, de sajnos jelentős számban továbbra is évről évre élő, gyakran kényszervállalkozások, sokszor a sztereotípiák fogságában.

Kelt: Ózd, 2021. június 11.

Dr. Török Béla
ügyvezető

12. 2. számú melléklet: Foglalkoztatási és képzési igények felmérése B.-A.-Z. megyében – a 2017-2021-es évek adatainak összehasonlítása

12.1. Bevezetés

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Önkormányzat „Foglalkoztatási és gazdaságfejlesztési együttműködés Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (TOP-5.1.1-15-B01-2016-00001)” című projektje keretén belül foglalkoztatási stratégia készítésére került sor. A stratégia-készítést megelőzte egy foglalkoztatási és képzési igényeket feltáró kérdőíves felmérés, melyet a Borsodi Transzít Nonprofit Kft. készített. Az első felmérésre 2017-ben került sor, az utolsó adatfelvétel pedig 2021-ben történt meg. A kérdezés lényegében hasonló kérdőívvel történt az 5 év alatt, így módunk van az adatok összehasonlítására (ahol eltérő volt a kérdőív, ott nem került sor összehasonlításra, ezért időnként csak kevesebb év adatai szerepelnek az ábrákon). A kérdőíveket állás keresők és vállalkozások töltötték ki. Az állás kereső kérdőívet kitöltők száma: 5-600 körüli volt évente. A vállalati kérdőíveket szintén 500 körüli cég töltötte ki évente.

Az állás keresők kérdőívében a szociokulturális változók mellett az állás keresőket munkaerő-piaci helyzetükről, elhelyezkedési lehetőségeikről, elképzeléseikről kérdeztük, vagyis, hogy mennyiért szeretnének elhelyezkedni, milyen távolságra lévő munkahely jöhet számításba, illetve, hogy milyen segítségre számítanak állás keresésük során. Információt gyűjtöttük továbbtanulási terveikről is.

A vállalatok esetében a vállalatról (méret, tulajdon, ágazat) tettünk fel kérdéseket, illetve feltártuk a vállalatok munkaerő-piaci problémáit. Kitértünk az általuk alkalmazott munkaerő toborzási gyakorlatra, illetve leírtuk a munkaerő-szerzés területén megvalósuló együttműködéseiket. Esetükben is vizsgáltuk, hogy milyen segítségre/szolgáltatásokra számítanak munkaerő-hiányuk enyhítése érdekében.

A jelentések évente leadásra kerültek, így jelen összefoglaló csak a legfontosabb kérdések összehasonlítását tartalmazza.

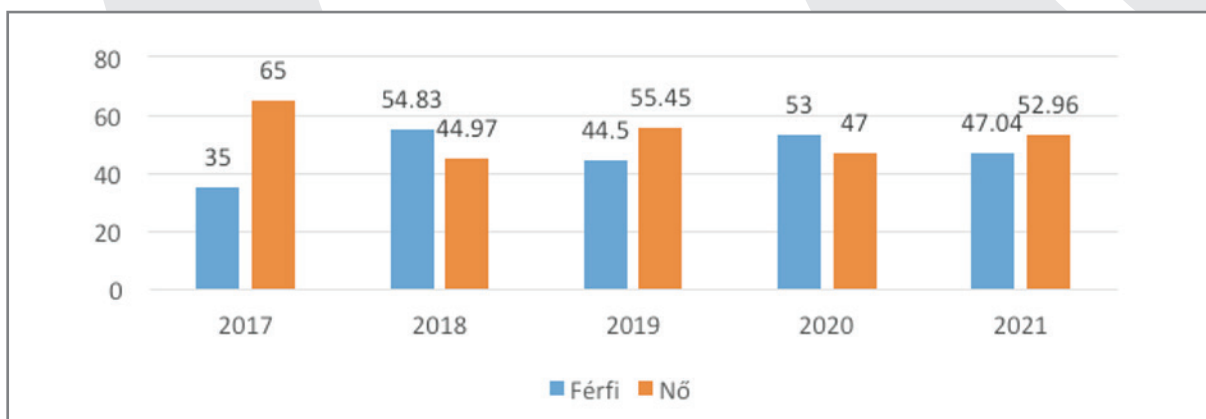
12.2. Állás keresők körében végzett felmérések

A minta leírása (állás keresők)

A válaszadók nemek szerinti megoszlása

A nemek szerinti megoszlást az alábbi ábra mutatja. Míg 2017-ben, 2019-ben és 2021-ben a nők voltak többségben a kitöltők között, a 2018-as és 2020-as években a férfiak közül töltötték ki többen a kérdőívet.

1. ábra: A válaszadók nemek szerinti megoszlása (%)

Iskolai végzettség

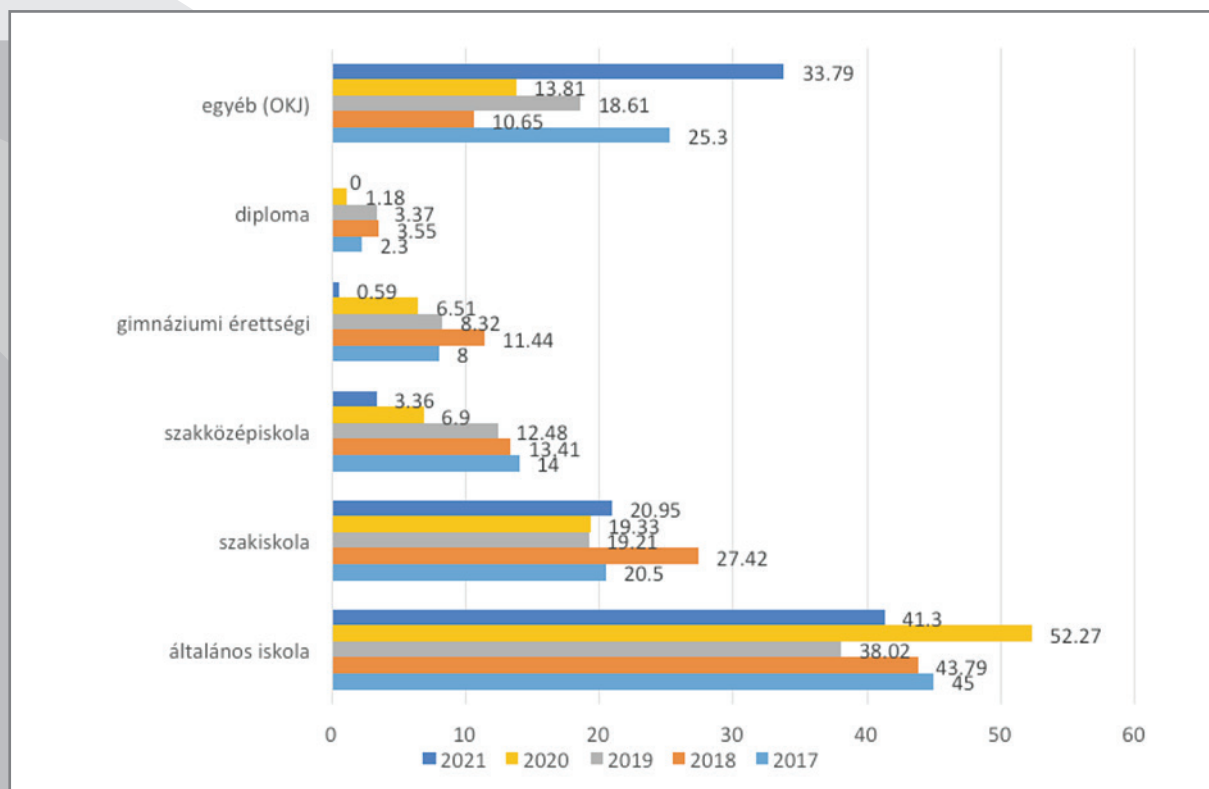
Az ábra adatai szerint elsősorban az alacsonyabb iskolai végzettségűek (általános iskola és szakiskola) illetve az egyéb végzettségűek találhatók meg a kérdőívet kitöltő álláskeresőik között. A középiskolai végzettségű (gimnázium és szakközépiskola) álláskeresőik aránya egytizednyi, míg a diplomások aránya a kitöltők között csak pár százaléknál van.

Az általános iskolai végzettségű kitöltők között 2017-hez képest 2020-ban látható jelentősebb növekedés (7,27%); a szakiskolai végzettségű kitöltők aránya 2018-ban mutat hasonló eltérést (7,22%) 2017-hez képest.

A szakközépiskolát végzettek esetében 2017-től folyamatos csökkenés tapasztalható. A gimnáziumi érettségivel rendelkezők aránya 2018-ban 3,44%-os növekedést mutat ugyan, de innen kezdve 2020-ig folyamatos csökkenés tapasztalható.

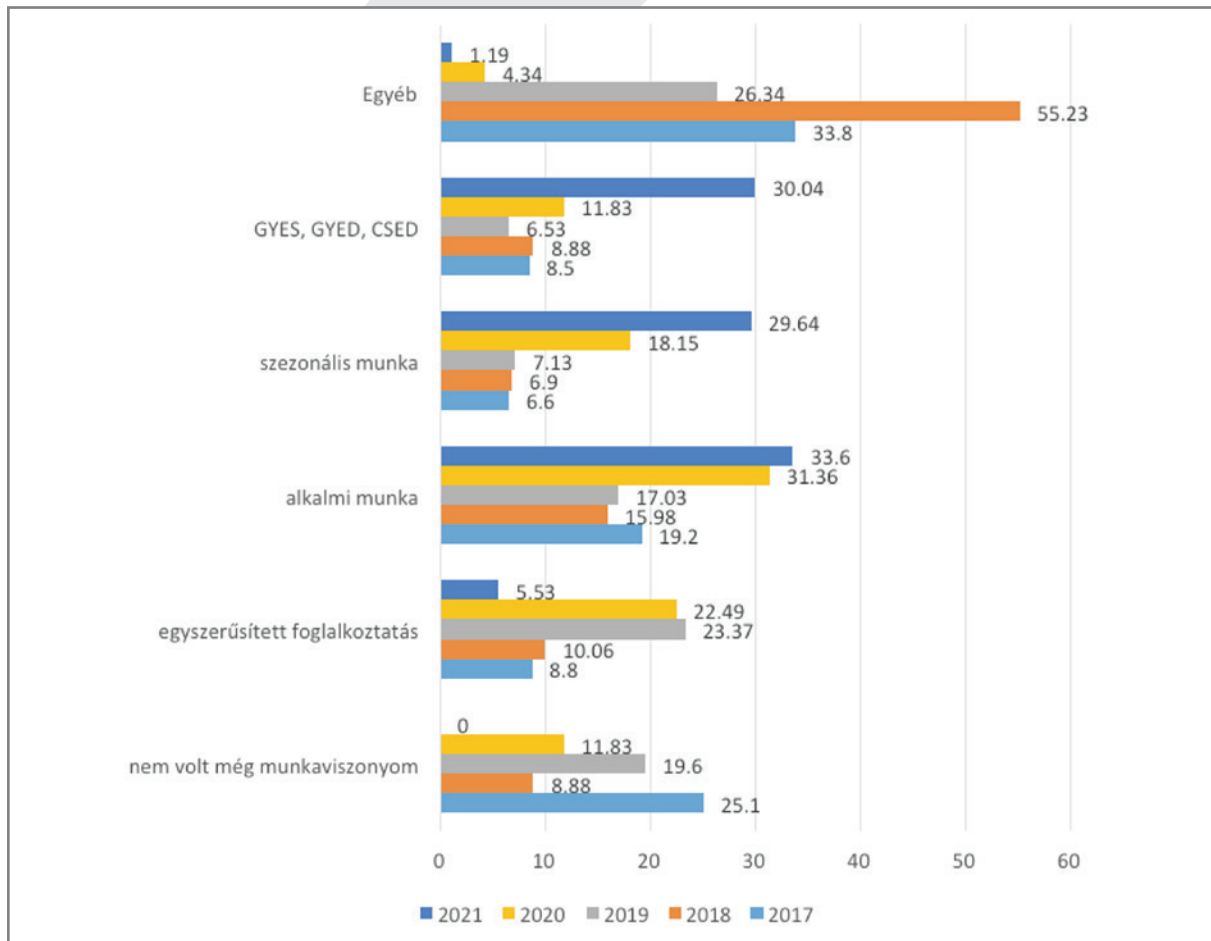
Az egyéb (OKJ) végzettséggel rendelkező kitöltők aránya 2017-ben a 2. legmagasabb értéket képviseli, 2021-ben pedig 2017-hez képest 8,49%-os emelkedés tapasztalható ezen végzettségű kitöltők körében.

2. ábra: A kérdezettek iskolai végzettség szerinti megoszlása (%)

Munkaviszonyuk jellege

3. ábra: A megkérdezettek munkaviszonyának státusa (%)

Mint látható, legtöbben azok válaszoltak, akik alkalmi/szezonális vagy egyéb munkából élnek, kicsit kevesebben vannak a mintában a pályakezdők és az egyszerűsített foglalkoztatásban dolgozók. Viszonylag magas a kitöltők között – különösen 2021-ben – a GYES-en, GYED-en, CSÉD-en lévők aránya.

A 2021-es évben nem volt pályakezdő a kitöltők között, noha minden korábbi évben (igaz csökkenő mértékben), de voltak olyan kitöltők, akiknek nem volt még munkaviszonya.

Az egyszerűsített foglalkoztatásban résztvevő kitöltők aránya 2017-2019 között 15%-kal nőtt, viszont a 2020-as évben arányuk már kisebb volt; 2021-ben pedig ennek a csoportnak a jelentős csökkenése tapasztalható a kitöltők körében.

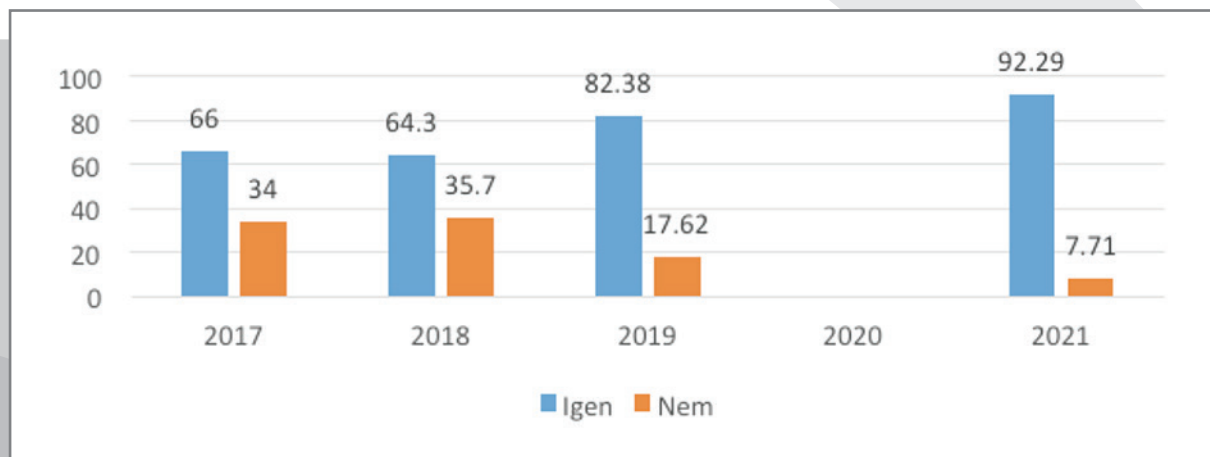
Kismértékű csökkenés (2% körüli) tapasztalható 2017 és 2019 között az alkalmi munkát végzők körében, viszont a 2020-2021-es években jelentős növekedés tapasztalható a kitöltők körében. Ezekben az években a szezonális munkát végzők aránya is jelentős növekedést mutat a kitöltők között.

A GYES-en lévő munkavállalók körében, viszont 2020-ban kisebb és 2021-ben jelentős növekedés tapasztalható.

Összegezve: jelentős növekedés az alkalmi, illetve szezonális munkakörben, valamint a GYES-en lévők körében tapasztalható, csökkenés pedig a „nem volt még munkaviszonyom” válaszadók körében figyelhető meg.

Elhelyezkedési szándékok

4. ábra: El kíván-e helyezkedni a közeljövőben? (%)⁵⁷

Mint látható, egyre többen el szeretnének helyezkedni a válaszadók közül, különösen megnőtt ezen válaszadók aránya a 2019-es és a 2021-es években (16,4%-os, illetve 26,29%-os emelkedés tapasztalható körükben 2017-hez képest). Ha azonban a 2021-es évben feltett másfajta kérdést is figyelembe vesszük (mekkora esélyt lát arra, hogy munkát kapjon), akkor elmondható, hogy a válaszadók közel háromnegyede (71,34 %) lát esélyt az elhelyezkedésre. Ezek alapján elmondható, hogy bő 20%-ra tehető azok aránya, akik bár szeretnének elhelyezkedni, nem látják ennek reális esélyét. (Igaz 2020-ban csupán a kérdezettek közel fele (41,59 %-uk) látott esélyt arra, hogy el tudjon helyezkedni.)

Mi nehezíti a válaszadók elhelyezkedését?

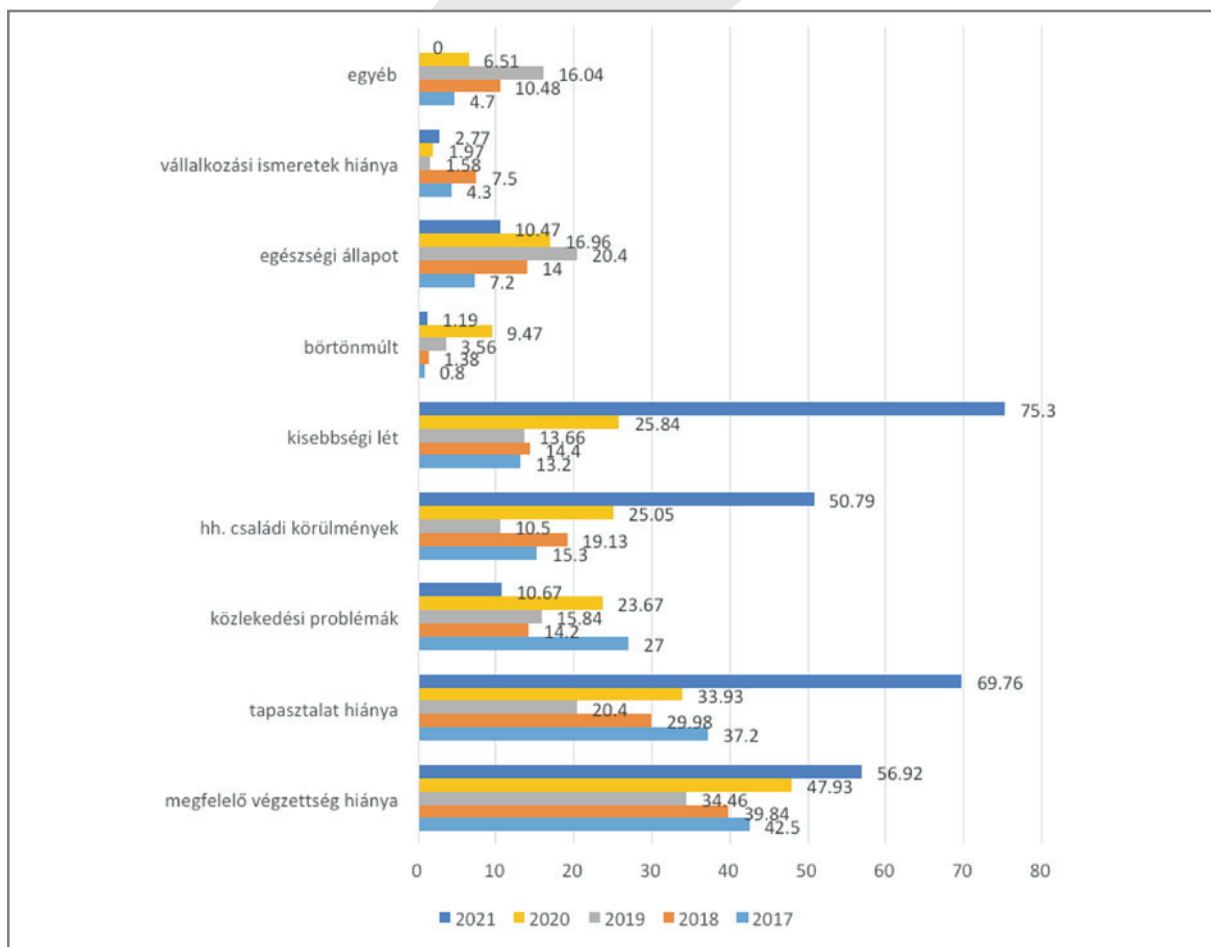
2017-2019 között a legjellemzőbb válaszok az iskolai végzettség és a tapasztalat hiányára vonatkoznak az elhelyezkedést akadályozó tényezők között. Az adatok azt mutatják, hogy ezek az évek múlásával már kisebb gondot jelentenek (iskolai végzettség 6, illetve a tapasztalat hiánya esetében 17%-os csökkenés). 2020-2021 között azonban ez a két tényező ismét erősen jelen van a munkahely megtalálását befolyásoló tényezők között.

Gondot okozhat még az elhelyezkedésben a kisebbségi származás, a hátrányos családi helyzet és az egészségi állapot. A kisebbséghez tartozás az első három évben azonos mértékben szerepel az elhelyezkedést nehezítő okok között (értéke: bő tizednyi), az egészségi állapot azonban 2017-2019 között folyamatosan növekvő mértékű problé-

mát jelent, 2020-2021 között viszont ez a jellemző kisebb gondot okozott az elhelyezkedésben a válaszadók körében. A 2020-2021-es években a hátrányos helyzetű családi körülmények, a kisebbségi lét, a megfelelő iskolai végzettség és a tapasztalat hiánya növekvő súlyú problémaként jelennek meg az elhelyezkedésben.

⁵⁷ 2020-ban másként került megfogalmazásra a kérdés, ezért nincs adat.

5. ábra: Elhelyezkedést akadályozó tényezők (%)

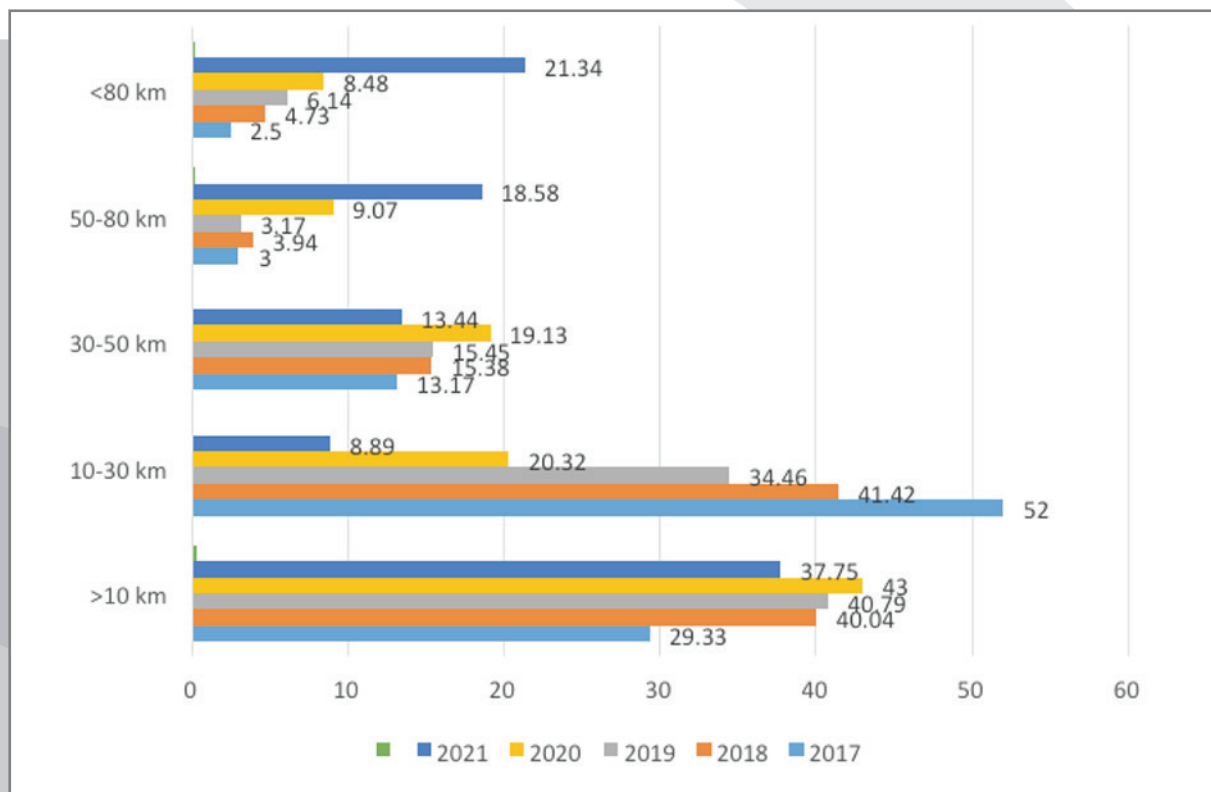
A munkavállaláshoz tartozó körülmények

Ebben a fejezetben azt vizsgáltuk, hogy mennyiért lennének hajlandóak munkát vállalni a kérdezettek. Ez az igény – városonként különböző mértékben –, 2017-ben 120-177 ezer; 2018-ban 138-174 ezer; 2019-ben 152-186 ezer fo-

rint között mozgott. 2020-ban 170-212 ezer; 2021-ben pedig 104-132 ezer forint közötti értéket jeleztek az adatok.

Azt is vizsgáltuk, hogy milyen távolság megtételét vállalnák naponta a válaszadók a munkahely és a lakásuk között.

6. ábra: Hány km-t lenne hajlandó utazni a munkahelyére? (%)

Mint látható, 2017-2019 között leginkább a >10 km távolságot vállaló válaszadók, illetve a 10-30 km utazást vállalók vannak többségben. Azonban az előbbiek aránya folyamatosan nő, míg az utóbbiaké 2020-ig folyamatosan csökken.

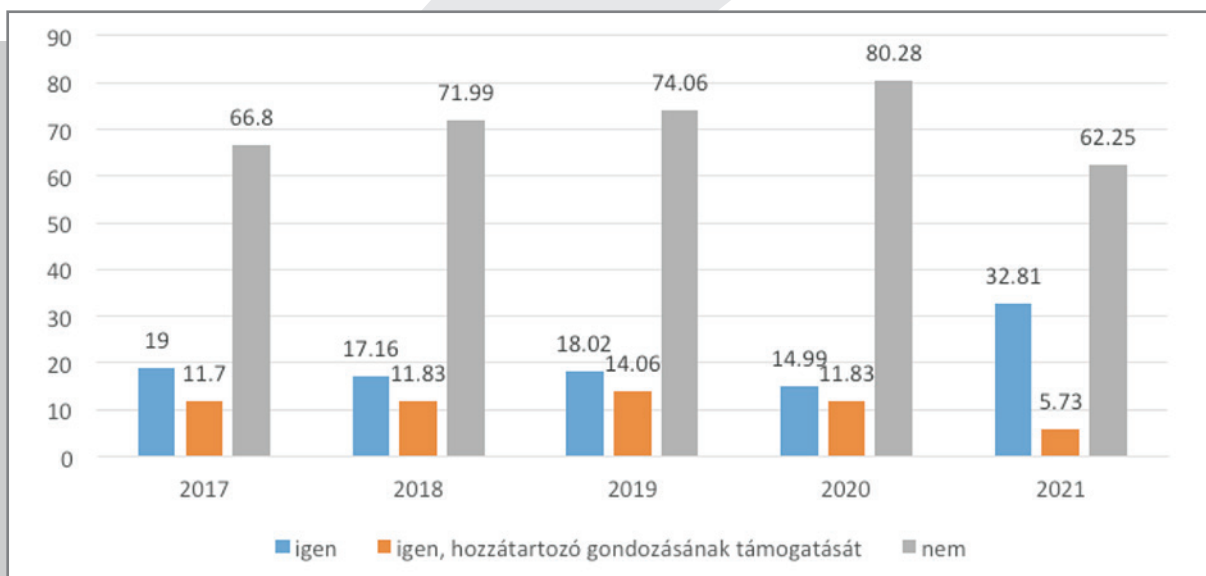
A válaszadók több mint tizede, 30-50 km napi megtételére is vállalkozna a munkahelyére való eljutáskor, és az öt év alatt arányuk – kivéve a 2021-es évet - fokozatos növekedése figyelhető meg a mintában.

Vannak, akik ennél nagyobb távolságot is vállalnának a lakóhely és munkahely között: arányuk azonban 2021

kivételével csak 10% alatti. Azon álláskeresőik körében, akik 50-80, illetve 80 km-nél hosszabb távolságot is elfogadnának, ha álláshoz jutnának a 2021-es évben jelentős növekedés tapasztalható az előző évekhez képest (15,58; illetve 18,84%).

Megkérdeztük azt is a válaszadóktól, hogy könnyítené-e a kérdezettek elhelyezkedési lehetőségét, ha a gyerekfelügyelet megoldásában segítséget kapnának. Az ábra szerint 2017-2020 között fokozatosan nő azok aránya, akik nem vennének igénybe gyermekfelügyeletet. (Bár a 2021-es évben már kevesebben vélekedtek így, de arányuk még így is közelíti a kétharmadot.)

7. ábra: Igénybe venne-e gyermekfelügyeletet? (%)

Állaskeresési szokások

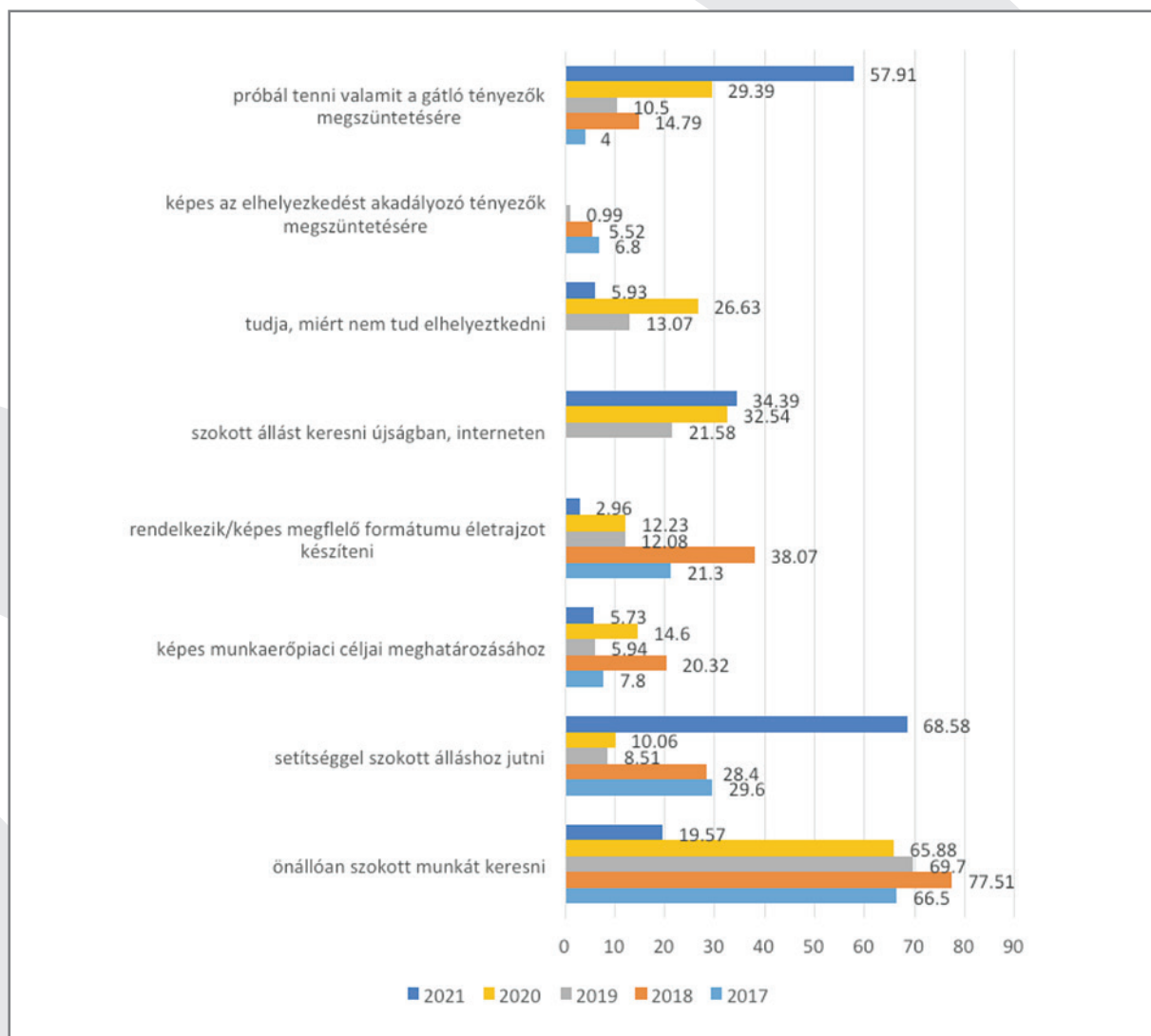
Néhány általunk megfogalmazott állítással próbáltunk választ kapni kérdéseinkre. Az ábra adatai szerint azok vannak legtöbben, akik önállóan keresnek munkát. A kapott adatok szerint, 2021-ben az önállóan munkát keresők aránya csökkent az előző 4 évhez képest, azok aránya pedig, akik segítséggel jutnak álláshoz, erőteljesen növekedett. A 2019-21-es években az internetes, illetve újsághirdetésekben való állaskeresés is megjelent a kérdőívünkben. 2019-ben ötödük, 2021-ben pedig már egyharmaduk élt ezzel a lehetőséggel.

Vizsgáltuk azt is, hogy képesek-e munkaerő-piaci céljaik meghatározására, illetve rendelkeznek-e megfelelő életrajzzal a válaszadók. Az első kérdésre adott válaszok változó képet mutatnak. Az életrajz kérdésében már határozottabbak voltak a válaszadók: kezdetekben ötödükre, a következő évben pedig bő harmadukra volt jellemző, hogy megfelelő formátumú életrajzzal rendelkeznek, vagy képesek ilyet elkészíteni. Viszont 2021-ben mindkét kérdésben jelentős visszaesés tapasztalható. Csupán néhány százalékuk válaszolt igennel ezekre a kérdésekre.

2019-től szerepelt az a kérdés is, hogy tudja-e miért nem tud elhelyezkedni a kérdezett. Erre 2019-ben a válaszadók bő tizede igennel (13%) válaszolt, 2020-ban ez az arány 26,63%, viszont 2021-ben már csak 6%-os volt.

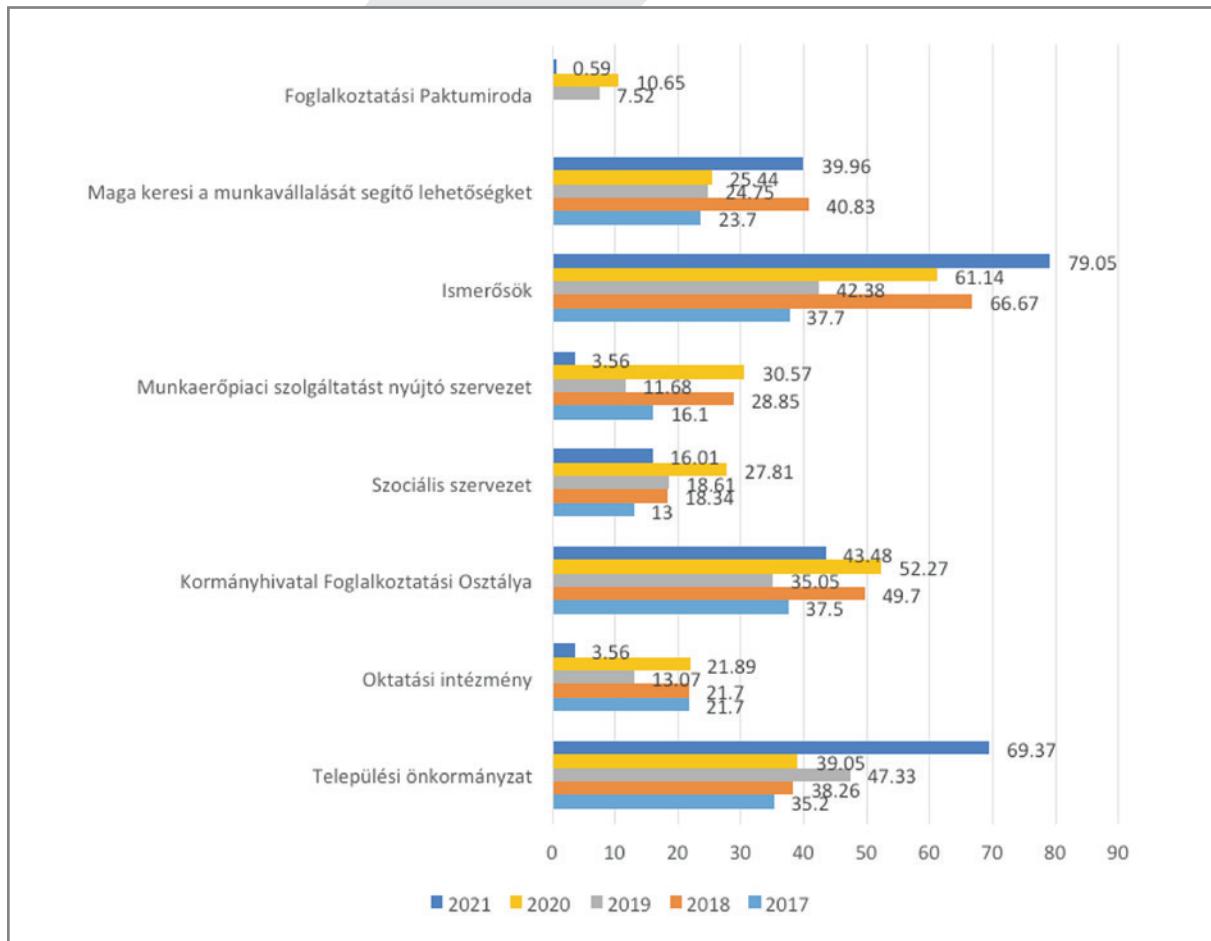
2017-2019 között csak tizedük próbál valamit tenni a problémák megszüntetése érdekében, és 10% alatti azok aránya, akik képesek a problémák megoldására. Ha ezeket az adatokat az 5 éves időtávban vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy míg azoknak az aránya, akik próbálnak valamit tenni annak érdekében, hogy az elhelyezkedést gátló tényezőket megszüntessék: 2017-hez képest jelentős növekedést mutat, addig azoknak az aránya, akik képesek is az akadályozó tényezők elhárítására, 5,8%-kal csökken 2019-re (igaz azonban az is, hogy korábban is 10% alatti volt ezen csoportok aránya).

8. ábra. Felkészültek-e a válaszadók új munkahely keresésére? (%)

Információs csatornák

9. ábra: Milyen csatornákon értesül a munkavállalást segítő lehetőségekről? (%)

Ebben a kérdésben azt vizsgáltuk, hogy mely információs csatornákat használják a munkavállalók munkahelykeresésük során. Mint látható, az ismerősök közreműködése az egyik legmeghatározóbb az álláskeresési lehetőségek között. Ez az álláskeresési forrás még az öt éves összehasonlításban is jelentős növekedést mutat: aránya 2017-hez képest kiugróan magas (közel 41,35%-kal nő). A másik meghatározó álláskeresési lehetőséget a települési önkormányzatok jelentik. Az önkormányzat szerepe az évek előrehaladásával nő (34,17%-kal). A Kormányhivatalok is jelentős segítséget jelentenek a tájékozódásban; szerepük az 5 év alatt 6%-kal nő. Ugyanakkor a 2018-as, és 2020-as években tulajdonítottak a válaszadók nagyobb szerepet ennek a lehetőségnek.

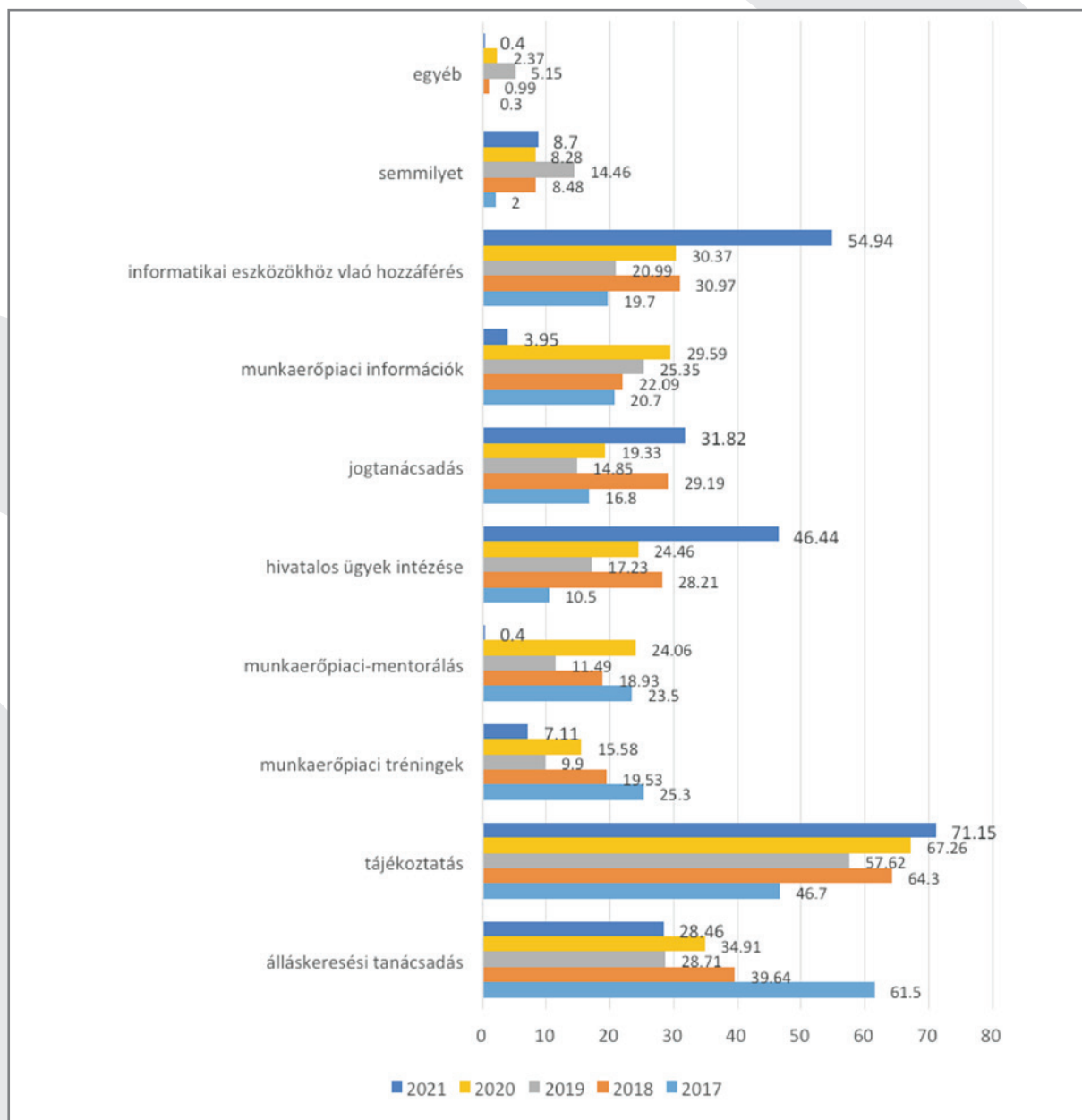
Az oktatási intézmények, szociális szervezetek, munkaerő-piaci szolgáltatást nyújtó szervezetek igénybevétele

a fentieknél alacsonyabbnak mondható, és arányuk nem egyenletesen változó. Míg az oktatási intézményektől 2017-ben a válaszadók 21,70%-a számított segítségre az elhelyezkedésben, 2021-re esetükben jelentős (18,14%-os) csökkenés tapasztalható.

A munkaerő-piaci szolgáltatást nyújtó szervezetek megítélése az évek előrehaladtával (12,54%-kal) csökken, a szociális szervezetek jelentőségét viszont 3,01%-kal magasabbra értékelik a válaszadók. Végül, említésre méltó 2018-ban és 2021-ben azok aránya, akik maguk keresik a munkavállalást segítő lehetőségeket.

Milyen segítséget igényelnek az álláskeresők?

10. ábra: Milyen szolgáltatást venne igénybe a munkahelykeresés kapcsán? (%)

Az álláskeresők körében a legkedveltebb forma a tájékoztatás és az álláskeresői tanácsadás. Ha évek szerint vizsgáljuk a két szolgáltatást, a tájékoztatás szerepe növekedést (24%), az álláskeresői tanácsadás szerepe pedig jelentősebb csökkenést (33%) mutat.

Míg a munkaerő-piaci információhoz való hozzájutás szerepe 2020-ig növekedést mutat, addig 2021-re jelentős csökkenést tapasztalhatunk a szolgáltatás iránt.

Szinte valamennyi munkaerő-piaci szolgáltatás iránti kereslet 2021-re csökken: munkaerő-piaci tréningek (18%), munkaerő-piaci mentorálás (23%), illetve a munkaerő-piaci információk (16,70%).

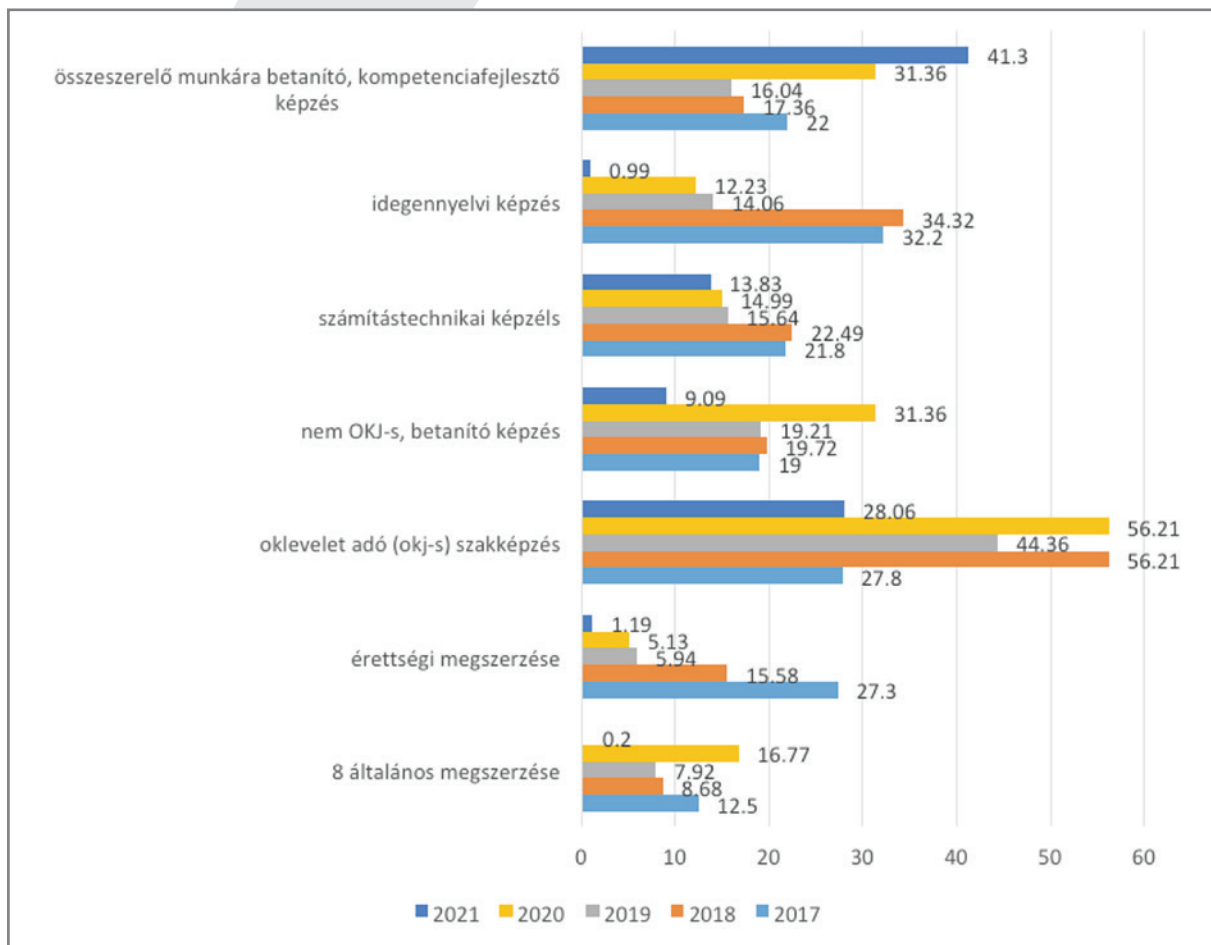
A jogi tanácsadás, illetve a hivatalos ügyekben való segítség igénybevételével kapcsolatban növekedés tapasztalható (15%, 36%). Ugyancsak növekedés tapasztalható az informatikai eszközök hozzáférésehez való igényben (36%).

Jövőbeli tervek

Bár a tanulási célokra vonatkozó kérdés feldolgozásakor a jelentés készítői felhívták a figyelmet arra, hogy a kérdésben nem mindig a legmagasabb végzettséget jelölték meg a válaszadók, mégis érdemes az alábbi kérdés elemzése, hiszen az iskolai végzettség hiányát jelölték meg a válaszadók az első olyan oknak, ami meggátolja őket a

munkahelyszerzésben (2017-ben még kétötödük, 2019-ben pedig bő harmaduk jelölte meg elsőként ezt a választ lehetőséget). A 2020-2021-es évek adataiban még ennél is jelentősebb emelkedést tapasztalunk: a válaszadók közel fele, illetve több mint fele jelölte problémaként az iskolai végzettség hiányát.

11. ábra: Milyen tanulási lehetőséggel élne szívesen?

Az általános iskolai végzettség és érettségi megszerzése iránti igény alacsony, és az évek előrehaladtával csökkenő tendenciát is mutat (12, illetve 26%). A szakképzés iránti igény viszont 2017-hez képest megnőtt. A legnépszerűbb tanulási forma az oklevelet adó OKJ-s képzés: 2020-ig emelkedő tendenciát mutatnak az igények a válaszadók körében 2017-hez képest, 2021-ben azonban visszaesés tapasztalható. A nem OKJ-s betanító jellegű képzés iránti igény 10%-kal csökkent, az összeszerelő munkára betanító, kompetencia fejlesztő képzés iránti igényekben viszont 19% körüli növekedés tapasztalható.

További két képzés iránti „igényt” érdemes megemlíteni, amely a munkavégzés során elengedhetetlen: a számítástechnikai és az idegennyelvi képzés iránti igényt. Mindkét képzés iránti igény az évek előrehaladtával csökkenést mutat. Az idegennyelvi képzés iránti igények csökkenése sokkal jelentősebbnek nevezhető (31%), mint a számítógépes ismeretek iránti igények csökkenése.

Összefoglalóan az mondható el, hogy az általános és a szakképzés iránti igények csökkentek; azonban az összeszerelő munkára betanító képzések iránt jelentősebb érdeklődés mutatható ki.

12.3. Vállalatok körében végzett felmérések

A minta

A válaszadó szervezetek mérete

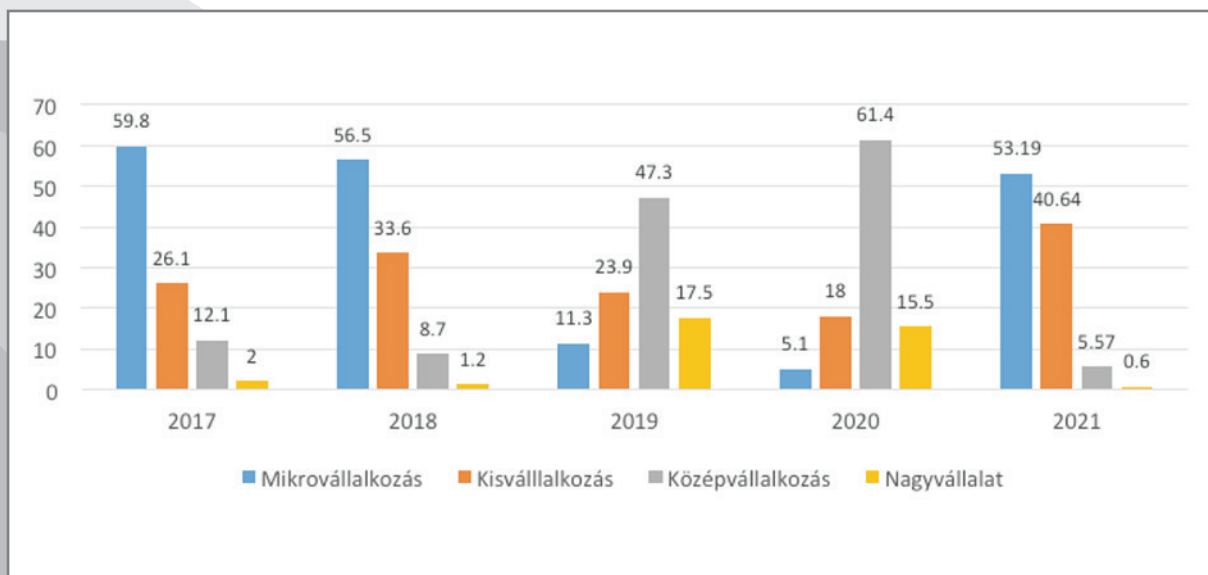
A válaszadó szervezeteket legelőször méretük szerint hasonlítottuk össze. Az adatok alapján látható, hogy míg a korábbi években a mikrovállalkozások szerepeltek túlsúlyban a mintában, 2019-re arányuk jelentősen (48,5%-kal) csökkent, viszont 2021-ben ismét magas lett részvételük; arányuk 6,6%-kal marad csak alatta a 2017-es évinek.

A középvállalkozások aránya 2019-ben, és 2020-ban jelentősen megnőtt (35,2, illetve 49,3 %-kal) 2017-hez képest, viszont 2021-ben arányuk mindössze 5,57% volt.

Kisebbséget tapasztalhat a válaszadó nagyvállalatok arányában 2019-ben (15,5%), és 2020-ban (13,5%), viszont 2021-ben arányuk már az 1%-ot sem éri el a mintában.

A válaszadó kisvállalkozásokban dolgozó kitöltők arányában 2017-hez képest 2019-ben 2,2%-os (2020-ban már 8,1%-os) csökkenés tapasztalható, viszont 2021-ben arányuk jelentősen növekszik (közel 15%-os növekedés 2017-hez képest).

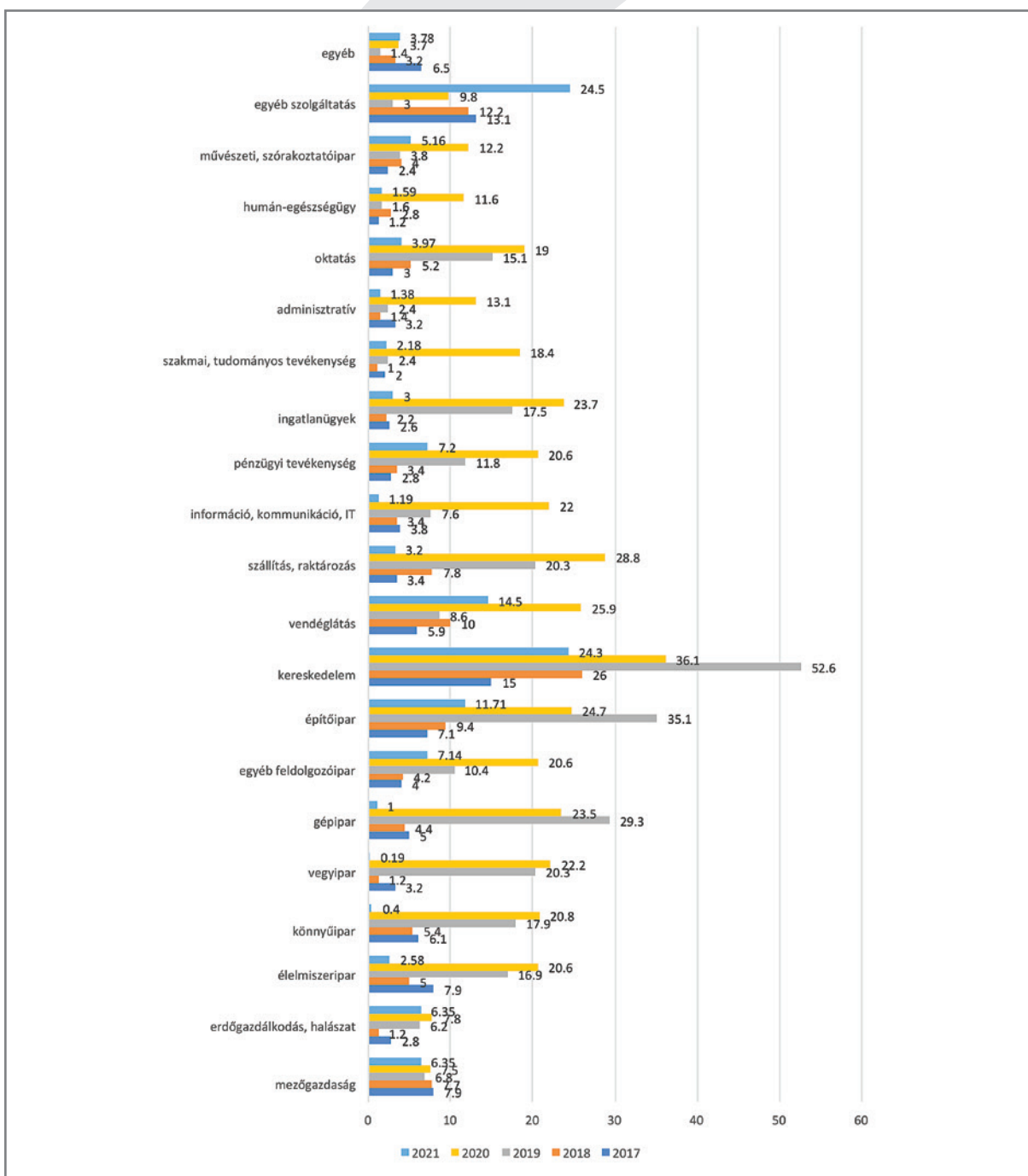
12. ábra: A gazdasági szervezet mérete a 2014. évi kkvtv szerint (%)

A szervezetek tevékenysége

A válaszadók több tevékenységet is jelölhettek, ezért a mintanagyság ebben a kérdésben nagyobb, mint a válaszolók száma.

13. ábra: A cég tevékenysége (%)

A 2017-es év kitöltési arányaiban nem mutat kiugró különbséget a cégek profilja szerint, 2018-ban a kereskedelemben és az egyéb szolgáltatásokban dolgozó kitöltők voltak többségben.

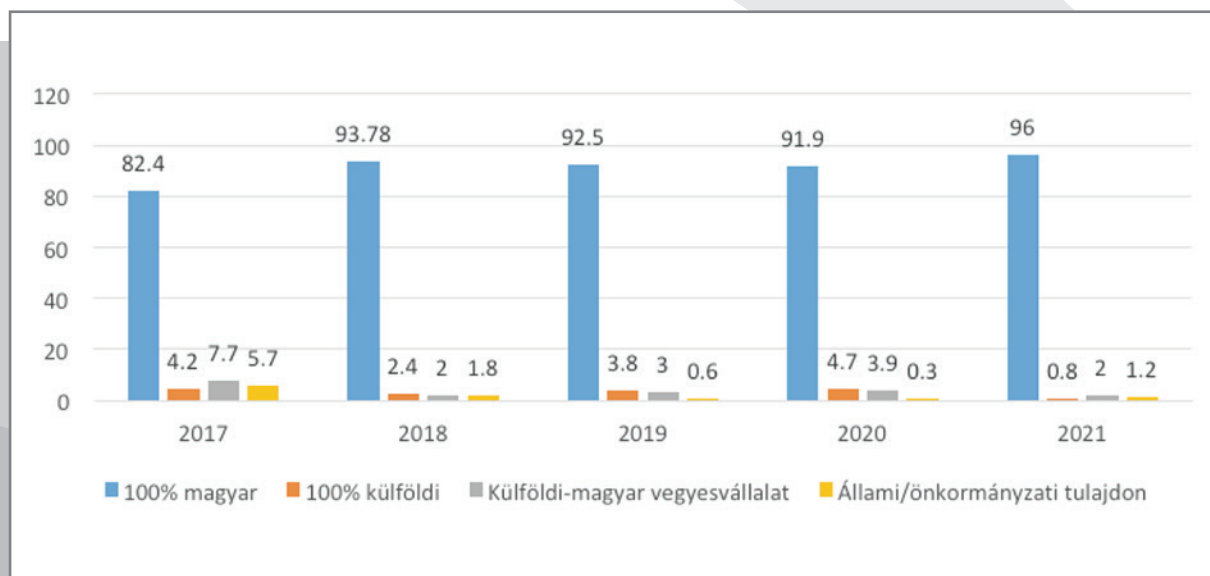
2019-ben a három legmeghatározóbb terület a kereskedelem, a gépipar és az építőipar, 2020-ban pedig: a kereskedelem, a szállítás, raktározás és a vendéglátás volt.

2021-ben az egyéb szolgáltatások és a kereskedelem területén dolgozók töltötték ki legtöbbször a kérdőívet.

Tulajdonosi szerkezet

A vállalatok között nagy eltérés ebben a kérdésben nem tapasztalható, továbbra is a 100%-ban magyar tulajdonú cégek vannak döntő többségben a válaszadók között. (Bár 2017-hez képest 2020-ban a különbség közel 15%-os.)

14. ábra: Tulajdonosi szerkezet (%)

A válaszadó cégek munkatársainak beosztása

A kérdés arra vonatkozott, hogy a cégek alkalmazottai túlnyomórészt milyen területen dolgoznak, milyen iskolai végzettséget szereztek. Mivel az esetek többségében nem egy területet/iskolai végzettséget jelöltek a válaszadók, csak azt lehetett értelmezni, hogy mely területek említése a leggyakoribb a válaszadók körében: így a válaszadók a szak- és betanított munkásokat említették leggyakrabban a dolgozók között. (2021-ben a korábbi évekhez képest picivel több a felsőfokú végzettségűek aránya a foglalkoztatottak között.)

Munkaerő-piaci problémák

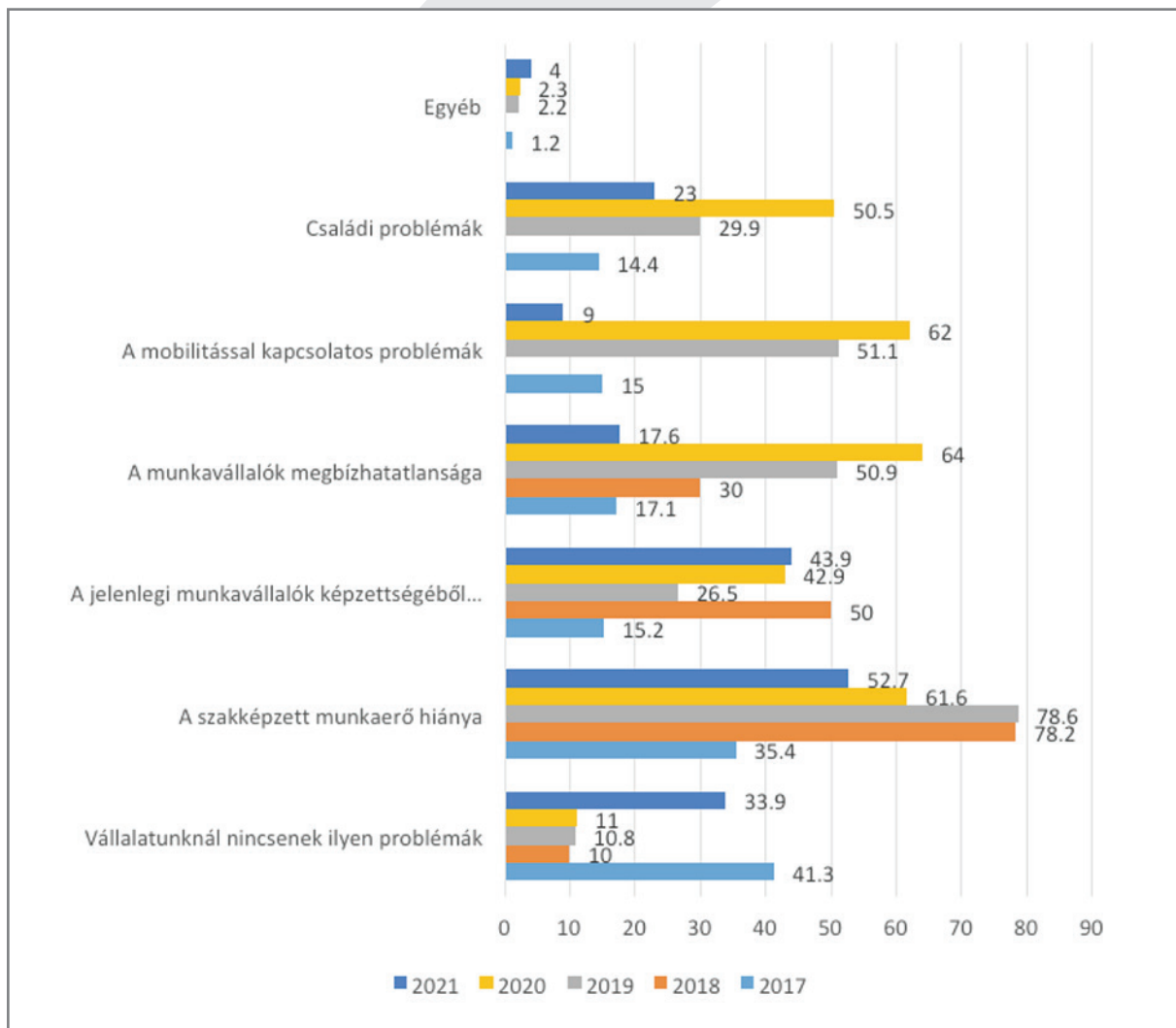
A „vállalatunknál nincsenek ilyen problémák” kérdés esetében 2017-hez képest jelentős csökkenés tapasztalható 2018-ban, 2019-ben és 2020-ban, 2021-ben viszont növekedés érzékelhető, de ennek értéke nem éri el a 2017-es év arányát.

Legnagyobb problémát a szakképzett munkaerő hiánya okozza; különösen igaz ez a 2018-2020-as évekre. Ennél kisebb mértékben, de gondot jelentenek a képzettségbeli hiányosságok: különösen a 2018-as, 2020-as és 2021-es években.

A munkaerő megbízhatatlanságából eredő problémák a 2019-es és 2020-as évekre voltak leginkább jellemzőek.

A családi problémák 2020-ban még nagy mértékben jelen vannak, 2021-re azonban arányuk csökkent.

15. ábra: Munkaerő-piaci problémák (%)

Vállalati kapacitások (70-80%-os intenzitás a vállalatok működésében)

2017-ben a 80%-os intenzitással dolgozó cégek aránya 27,1%-os, 2018-ban 17,9%-os, 2019-ben pedig 20%-os volt. 2020-ban a válaszadó 498 vállalkozás közül 21 jelölte

meg, hogy 70%-os vagy nagyobb intenzitással működik; 2021-ben pedig 100 cég jelölte azt, hogy 70%-os vagy nagyobb intenzitással dolgozik.

Ennek okaként az alábbi válaszokat kaptuk.

Okok	2017	2018	2019	2020	2021
	a versenytársak jelenléte	versenytársak jelenléte	megrendelések, vevők hiánya	munkaerő motiválatlansága	megrendelések hiánya
	a megrendelések, vevők hiánya	munkaerőhiány	munkaerő motiválatlansága	bérverseny a szektorban	versenytársak jelenléte
	a finanszírozási források hiánya				vírushelyzet okozta kiesés

Mint látható, legmeghatározóbb a versenytársak jelenléte, és a megrendelések, vevők hiánya. Azonban 2018-ban már megjelenik a munkaerőhiány is, 2019-ben pedig a munkaerő motivátlansága is említésre kerül az okok között. 2020-ban a munkaerő motivátlanságát és a szektorban lévő bérverseny választ jelölték meg az okok között. 2021-ben a legtöbb válasz a megrendelések hiányára, a versenytársak jelenlétére vonatkozott, de megjelent új elemként a válaszok között a Covid-19-cel kapcsolatos kormányrendelet miatti bezárások hatása, és a forráshiány is.

A meghirdetett álláshelyek betöltésének akadályai között: a külföldi munkaerő-piacok elszívó hatását, a munkaerő költségét és minőségét említették 2018-ban és 2019-ben. 2020-ban az alacsony bérezés, a munkaerő minősége, a külföldi munkaerőpiac elszívó hatása okozta a legnagyobb problémát a megüresedett álláshelyek betöltetlenségének okán. 2021-ben a külföldi és határmenti munkaerőpiacok elszívó hatását említik legtöbbször, de megjelent a munkaerő költsége és minősége (képzési hiányosságok) is az okok között. Viszonylag kisebb említési gyakorisággal, de meg-

említésre került az online kereskedelem, az automatizáció és digitalizáció is a lehetséges okok között.

Együttműködés

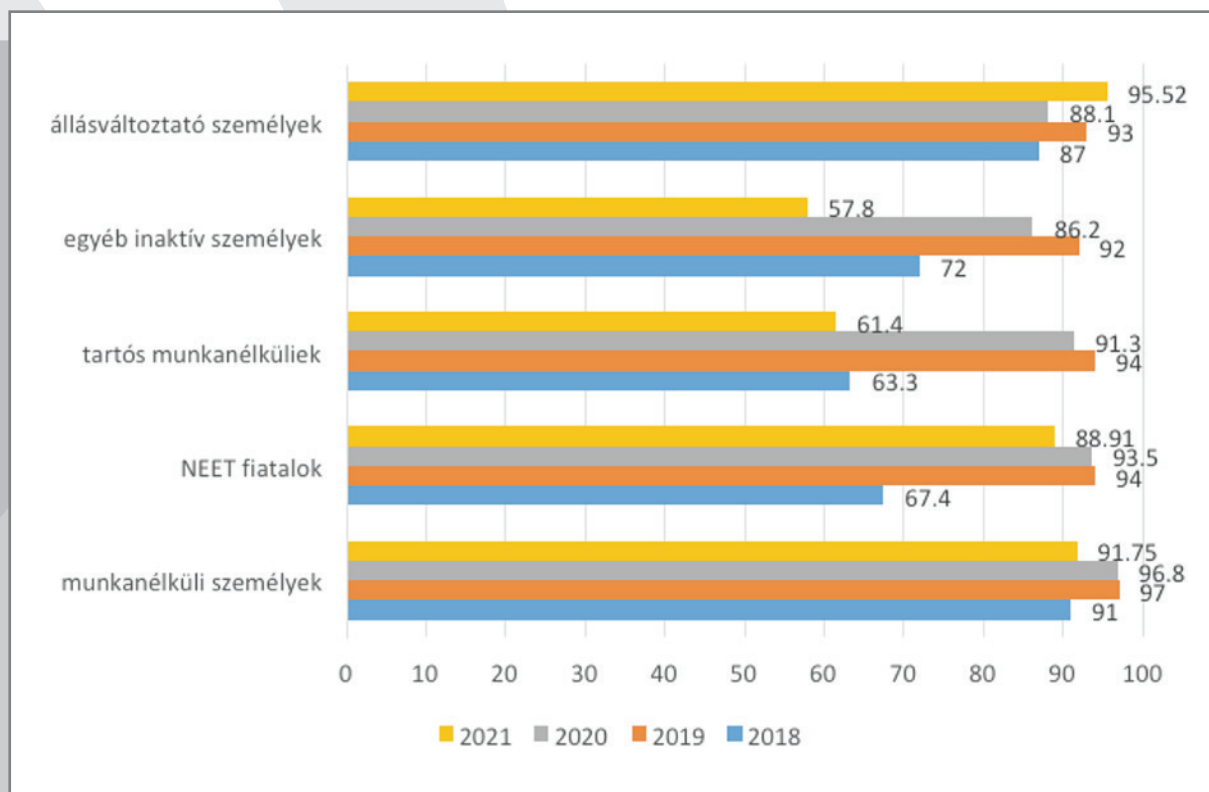
A kérdőívben néhány szervezetet soroltunk fel, és arra kértük a válaszadókat, hogy jelöljék, hogy azok közül melyekkel működnek együtt a munkaerő-utánpótlás kérdésében. 2018-ban és 2019-ben a válaszok döntő többségét a „nincs együttműködés a szervezetekkel” lehetőség kapta; 2020-ban 85,7%-uk, 2021-ben pedig 66,5%-uk nyilatkozott így.

Az önkormányzattal együttműködők aránya 2019-ben 10%-os, 2020-ban ez az arány 3,7%, 2021-ben pedig 4,4 % volt.

A Munkaügyi Központ szolgáltatásait 2018-ban 16%-uk, 2019-ben 4%-uk vette igénybe; 2020-ban a központ szolgáltatásait igénybe vevők aránya egytizednyi volt, 2021-ben pedig 29,7% élt ezzel a lehetőséggel.

A foglalkoztatás bővítésének lehetséges szereplői

16. ábra: Foglalkoztatás bővülése a különböző szegmensekben (%)

Mint az adatokból látható, a 2019-es felmérésben mind-egyik csoportból jelentősebb mértékben számítanak a hiányzó létszám pótlására.

Legtöbben – szinte minden évben – az állásváltoztató személyekre számítanak, esetükben a négy év alatt 8,52%-os növekedés tapasztalható. A 2-3. helyen a munkanélküli, illetve a tartós munkanélküli személyek találhatók. A tartós munkanélküliek esetében azonban jelentősebb csökkenés tapasztalható 2021-ben, míg a munkanélküli személyekre ebben az évben is 91,75%-os a vállalatok igénye.

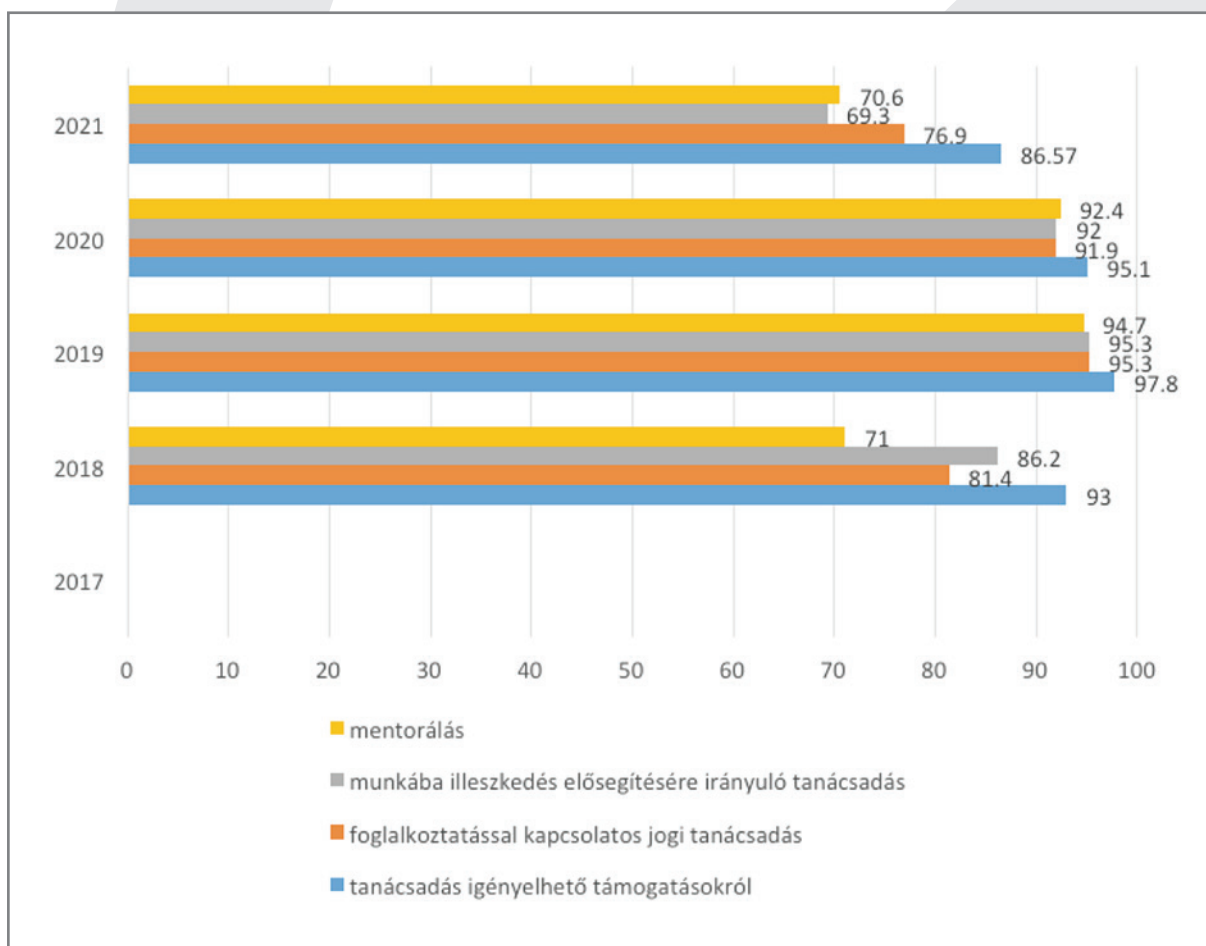
A NEET-fiatalokra is sokan tartanak igényt, 2017-hez képest 2021-ben 21,51%-os emelkedés tapasztalható ebben a csoportban.

Az egyéb inaktív személyek esetében 2019-ben és 2020-ban növekvő igénnyel találkozunk, míg 2021-ben jelentős csökkenés tapasztalható irányukba.

Szolgáltatások igénybevétele a foglalkoztathatóság elősegítése érdekében

Valamennyi terület említési gyakorisága meglehetősen magas. Úgy tűnik, ezeket a lehetőségeket szívesen vennék igénybe a vállalatok munkaerő-gondjaik enyhítése érdekében.

17. ábra: A foglalkoztathatóság elősegítése érdekében milyen szolgáltatásokat vennének igénybe? (%)

12.4. Toborzási formák

Egyértelműen megállapítható, hogy ma már az online-formák a legmeghatározóbbak: a saját honlap szerepe minden évben 4-es átlagosztályzatot kapott. A válaszadók hasonlóan fontosnak jelezték már 2017-ben is, és 2019-ben is a szervezetben dolgozó munkatárs szerepét a munkaerő utánpótlás szempontjából.

2020-ban legtöbbször a saját adatbankot, valamint a munkaközvetítő cégeket, állásbörzétet részesítették leginkább előnyben; 2021-ben az online formák a legpreferáltabbak, de a saját adatbank és a különböző médiákban közzétett reklámok is meghatározóak, sőt, még az állami munkaerőközvetítők szerepét is fontosnak tartották.

12.5. Összegzés

Álláskeresők

A minta összetétele az évek során változó volt. Többségükben nők, alacsonyabb iskolai végzettségűek, illetve OKJ-s képzéssel rendelkezők töltötték ki a kérdőíveket. Magas a kitöltők között a szezonális és alkalmi munkát végzők, illetve az inaktívak (GYES, GYED) aránya.

A kérdezettek döntő többsége el szeretne helyezkedni. Az elhelyezkedést gátló tényezők között elsősorban az iskolai végzettség és tapasztalat hiánya jelent meg, 2021-től azonban a kisebbségi lét, a hátrányos családi helyzet is erőteljesen megjelenik az elhelyezkedést gátló tényezők között.

A 2020-2021-es évek nehézségeit az is mutatja, hogy egyre nagyobb távolságot is hajlandóak lennének megtenni a kérdezettek a munkahely és lakásuk között, csak hogy álláshoz juthassanak. A korábbinál jobban törekszenek a gátló tényezők megszüntetésére is ezekben az években, és jóval többen vesznek igénybe segítséget az elhelyezkedéshez, mint a korábbi években.

Az álláskeresésben egyértelműen az ismerősök segítségére számíthatnak, de a települési önkormányzatok, és a kormányhivatalok is segítséget nyújtanak a tájékozódáshoz. A tájékoztatásra továbbra is jelentős igény mutatkozik, és a hivatalos ügyek intézésében, valamint az informatikai eszközökhöz való hozzáférésben továbbra is igénylik a segítséget. Képzési segítségre is számíthatnak, különösen az összeszerelő, kompetenciafejlesztő képzésekre jelentkeznének szívesen, de OKJ-s képzést is sokan örömmel vennének.

Vállalatok

Összefoglalva elmondható, hogy 2017-2018-ban és 2021-ben a mikrovállalkozások, 2019-2020-ban pedig a közepes méretű vállalkozások kitöltői szerepeltek leggyakrabban a mintában. Profiljukat tekintve pedig a kereskedelmi, az építőipari és az egyéb szolgáltatásokat nyújtó cégek szerepeltek nagyobb arányban a válaszadók között. Tulajdoni forma szerint a magyar tulajdonban lévő vállalatok munkatársai találhatók meg legtöbbször a kitöltők között.

Egyértelműen megállapítható, hogy munkaerőhiány tapasztalható az adott régióban. Ezt igazolja, hogy a legnagyobb növekedést a válaszokban 2018-ban és 2019-ben a „szakképzett munkaerő hiánya”, illetve „a szakképzett munkaerő képzésbeli hiányosságai” csoportok esetében tapasztaltuk. 2019-ben és 2020-ban többen jelölték a válaszok között a munkaerő megbízhatatlanságából, a mobilitásból, illetve a családi problémákból adódó gondokat, mint 2017-ben.

A meghirdetett álláshelyek betöltésének akadályai között a külföldi munkaerőpiacok elszívó hatását, a munkaerő költségét és minőségét említették 2018-ban és 2019-ben. 2020-ban az alacsony bérezés, a munkaerő minősége, a külföldi munkaerő-piac elszívó hatása okozta a legnagyobb problémát a megüresedett álláshelyek betöltetlenségének okán. 2021-ben a külföldi és határmenti munkaerőpiacok elszívó hatását említik legtöbbször, de megjelent a munkaerő költsége és minősége (képzési hiányosságok) is az okok között. Viszonylag kisebb említési gyakorisággal, de megemlítik az online kereskedelmet, az automatizációt és digitalizációt is a lehetséges okok között.

A hiányzó munkaerő pótlására minden általunk említett csoportból számíthatnak résztvevőkre: munkanélküliek, NEET-fiatalok, állásváltókató személyek. A leendő munkatársak megnyerésére leginkább a saját honlapjukat, illetve saját adatbázisukat használják az egyes vállalatok, de hasznosnak tartják a régebbi és újabb formákat is (munkaközvetítő, kapcsolattartás az oktatási intézményekkel, fejedvadász cégekkel, külföldi olcsóbb munkaerő igénybevétele). E cél érdekében valamennyi általunk említett tanácsadást szívesen igénybe vennék (igényelhető támogatások, jogi tanácsadás, munkába illeszkedés elősegítése, mentorálás). 2021-ben az online formák a legkedveltebbek, de a saját adatbank és a különböző médiákban közzétett reklámok is meghatározó fontosságúak a válaszadók számára.

13. 3. számú melléklet: Operatív projekttervek felsorolása

13.1. Megyei online piac- tér kiépítése (applikáció) a szociális szövetkezetek termékeinek piacra jutásához

Témakör: Munkaerőpiac, gazdaságfejlesztés

Cél: Az önkormányzati tagsággal is rendelkező szociális szövetkezetek termelékenységének javítása, a bevételek növelése annak érdekében, hogy a szociális gazdaság innovációs, fejlesztési potenciálja nőjön. Ezáltal B.-A.-Z. megyében egy olyan unikális társadalmi vállalkozás-fejlesztés modellje alakuljon ki, ami ötvözi a gazdasági versenyképesség javításának és a társadalmi mobilitás fejlesztésének célját. Jelenleg vannak már szétaprózott e-kereskedelmi kísérletek, ezek azonban alacsony színvonalúak, töredezetek és nem érik el az országos fizetőképesség kereslet ingerküszöbét.

Eszközök, módszerek:

- felmérés – a működő szövetkezetek felkeresése (kérdőívvezéssel, kvalitatív kutatással), potenciál, tevékenységek, helyi lehetőségek feltárása;
- piactér fejlesztés;
- mobiltelefonos applikáció fejlesztés (olyan egyszerűen használható felület, amelyen megoldható a kétirányú kommunikáció, a vásárlók és eladók információ-áramlása);
- szociális szövetkezetek fejlesztése, szervezetfejlesztési tanácsadás, képzések, tréningek (sales, marketing, soft-skill képzések, önismeret, személyiségfejlesztés, piacszerzés, piacra jutás, logisztika, menedzsment).

Háttér: A foglalkoztatási lehetőségek bővítésének elengedhetetlen eszköze a helyi keresletre reagáló, olyan gazdasági tevékenységek támogatása, fejlesztése, amelyek célja, hogy a munkanélküliek bevonásával a helyi közösség

hasznát is szolgálja. A Kormány által jóváhagyott **Magyar Munka Terv** három pilléren biztosítja a foglalkoztatás növeléséhez szükséges támogatásokat. Az egyik ilyen pillér a szociális gazdaság támogatása, mely átmeneti támogatás biztosításával célozza a szektor erősítését és növekedését, s ezzel hosszú távon az álláskeresők számára a nyílt munkaerő-piaci foglalkoztatás és biztosabb megélhetés egyik lehetőségét teremti meg.

A Kormány által 2014-ben elfogadott foglalkoztatásra vonatkozó **szakpolitikai stratégia** megállapítja, hogy „összhangban az Európai Bizottság 'A társadalomtudatos vállalkozási tevékenységet ösztönző uniós kezdeményezés'” című közleményével, Magyarországon is sor került a társadalmi vállalkozások jogszabályi környezetének felülvizsgálatára. A 2012-es jogszabályi változások eredményeként bevezetésre került a szociális szövetkezetek esetében a regisztrált álláskereső, illetve a közfoglalkoztatottak „tagi munkavégzésének” fogalma és a jövedelemszerzés egyszerűsítése. A szociális gazdaság fejlesztését – a szociális szövetkezetek támogatásán keresztül – több pályázati program célozta az előző időszakban, ám ennek ellenére gazdasági értelemben hazánkban nem gyökeresedett meg ez a vállalkozási forma.

13.2. A rugalmas foglalkoztatási formák terjesztése, vállalkozások munkaerő-megtartó képességének javítása

Témakör: Munkaerőpiac, társadalom

Cél: A KKV-szektorban működő cégek munkaerő-megtartási képességének javítása, illetve adott esetben a nagyvállalati fluktuáció csökkentése, okainak feltárása után. A pályaaorientációs tanácsadás célja, hogy felkészítse a vállalkozásokat, hogy hogyan mutatkozzanak be a különböző

célcsoportoknak, illetve, hogy iránymutatást adjon, melyek a legfontosabb üzenetek a célcsoportok számára, miként tehető vonzóvá az adott szakma.

Három szolgáltatás ajánlható ki, amelyet a Megye kínál a vállalkozásoknak:

1. A cégre specifikus felmérés után a vezetéssel szakértők vitatják meg, melyek azok a beavatkozási pontok, ahol javítani lehet a humán-erőforrás gazdálkodást.
2. HR-felmérés tanácsadás cégeknek, amely abban támogatja őket, hogy a fiatal szakképzésében tanulókat minél nagyobb számban informálják a cégben folyó munkáról.
3. Tréningek a rugalmas foglalkoztatási formák vállalkozási folyamatba ágyazására.

Eszközök, módszerek:

- tréning-tartalom kidolgozása;
- információ-átadó műhelymunkák, workshopok szervezése, tréning-jellegű alkalmak szervezése;
- cégeknek kiajánlható szolgáltatás – felmérés, tanácsadás.

Háttér:

A KKV-k komoly HR problémákkal küzdenek, miközben a munkavállalók 71 százalékát foglalkoztatja ez a szektor. Ezt segítő 2019 végén elkészült a kormány KKV stratégiája, amely többek között megállapítja: a magyar KKV-k számára a képzett munkavállalók toborzása és megtartása nagyobb nehézséget jelent, mint a többi V4 országban. A magyar KKV-k a többi visegrádi ország KKV-inál nagyobb arányban számolnak be arról, hogy a legfőbb kihívást a képzett munkavállalók toborzása és megtartása jelenti számukra.

Emellett viszont a szektor heterogenitása nehezíti a kutatásokat. Az azonban kirajzolódik, hogy a toborzás és megtartás mellett a vezetők kulcsszerepet töltenek be: a vezető attitűdje, módszerei meghatározók úgy, hogy sokszor a KKV-k családi vállalkozások, ahol a szakértelem mellett a vezetői készségek fejlesztése háttérbe szorul. Tehát a munkavállalók megtartásának módszereinél a vezetők fejlesztését, támogatását is fel kell venni a listára.

A cégek pályaaorientációs felkészültségén azért kell javítani, mert ahhoz, hogy vállalkozások jól és hatékonyan tudjanak működni, minél hamarabb gondolkodni kell az utánpótlásról.

13.3. Kis létszámú munkavállalói csoportok innovatív és optimalizált szállítása

Témakör: Munkaerőpiac, infrastruktúra

Cél: Azon – jórészt jelenleg inaktív vagy munkanélküli – társadalmi csoportok bekapcsolásának megteremtése a munkaerő-piacra, akik elsősorban a lakóhelyükön jellemző rossz közlekedési infrastruktúra miatt nem tudnak tartósan megragadni a munkaerő-piacon.

Eszközök, módszerek:

- kutatás – fejlesztési tevékenység: annak feltárása, hogy milyen közlekedési lehetőségek vannak, és ezek hogyan befolyásolják a munkába járás tényezőit;
- mobil-applikáció fejlesztés, amely támogatja a kisebb csoportok szervezését, költség-racionalizálását, valamint effektíve a munkahelyre történő eljutást.

Háttér: Korábbi műhelymunkákon több (főként periférián működő) helyi paktum számolt be arról, hogy gyakran előfordul, hogy többek azért hagyják el munkahelyüket, mert a hosszú utazás miatt néhány hónap alatt teljesen „kiégnek”, belefáradnak a bejárásba. A paktumok nyújtának munkahelyre jutáshoz mobilitási támogatást, ám ez sok esetben nem pénzkérdés, sokkal inkább a közlekedési infrastruktúra elégtelenségéből származó problémakör. Több munkaadó is igyekszik a megyében javítani a helyzeten különböző szállítási megoldásokkal, de eddig nem jártak hosszabb távon sikerrel.

13.4. A lakosság digitális és transzverzális kompetenciáinak fejlesztése, illetve a gyakorlati tudás elismerése

Témakör: Munkaerőpiac, képzés

Cél: A megfelelő munkaerő-utánpótlás biztosítása az elmúlt években jellemző munkaerőhiány enyhítésére. Az utánpótl-

lás biztosítása pusztán az iskolarendszer, illetve a felsőoktatás kibocsátásából nem megoldható, illetve a lakosság IKT-felkészültsége is folyamatosan fejlesztendő (a koronavírus-járvány megmutatta, hogy több társadalmi csoport azért maradt ki a lehetőségekből, mert nem rendelkezik a megfelelő digitális kompetenciákkal, pl. az online ügyintézéshez). Magyarországon emellett a „gyártói” képzéssel rendelkező szakemberek száma, illetve utánpótlása is alacsony szintű, tekintettel különösen arra, hogy főként a KKV-szektorban generációváltásnak kellene történnie, ám ez is problémás⁵⁸. Ehhez olyan oktatási-képzési ökoszisztéma szükséges, ami a különböző képzési szintek átjárhatóságát biztosítva többféle kimenettel biztosítja a munkaerő-piaci relevanciát. Mindemellett a munkaerő-piacon vannak olyan szakemberek, akik képzés hiányában végzik munkájukat, ami társadalmi veszteséget okoz, tekintettel a társadalmi mobilitás dinamikájának végzettséghez kötöttségére.

Eszközök, módszerek:

- specifikusan megyei felmérés végzése a regisztrált álláskeresők körében, digitális és egyéb munkavállalói kompetenciák kapcsán;
- a hátrányos helyzetű csoportok digitális kompetenciáinak fejlesztése képzések, tréningek segítségével;
- tananyagtartalom kidolgozása a transzverzális kompetenciák fejlesztése érdekében – blended learning lehetőségek;
- kutatás a piacon dolgozó szakemberek körében, tapasztalataik validációs lehetőségeinek felmérése;
- vizsgarendszer fejlesztése.

Háttér:

A Kormány által elfogadott „Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája a 2014/2020 közötti időszakra” című dokumentum 13 specifikus céljának egyike a „Tanulási életutak átláthatóságának, egymásra épülésének, rendszerbe szervezésének elősegítése és az előzetesen megszerzett tudás és képességek elismerése”. A szakképzés elmúlt években lezajlott átalakítása a főbb tanulási utakat, átjárási lehetőségeket megteremtette, ám nem megoldott:

- a hatékony középiskolai és általános iskolai pályaelhelyezési, ami a kíváncsnál gyakoribb pályaelhagyáshoz vezet a munkába állást követően;
- a felsőoktatásból lemorzsolódó hallgatók versenyképes szakmához juttatása;
- a digitális gazdaságban létrejövő új állások betöltéséhez

szükséges naprakész IKT-kompetenciák fejlesztése a felnőttek körében;

- a gyakorlati képességekkel rendelkező, de hivatalos végzettséget felmutatni nem tudó dolgozók tudásának validálása, beszámítása és továbbfejlesztése, rész-képesítések, majd később teljes végzettségek nyújtásával.

Az egyik beavatkozási terület a „Validációs rendszer kiépítése”, mivel az egész életen át tartó tanulás szempontjából egyre hangsúlyosabb szerepet kapó nem formális és informális keretek között történő tanulás eredményeinek és munkatapasztalatok elismerését szolgáló rendszerek megvalósítása. Ez alapján ugyan történt előrelépés, de hazai szinten még mindig a lehetőségek vizsgálatánál tartunk, illetve sporadikus fejlesztések történtek.⁵⁹

13.5. Térségi modell-programok megvalósítása

Témakör: Térségfejlesztés, komplex programok

Cél: Olyan területileg specifikus, megvalósítható, megfelelő fejlesztési forrással rendelkező beavatkozások kidolgozása, amelyek hatékonyan és eredményesen fejlesztenek a megyén belüli hátrányos helyzetű térségeket. Fontos olyan helyi kezdeményezéseket támogatni, illetve forrásszerzési tevékenységet biztosítani ezek számára, amely a község – for-profit szféra együttműködésén alapul.⁶⁰

Eszközök, módszerek:

- megyei projektötletek gyűjtése az önkormányzatok, a község egyéb szervezetei, illetve a vállalkozások részvételével;
- együttműködési hálózatok létrehozása (lehatárolás területi alapon);
- megyei forrástérkép elkészítése, elérhető források azonosítása;
- projekttervezés, forráskeresés, megvalósítás szervezeti hátterének biztosítása.

⁵⁸ <https://www.vg.hu/velemenyelemzes/generaciovaltas-nem-csak-papiron-kell-lejatszani-2-1226494/>;

⁵⁹ Erről bővebben: https://www.magyarkepzes.hu/hirek/validacio_magyarorszagon/;

⁶⁰ Az együttműködés szociális alapjairól bővebben: <https://piactars.hu/dokumentumok/>;

⁶¹ Kiemelés a Területfejlesztési Konceptióból 178. o.; http://www.baz.hu/content/2021junius24/2106_uj20_tf_koncepcio_program_skv.pdf;

Háttér: 2021 után is a hazai fejlesztéspolitika döntően az Európai Unió kohéziós célú fejlesztési forrásaiból gazdálkodik. Az Európai Unió által kijelölt fő célokhoz és irányokhoz igazodva készül el nemzeti szinten egy partnerségi megállapodás az Európai Unióval, mely a keretét adja a fejlesztések alapjait és forrásait jelentő operatív programoknak. „A megyei önkormányzatok a területi fejlesztéskoordinációs szerepük révén az operatív programok megvalósításában vesznek majd részt, melyhez kapcsolódóan konkrét feladataik később, az operatív programok tervezésével párhuzamosan kerülnek kijelölésre. Ennek megtörténtét követően vázolhatók fel a feladatellátás intézményi és kapacitásokat érintő lehetőségei, illetve céljai. A megye fejlődésben kulcsszerepet játszik az együttműködés képessége, a szinergiában történő, európai léptékű komplex stratégiai fejlesztés.”⁶¹

Felelős kiadó: Bánné dr. Gál Boglárka, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat elnöke.

Felelős szerkesztő: Expanzió Kft.

Tördelés és nyomdai előkészítés: Restyánszki László • restyanszki.grafika@gmail.com

